

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování

Květen 2012

Obsah

1. Úvod	3
1.1 K pojmům sociálního začleňování	7
2. Popis současného stavu.....	12
2.1 Obecná situace v České republice	12
2.2 Situace v oblasti sociálního začleňování.....	24
2.2.1 Vývoj situace v oblasti národního cíle pro snižování chudoby.....	25
2.2.2 Průběžný monitoring plnění národního cíle pro snižování chudoby.....	29
2.2.3 Financování procesů sociálního začleňování	30
2.2.4 Shrnutí situace metodou SWOT.....	32
3. Prioritní oblasti podpory sociálního začleňování	40
3.1 Priority, cíle a opatření	40
4. Systémová opatření v oblasti sociálního začleňování	46
4.1 Inkluzivní trhy práce	47
4.2 Přístup ke kvalitním službám v sociální oblasti	47
4.2.1 Sociální reforma I a přístup k sociálním službám	47
4.2.2 Sociální reforma II a rodinná politika	49
4.3 Zajištění adekvátního příjmu a zvýšení efektivity systémů sociální ochrany	51
4.3.1 Důchodová reforma a Národní program přípravy na stárnutí.....	51
4.3.2 Přístup ke zdravotní péči.....	53
5. Závěr	55
Příloha: Problematika sociálního začleňování v dalších strategických dokumentech	56

1. Úvod

Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování (dále jen „Vize“) představuje ucelenou a systematickou koncepci Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) pro oblast sociálního začleňování až do roku 2020. Tematicky navazuje na Národní akční plány sociálního začleňování (dále jen „NAPSI“) zpracovávané mezi lety 2004 - 2010 v rámci tzv. Lisabonského procesu. Stejně jako NAPSI byla Vize zpracována ve spolupráci s Komisí pro sociální začleňování, jež je stálým poradním, iniciativním a koordinačním orgánem ministra práce a sociálních věcí v oblasti sociální politiky se zaměřením na sociální začleňování, boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení, a jejímiž členy jsou zástupci relevantních partnerů z dalších resortů, neziskových organizací, akademické sféry nebo odborových a zaměstnavatelských organizací.

Od ledna roku 2014 bude Vize doplněna flexibilním a pravidelně aktualizovaným akčním plánem - „Strategií“. Strategie představuje nezbytné východisko pro praktickou realizaci opatření, které Vize navrhuje, zdůrazní rozvoj flexibilní a proaktivní reakce na nepředvídatelné změny.

Rok 2014 bude pro oblast politiky sociálního začleňování rokem významným, začne nové plánovací období 2014 – 2020 Evropských strukturálních fondů a MPSV již bude využívat výstupů projektu Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí „Indikátory strategie v potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice“ (více níže). Výsledky projektu budou sloužit jako základ pro navrhovanou Strategii, svým charakterem významně přispějí k její kvalitě, konkretizaci opatření, monitoringu jejich plnění i ke zpětné evaluaci.

Účelem stávající Vize a budoucí Strategie je naplnění národního cíle redukce chudoby a snižování míry sociálního vyloučení Národního programu reforem České republiky (dále jen „NPR“)¹, vycházejícího ze strategie Evropa 2020.²

Cíl České republiky do roku 2020: „Udržení hranice počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby do roku 2020 na úrovni roku 2008.“ Česká republika současně vyvine úsilí vedoucí ke snížení počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby o 30 000 osob.

Vize si dále vytyčila úkol stanovit prioritní oblasti pro oblast sociálního začleňování pro čerpání z veřejných rozpočtů České republiky a pro využívání Strukturálních fondů Evropské unie (dále jen „EU“) v programovacím období 2014+ mj. jako podklad pro tvorbu operačních programů pro plánovací období EU 2014. Dále obsahuje přehled o plnění opatření mající vliv na sociální začleňování a boj s chudobou a přehled relevantních materiálů a zdrojů.

¹ Národní program reforem obsahuje priority a cíle vlády ČR v rámci naplňování strategie Evropa 2020; tvoří se na deset let s naplánovanou každoroční aktualizací. NPR pak představuje hlavní dokument monitorující naplňování cílů strategie Evropa 2020.

² Strategie Evropa 2020 má pět základních cílů: 1) Zvýšení míry zaměstnanosti; 2) Navýšení investic do výzkumu a vývoje; 3) Snížení energetické náročnosti ekonomiky; 4) Zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí a snížení počtu žáků předčasně opouštějící vzdělávací systém; 5) **Podpora sociálního začleňování prostřednictvím snižování chudoby nejméně o 20 mil. lidí.**

Smyslem existence Vize není dublovat stávající materiály z oblasti sociálního vyloučení; dokument z nich naopak vychází, integruje je a doplňuje je. Především se jedná o následující strategické a další dokumenty:

- Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění (*strategie Evropa 2020*) – Sdělení Evropské komise (+ Rámcová pozice ČR);
- Evropská platforma pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení: evropský rámec pro sociální a územní soudržnost – Sdělení Evropské komise (+ Rámcová pozice ČR);
- Investice pro evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke Strategii Evropa 2020: Národní program reforem České republiky 2011 a 2012;
- Souhrnný návrh zaměření budoucí kohezní politiky EU po roce 2013 v podmínkách České republiky;
- Rozvojové priority MPSV na období 2014+;
- A další – Evropská sociální charta, Úmluva o právech dítěte, Národní strategie ochrany práv dětí, která stanovuje priority na léta 2012-2018, Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015, Národní program přípravy na stárnutí, Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, Koncepce bydlení ČR do roku 2020, doporučení Národní ekonomické rady vlády, atd.

Je zřejmé, že plnění národního cíle bude ovlivněno schopností České republiky zotavit se rychle z krize, vývojem české ekonomiky, situací na trhu práce a demografickým vývojem. V době, kdy se v určitých místech České republiky (dále jen „ČR“) projevuje společenské napětí, jež je mimo jiné i přímým důsledkem sociálního vyloučení, je zásadní ukázat politickou i morální vůli se nastalou situací zabývat nejen zaváděním konkrétních opatření, ale budováním takového společenského diskurzu, který povede k posílení společenské soudržnosti. Jinými slovy, Vize také naznačuje směr, kterým by se řešení sociálního vyloučení měla ubírat, prosazuje společensky odpovědné hodnoty vztahující se k sociálnímu vyloučení, upozorňuje na nedostatky při hledání řešení sociálního vyloučení a zasazuje se o šíření principu mainstreamingu sociálního začleňování³ na všech správních úrovních. Dalším z cílů dokumentu je tedy přispět ke vzniku takového společenského klimatu, ve kterém bude fungovat politika, jejímž cílem je oslabování či zpomalování procesů sociálního vyloučení.

Společným jmenovatelem pro identifikaci priorit, cílů a opatření v oblasti sociálního začleňování je míra chudoby a sociálního vyloučení osob. Vize nehodnotí míru sociálního vyloučení podle příslušnosti osoby k určité sociální skupině. Tato přínáležitost sama o sobě nemusí být příčinou chudoby a sociálního vyloučení (resp. tyto příčiny jsou většinou multifaktoriální). Plošná klasifikace je generalizující a ve svém důsledku neefektivní. Na strategické dokumenty komplexně se věnující jednotlivým cílovým skupinám politiky sociálního začleňování (např. osoby se zdravotním postižením, rodiny s dětmi, osoby sdílející stejnou věkovou skupinu, etnickou či genderovou identitu) či konkrétním oblastem (vzdělání, bezpečnost apod.) Vize odkazuje. Tyto dokumenty jsou na své úrovni

³ Dle realizovaného výzkumu je míra využívání principů mainstreamingu sociálního začleňování v ČR velmi nízká. In Rakoszyová, M, Trbola, R.: „*Mainstreaming social inclusion*“ National report for the Czech republic, Praha a Brno, 2006.

vnímány rovnocenně. Pro identifikaci klíčových faktorů, které hrají roli v procesu sociálního vyloučení, je však třeba vzít v úvahu, že se jedná o vnitřně velmi heterogenní skupiny, které se často vzájemně překrývají. Na úrovni dlouhodobé vize politiky sociálního začleňování je vhodnější definovat riziko ohrožení chudobou a sociálním vyloučením rozpracováním níže uvedeného indikátoru, např. na základě jevů, které mohou vést či vedou k sociálnímu vyloučení.⁴ Dobře zkonstruovaný indikátor dovoluje měřit míru chudoby u každého jednotlivce, případně rodiny, totožně.

Základem pro národní cíl snižování chudoby je souhrnný indikátor, který byl vytvořen na základě tří dílčích indikátorů. Souhrnný indikátor udává počet a podíl osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením v populaci⁵.

Tři hlavní ukazatele jsou:

(1) míra ohrožení chudobou - počet a podíl osob v populaci s ekvivalizovaným disponibilním příjmem pod hranicí rizika chudoby, která je stanovena jako 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu na spotřební jednotku (po sociálních transferech);

(2) materiální deprivace – počet a podíl osob v populaci, které si nemohou dovolit nejméně čtyři z následujících devíti položek: 1) zaplatit nájem nebo účty, 2) adekvátně vytápět dům či byt, 3) uhradit nečekaný výdaj ve stanovené výši, 4) jídlo s masem nebo jeho vegetariánským ekvivalentem každý druhý den, 5) jeden týden dovolené mimo domov v roce, 6) osobní automobil, 7) pračku, 8) barevnou televizi, 9) telefon;

(3) populace žijící v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou - počet a podíl osob ve věku 0-59 let, které žijí v domácnostech bez zaměstnané osoby nebo s velmi nízkou pracovní intenzitou (tzn. v domácnostech, kde dospělé osoby ve věku 18-59 let během uplynulého roku vůbec nepracovaly nebo využily méně než 20 % jejich celkového pracovního potenciálu) vztažený k celé populaci ve věkové kategorii 0-59 let.

I přes to, že pro globální prostředí 21. století je charakteristická určitá obtížná předvídatelnost společenských a hospodářských změn, je zřejmé, že takto nastavený cíl i indikátory jsou v rovině velmi obecné. ČR má zkušenost s formulací národní strategie sociálního začleňování od roku 2004, a to v podobě národních akčních plánů sociálního začleňování, v nichž však byly využívány převážně kvalitativní specifické kvantifikované cíle a indikátory využívány jen výjimečně. Na jejich nedostatek kvantifikovaných cílů upozorňovaly dokumenty Evropské komise (např. Joint report 2009, 2007), analytické a komparativní studie (Mareš, Rákoczyová, Sirovátka 2006, Rákoczyová 2007 ad.) i aktivity

⁴ Výstupem aktivity č. 2 „Identifikace a vyhodnocování problematických jevů a vliv sociálních služeb na řešení těchto jevů“ v individuálním projektu MPSV s názvem „Podpora procesů v sociálních službách“ je souhrnný „Katalog sociálních jevů přivádějících jedince či rodinu do sociálně nepříznivé situace s potencionálním rizikem sociálního vyloučení“. Katalog vznikl na počátku roku 2012.

⁵ Souhrnný indikátor byl vytvořen na úrovni EU pro účely plnění cílů Strategie Evropa 2020 při souměřitelnosti napříč členskými státy EU. V rámci sociálního začleňování je evropským cílem vyzvednutím nejméně 20 miliónů osob z rizika ohrožení chudobou a sociálním vyloučením. Souhrnný indikátor reaguje na počet osob, které jsou ohroženy chudobou nebo silnou materiální deprivací nebo žijí v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou. Osoby jsou započítány pouze jednou, i když se vyskytují v rámci několika dílčích indikátorů. Oblast materiální deprivace je pokryta indikátory, které se vztahují k ekonomickému tlaku a předmětům dlouhodobé spotřeby; jejich příští aktualizace je plánována na rok 2015. Zdrojem dat je Eurostat, výsledky šetření EU – SILC (ilc_peps01, ilc_li02, ilc_sip8, tsdsc310).

neziskových organizací (např. iniciativa NAPSÍ spolu). Také v rámci otevřené metody koordinace je na úrovni EU jednotlivým členským zemím doporučováno používání kvantifikovaných opatření, cílů a nástrojů umožňujících monitorování a hodnocení procesu sociálního začleňování.

I na tyto podněty reaguje Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, který v letech 2012-2013 realizuje výzkumný projekt „Indikátory strategie v potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice“. Cílem výzkumu je „zefektivnění stávající politiky sociálního začleňování v ČR prostřednictvím vypracování systémů indikátorů, jenž umožní: monitorování pokroku ve vztahu k cílům v oblasti sociálního začleňování; operacionalizaci obecných cílů strategie na soustavu dílčích cílů; identifikaci a specifikaci vazeb mezi jednotlivými cíli a opatřeními strategie sociálního začleňování; zpřesnění a zkvalitnění opatření ve vztahu k cílům a navržení nových vhodných, účinných a ekonomicky efektivních opatření“. Vypracovaná metodika zahrne soustavu indikátorů, přičemž bude rozlišovat indikátory monitorovací a indikátory měřící cíle, a indikátory národní a indikátory regionální. Systém indikátorů „usiluje o pokrytí všech oblastí, jež jsou zdrojem sociálního vyloučení; usiluje o zahrnutí indikátorů, jež jednak charakterizují míru rizika chudoby a sociálního vyloučení v těchto oblastech, tak také operacionalizuje cíle, které se k nim vztahují, a indikátory, jež postihují rozsah a další vlastnosti opatření navazujících, a konečně indikátory kontextu; vedle národní úrovně usiluje o specifikaci indikátorů pro regionální úroveň; přihlíží přitom ke specifikám cílových skupin ohrožených riziky chudoby a sociálního vyloučení (specifické indikátory).“

Vzhledem k tomu, že takto nastavený výzkum řeší převážnou většinu bílých či problémových míst identifikovaných i v tomto dokumentu (níže), zástupci MPSV se s realizátory projektu pravidelně schází a vzájemně konzultují a zpřesňují vývoj výzkumu, potřeby a další možnosti ve spolupráci. Výsledky projektu, které budou MPSV k dispozici v prosinci 2013, významně přispějí ke zkvalitnění tvorby i realizace opatření Strategie, především v rámci operacionalizace priorit sociálního začleňování, kvantifikace cílů, opatření a indikátorů a monitorování dopadů a výsledků,⁶ včetně provazování cílů z dalších oblastí veřejných politik a nastavování jejich vzájemné synergie. Strategie bude obsahovat návrh implementace opatření s jasným vymezením činností, odpovědností, výstupů, termínů a zdrojů. Součástí implementace bude i zajištění procesu řízení změny, které postihuje lidský faktor.

Metoda tvorby návazné Strategie představuje pro současné české prostředí inovativní a ve své podstatě unikátní projekt. Potenciál spočívající ve spolupráci státní správy a akademické sféry je dosud bohužel nevyužit. Aktivní kooperace MPSV a VÚPSV představuje krok směrem k využívání formátu *policy analysis*⁷, jenž zkvalitní navrhované veřejné politiky.

Vize tak respektuje princip *policy analysis* prosazovaný ve „Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti ČR“ (dále jen „SMK“) Ministerstva průmyslu a obchodu. Zavedení empirických ex ante a ex post hodnocení všech návrhů politik je nedílnou součástí doporučení v SMK pro celé období 2012 až 2020.

Účelem předloženého dokumentu „Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování“ je stanovit prioritní oblasti resortu práce a sociálních věcí sociálního začleňování do roku 2020 a představit opatření vedoucí k naplnění národního cíle strategie Evropa

⁶ Resp. monitorování situace, operacionalizace cílů, hodnocení opatření, monitorování dosažení cílů.

⁷ Metody analýzy a tvorby veřejných politik založených na relevantních datech.

2020 Národního programu reforem týkajícího se snížení chudoby v České republice. V lednu 2014 bude dokument doplněn o akční plán plnění Dlouhodobé vize - „Strategii“ MPSV obsahující komplexní soubor opatření v oblasti boje s chudobou a sociálním vyloučením.

1.1 K pojmům sociálního začleňování

Sociální vyloučení: Proces, během kterého jsou jednotlivci či celé skupiny vytěšňovány na okraj společnosti a je jim ztížen či omezen přístup ke zdrojům a příležitostem, které jsou dostupné ostatním členům společnosti.⁸ Mezi tyto zdroje je řazeno především zaměstnání, bydlení, sociální ochrana, zdravotní péče a vzdělání. Proces sociálního vyloučení se vždy dotýká celé společnosti; jedním z jeho negativních dopadů rysů je pak trvalé narušování narušení společenské soudržnosti. Sociální vyloučení představuje kontinuální společenský fenomén, jehož řešení si vyžaduje komplexní přístup. Absolutní formu sociálního vyloučení představuje v současnosti zejména bezdomovectví. Míra sociálního vyloučení je ovlivněna nejen mírou rozvinutí jednotlivých regionů České republiky (dál jen „ČR“), ale i rozdílnými regionálními přístupy k jejich řešení.

Sociální začleňování: V právním řádu České republiky (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů) je sociální začleňování definováno jako proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný. K obecným cílům sociálního začleňování tak patří:

- Zajištění účasti v zaměstnání a rovného přístupu ke všem zdrojům, právům, zboží a službám;
- prevence rizika sociálního vyloučení;
- pomoc nejvíce zranitelným;
- mobilizace všech relevantních aktérů.

Osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené: Osoby či skupiny osob, které se nacházejí v takové situaci, která je charakterizovaná trvalou nebo chronickou deprivací týkající se dosažitelnosti zdrojů, využití schopností, možností volby, bezpečí a moci, jež jsou nezbytné nutné pro to, aby se mohly těšit při odpovídající slušné životní úrovni smysluplně využívat a ostatním občanským občanská, kulturním, hospodářským hospodářská, politickým politická a sociálním právům práva.⁹ Skupiny sociálně vyloučených nebo ohrožených osob se vyznačují vnitřní heterogenitou komplikující plošné posuzování jejich členů. Častá je kumulace znevýhodnění, umožňující často jednu osobu zařadit hned do několika ohrožených skupin (dlouhodobě nezaměstnaní, osoby pečující o závislé členy rodiny, zdravotně postižené osoby aj.) a komplexnost příčin sociálního vyloučení.

⁸ Obecně se vlivy způsobující sociální vyloučení klasifikují jako vnější (systémové, objektivní) a vnitřní (subjektivní). Více viz GAC s r.o.: „*Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*“; Mareš, P.: *Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení*, 2006; Integrační programy Člověk v tísni, atd.

⁹ Výzkumný tým Social watch: „*Právo nežít v chudobě. Chudoba jako porušování lidských práv.*“ str. 17, Praha, Filosofia 2010 In International Commission of Jurists: „*Maastricht guidelines on violations of economic, social and cultural rights*“. 1997.

Chudoba: Lidé žijí v chudobě, jestliže jejich příjem a zdroje jsou do té míry nedostatečné, že jim neumožňují dosáhnout životní úrovně, která je považována ve společnosti za přijatelnou. Z důvodu své chudoby mohou pociťovat četné nevýhody způsobené nezaměstnaností, nízkým příjmem, nevyhovujícím bydlením, nedostatečnou zdravotní péčí a považovat je za překážky v účasti na celoživotním vzdělávání, kultuře, sportu a rekreaci. Často jsou opomíjeni a vyloučeni z účasti na činnostech (hospodářských, sociálních a kulturních), které jsou normou pro ostatní lidi, a jejich přístup k základním právům může být omezen.¹⁰ Mezinárodně srovnatelným ukazatelem pro měření chudoby je „míra ohrožení chudobou“, který vyjadřuje podíl osob ohrožených chudobou z celkového počtu osob v populaci. Osoby ohrožené příjmovou chudobou jsou ty osoby, jejichž roční ekvivalizovaný disponibilní příjem je nižší než stanovená hranice chudoby (tj. 60 % mediánu ročního národního ekvivalizovaného příjmu na spotřební jednotku).¹¹ Mezera chudoby (relativní propad příjmů) - rozdíl mezi mediánovým příjmem osob pod hranicí chudoby a stanovenou hranicí chudoby. Chudoba nízkopříjmových zaměstnanců („In-work poverty“) označuje riziko chudoby u zaměstnaných osob. Chudoba dětí je měřena podle výše uvedeného souhrnného indikátoru. Nejčastěji jsou chudobou ohroženy děti vyrůstající s osamělým rodičem či v rodině se třemi a více dětmi. Zvýšenou míru ohrožení vykazují též děti žijící v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou.¹² Chudoba x sociální vyloučení: koncept sociálního vyloučení zahrnuje chudobu i jevy jí způsobené, sociální vyloučení chudobě může být „*příčinou, zkušeností i konsekvencí*“.¹³

Kultura chudoby¹⁴: Chudoba je chápána jako jedna z trvalých charakteristik celých skupin (tedy nikoliv jednotlivců) žijících pod hranicí chudoby. Koncept kultury chudoby vychází z toho, že mnohé vyloučené marginalizované skupiny vykazují shodné rysy. Vzniká nutností lidí adaptovat se na situační podmínky, a to především, ale nejenom, na podmínky materiální chudoby. Koncept kultury chudoby je kladen proti výkladu tohoto stavu na základě kulturních či etnických specifik. Chudoba vytváří specifické strategie „přežití“, hodnoty i vzorce chování.¹⁵ Zvláště ohrožující je přenášení těchto vzorců v rodině při socializaci dětí, tzv. mezigenerační přenos.

Sociální soudržnost: Označuje stav sdílené identity, loajality a solidarity ve společnosti. Vyjadřuje schopnost společnosti zajistit dobré odpovídající životní podmínky všem svým členům.¹⁶ Soudržnost nevzniká prostou občanskou, prostorovou či teritoriální příslušností, nýbrž participací na sociálně ekonomické dynamice a správě věcí.

¹⁰ Společná zpráva Evropské komise a Evropské rady z roku 2004.

¹¹ Hranice příjmové chudoby v roce 2010 činila 111 953 Kč na rok, v roce 2011 dle předběžných údajů představovala 114 097 Kč ročně.

¹² SPC, Ad-hoc skupina k dětské chudobě, zpráva ze dne 13. března 2012.

¹³ Mareš, P.: „*Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení*“. Dostupné na

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf,

O komplexnějším chápání chudoby svědčí projekt Světové banky z roku 2000 „*Hlasy chudých*“ (Voices of the Poor), kterého se zúčastnilo přes 60 tisíc chudých lidí z celého světa, a který jasně ukázal, že pro chudé v rozvojových zemích není příjem zdaleka jedinou nebo nejdůležitější součástí chudoby. Ekonomický přístup k chudobě však stále zůstává dominující.

¹⁴ Koncept zavedený v 60. letech americkým antropologem O. Lewisem.

¹⁵ Rysem kultury chudoby je např. lichva, vysoká zadluženost.

¹⁶ Rada Evropy: „*Nová strategie sociální soudržnosti*“, 2001.

Sociálně vyloučená lokalita: Lokality, kde žijí převážně sociálně vyloučené osoby. Může se jednat o jednotlivý dům či celou městskou čtvrť, s hranicí fyzickou i symbolickou.¹⁷

Aktéři sociálního začleňování: Agenda sociálního začleňování je primárně v kompetenci Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách při Úřadu vlády. Při Úřadu vlády působí stálé poradní orgány, jako je Rada vlády pro záležitosti romské menšiny a Rada vlády pro národnostní menšiny, Rada vlády pro lidská práva, Vládní výbor pro zdravotně postižené občany nebo Rada vlády pro seniory a stárnutí populace. V gesci MPSV jsou pojistné a nepojistné dávkové systémy, politika zaměstnanosti a rodinná politika, sociální služby a politika sociálního začleňování; MPSV je dále řídicím orgánem pro implementaci pomoci z Evropského sociálního fondu.¹⁸ Při MPSV je zřízena Komise pro sociální začleňování, která je stálým poradním, iniciativním a koordinačním orgánem MPSV v oblasti sociální politiky se zaměřením na boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Komise se skládá ze zástupců subjektů, které jsou zapojeny do řešení problematiky chudoby a sociálního vyloučení, tj. ze zástupců státní správy a samosprávy, akademické obce, zastřešujících nevládních organizací zabývajících se touto problematikou a dalších sociálních partnerů.

K hlavním subjektům vytváření a implementace politiky sociálního začleňování patří obce a kraje, nezastupitelnou úlohu v sociálním začleňování má neziskový sektor, důležitou roli hrají zaměstnavatelé a odborové organizace, soukromý ziskový sektor, komunity, občanská hnutí, rodiny a jednotliví občané, školy a další organizace.

Výjimečnou roli v procesu sociálního začleňování a boje proti chudobě hrají ti, kteří se sociálním vyloučením a životem v chudobě mají vlastní zkušenost. Mohou tak nejen reflektovat navrhované politiky a jejich opatření, ale do tvorby politik přinášet dimenzi širší, kontext životní zkušenosti, která je nezastupitelná. Bez dobré koordinace a aktivní spolupráce uvedených subjektů není možné problém sociálního vyloučení komplexně a efektivně řešit.

Problematika sociálního začleňování v agendě EU: Od přijetí Lisabonské strategie do roku 2010 EU označila modernizaci evropského sociálního modelu investicemi do lidí a bojem proti sociálnímu vyloučení osob za jednu ze svých základních priorit. Na úrovni EU je jedním z nejvýznamnějších orgánů v oblasti sociálního začleňování Výbor pro sociální ochranu Rady („Social Protection Committee“; dále jen „SPC“). Jako nástroj pro koordinaci procesů spolupráce mezi členskými státy se v rámci SPC využívá tzv. otevřená metoda koordinace („Open Method of Coordination“; dále jen „OMC“). OMC znamená, že se členské státy v rámci uplatnění této metody dohodnou na společných cílech a časovém horizontu jejich dosažení. Je pak na každém členském státu, jakým způsobem takto stanovených cílů dosáhne. OMC je založena na procesu vzájemného poznávání a výměny zkušeností mezi členskými státy, směřující ke společnému hledání nejvýhodnějších řešení („best practices“). EU v oblasti sociálního začleňování prosazuje princip aktivního začleňování, jehož hlavním cílem je integrace osob ohrožených sociálním vyloučením na trh práce. Tato strategie propojuje aktivní politiky trhu práce se zajištěním adekvátního minimálního příjmu a přístupem osob ke kvalitním

¹⁷ GAC spol. s r.o.: „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti“, str. 10, 2006.

¹⁸ Regionální rozměr problému sociálního vyloučení patří především do působnosti Ministerstva pro místní rozvoj, stejně jako problematika sociálního bydlení (ve spolupráci s MPSV). Ministerstvo zdravotnictví je zodpovědné za zabezpečení dostupné zdravotní péče, Ministerstvo vnitra zabezpečuje vymahatelnost práva a dozor nad dodržováním platných zákonů a zajišťuje bezpečnostní rozměr problému sociálního vyloučení.

sociálním službám. Mezi hlavní legislativní východiska ve vztahu k sociálnímu začleňování patří mj. Evropská sociální charta, Charta základních práv Evropské unie, Doporučení Evropské Komise k aktivnímu začleňování, Zpráva SPC k monitorování sociálních dopadů krize, Výroční zprávy SPC k sociální dimenzi strategie Evropa 2020, závěry Rady Evropské unie k dětské chudobě, Lipská charta o udržitelných evropských městech, atd.

Nástroje sociální ochrany v oblasti sociálního začleňování a boje proti chudobě lze rozdělit na dvě základní oblasti, a to na služby a dávky: Sociální služby zajišťují pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.¹⁹ Soustava sociálních dávek²⁰ reaguje na nepříznivou příjmovou situaci občanů.

Aktivní stárnutí: Proces optimalizace příležitostí pro zdraví, začlenění a pocit jistoty za účelem zvýšení kvality života v průběhu stárnutí. Aktivní stárnutí se týká jak jednotlivců, tak skupin obyvatelstva. Umožňuje lidem uvědomit si svůj potenciál pro dosažení fyzické, sociální a duševní pohody v průběhu života a účasti ve společnosti podle svých potřeb, přání a schopností, a zároveň jim poskytuje odpovídající ochranu, bezpečí a péči v případě potřeby. Slovo "aktivní" odkazuje na pokračující účast v sociálních, ekonomických, kulturních, duchovních a občanských záležitostech, nikoliv jen na schopnost fyzické aktivity nebo účasti na trhu práce. Starší lidé, kteří opouští trh práce, a ti, kteří jsou nemocní nebo mají zdravotní postižení, stále mohou aktivně přispívat k životu svých rodin, vrstevníků, komunit i národů.²¹

Integrace: Vícedimenzionální proces, který začleňuje odlišné sociální skupiny – minority (náboženské, etnické, národnostní apod.) do většinové společnosti, aniž by ztratily svou identitu; proces je obtížný na koordinaci a synergii procesu změn v čase; orientuje se zejména na procesy sociální mobility k získání zaměstnání, příjmu, vzdělání, atd.²²

Mainstreaming sociálního začleňování: Integrace problematiky chudoby a sociálního začleňování, včetně perspektivy genderové rovnosti, do všech oblastí a úrovní tvorby politik. Prosazuje se pomocí participace veřejných orgánů, sociálních partnerů, nevládních organizací a dalších relevantních aktérů.

Sociální bydlení: Pojem obvykle označující bydlení zaměřené zejména na osoby, které si nedokáží zajistit bydlení na volném trhu s byty, a to zejména s ohledem na jejich příjmovou úroveň, případně

¹⁹ viz Zákon č. 108/2006, o sociálních službách. Služba je vhodným nástrojem tehdy, pokud zabezpečuje cílenou sociální potřebu účinněji než peněžitá dávka. Jejím účelem je působit na osoby aktivně a motivovat je k činnostem, které neprodlužují nebo nezhoršují jejich nepříznivou sociální situaci, a tím zabraňovat jejich sociálnímu vyloučení. Hlavním nástrojem sociálních služeb je zejména odborné sociální poradenství a další činnosti v rámci prevence a včasné intervence.

²⁰ Dávky důchodového pojištění, dávky státní sociální podpory (dávky určené zejména na podporu rodin s dětmi), dávky pro osoby se zdravotním postižením a dávky pomoci v hmotné nouzi (dávky pomoci v hmotné nouzi mohou být poskytnuty až po vyčerpání možností zabezpečit své potřeby ze systému sociálního pojištění a státní sociální podpory; přitom je kladen důraz na aktivní úlohu příjemce dávky a na jeho odpovědnost za sebe a svou rodinu.)

²¹ podle *Active Ageing - A Policy Framework. A contribution of the World Health Organization to the Second United Nations World Assembly on Ageing*. WHO, Madrid, duben 2002.

²² GAC spol. s r.o.: „*Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*“, 2006.

přítomnost dalšího zdravotního nebo sociálního hendikepu.²³ V ČR dosud neexistuje systematické právní uspořádání sociálního, příp. dostupného bydlení, které by upravilo postavení státu a povinnosti obcí v oblasti bytové politiky ve vztahu k osobám ohroženým sociálním vyloučením. Právní předpisy upravují pouze jednotlivé aspekty tohoto typu bydlení. Např. v nařízení vlády č. 333/2009 Sb., o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám, je definován sociální byt ve vazbě na poskytnutí dotace podle uvedeného nařízení a omezuje podlahovou plochu ve shodě se zákonem o DPH na 120 m².²⁴ V červenci roku 2011 schválila Vláda svým usnesením č. 524 „Koncepci bydlení ČR do roku 2020“ Ministerstva pro místní rozvoj. Pro Ministerstvo pro místní rozvoj Koncepce vytyčuje úkol připravit „návrh komplexního řešení sociálního bydlení s využitím institutu tzv. bytové nouze“. Úkolem MPSV při přípravě výše uvedeného návrhu je vymezení osob v bytové nouzi, která bude definovaná prostřednictvím sociální situace, resp. událostí, ve které se oprávněné osoby nacházejí, a to ve spojení s neuspokojenou bytovou potřebou.

Sociální podnikání: Prostřednictvím samostatné podnikatelské aktivity a účasti na volném trhu řeší otázky zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje a svou činností podporuje solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s respektováním trvale udržitelného rozvoje.²⁵ Subjektem sociálního podnikání je sociální podnik, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva (nebo její součástí) nebo fyzická osoba, která naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v zakládacích dokumentech. Sociální podnik vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.²⁶ Dosahování zisku je zde stejně důležité jako zvyšování veřejného prospěchu. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj podniku. Integrační sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a zvýšení zaměstnatelnosti v rámci sociálního začleňování osob znevýhodněných na trhu práce.²⁷ V praxi může jít též o sociální družstvo v podnikatelské formě, které je zpravidla malým podnikem – právnickou osobou podnikající na volném trhu, jejímž cílem je plnit danou sociální funkci.²⁸ Legislativní zakotvení sociálního podniku a navazující podpora EU existuje např. v Itálii, Francii, Španělsku, Portugalsku, Švédsku nebo Finsku.

²³ Zdroj: Odbor rodiny a ochrany práv dětí (21), MPSV.

²⁴ Toto nařízení dále upravuje některé podmínky pro uzavření nájemní smlouvy v sociálním bytě mezi příjemcem dotace a nájemcem, když možnost jejího uzavření váže na životní minimum, neexistenci jiného právního titulu k bydlení, omezuje trvání nájmu na dobu určitou nejvýše 2 let, vylučuje podnájem a stanoví regulaci maximální výše nájemného. Sociální byt musí tuto svou funkci plnit nejméně po dobu 10 let v období 15 let ode dne jeho způsobilosti k užívání; po tuto dobu je omezena dispozice bytem včetně možnosti zřídit k němu zástavní právo.

²⁵ In *Srovnávací analýza modelů sociální ekonomiky v EU a možnosti jejich aplikace v ČR v rámci programového období Evropského sociálního fondu 2007 – 2013*. Praha: GLE. 2008.

²⁶ Principy sociálního podniku vytvořené v rámci projektu „Tematická síť pro rozvoj sociální ekonomiky“ (dále TESSEA) v roce 2010 převzalo MPSV do svých dotačních výzev na sociální ekonomiku a pro vymezení sociálního podniku v ČR je využila též Česká spořitelna při svém pilotním programu mikropůjček pro sociální podniky.

²⁷ Definice zpracované dle výstupu projektu TESSEA. In Bednářiková, D., Francová, P. *Studie infrastruktury sociální ekonomiky v ČR, plná verze*. Vydání první. Praha: Nová ekonomika, o. p. s., 2011.

²⁸ § 758 a následující zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, definuje sociální družstvo jako družstvo, „které soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti směřující na podporu sociální soudržnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje.“ Dále viz § 785 zákona 90/2012, o obchodních korporacích, a § 3045 zákona č. 89/2012, občanského zákoníku (transformace družstev a občanských sdružení na sociální družstva).

2. Popis současného stavu

2.1 Obecná situace v České republice

V rámci EU si ČR stojí v oblasti sociální ochrany a míry chudoby spíše nadprůměrně, společně s Nizozemskem a Švédskem se ČR řadí mezi země s nejnižší mírou ohrožení chudobou a sociálním vyloučením. Přesto, že se ČR kromě negativních dopadů ekonomické krize potýká s až dvojnásobným objemem prostředků vynakládaným na veřejné zakázky²⁹ oproti ostatním státům EU a s vysokou mírou korupce³⁰, má potenciál problémy spojené se sociálním vyloučením řešit.

Vybrané oblasti ovlivňující situaci v oblasti sociálního začleňování v ČR

Národní hospodářství a vládní opatření:

Vývoj českého národního hospodářství v roce 2011 probíhal ve znamení poklesu tempa růstu hrubého domácího produktu. Nižší dynamika příjmů při stále ještě vysoké míře nezaměstnanosti vedla ke snížení spotřeby domácností a fakticky bránila vyššímu ekonomickému růstu. Hrubý domácí produkt vzrostl meziročně o 1,7 %. Oživení ekonomiky se však odehrálo především na její nabídkové exportní straně, zatímco na straně domácí spotřeby pokles pokračoval. Spotřeba domácností se snížila, hrubý domácí produkt tak rostl vlivem příznivějšího vývoje zahraničního obchodu. Došlo k mírnému zrychlení meziročního růstu spotřebitelských cen o 1,9 %. České domácnosti omezovaly svá vydání zejména za zbytečné druhy zboží a služeb, k zajištění výdajových potřeb využívaly nadále peněžní půjčky. Intenzita jejich čerpání se však zmírnila, dominovaly úvěry na bydlení. Ve druhé polovině roku 2011 bylo ekonomické prostředí poznamenáno prohlubováním dluhové krize eurozóny a silícími obavami z jejího prosáknutí do reálné ekonomiky, s negativním dopadem na globální růst. Nicméně růst domácí ekonomiky o 1,2 % zajistil ve 3. čtvrtletí výhradně zahraniční obchod, zatímco domácí poptávka stagnovala. Výdaje domácností omezené fiskální restrikcí zároveň omezily prostor pro růst cen, takže průměrná míra inflace od června stagnovala na úrovni 1,9 % (kde setrvala až do prosince). Na změny výkonnosti ekonomiky reagují charakteristiky trhu práce s určitým zpožděním. Proto ještě ve 3. čtvrtletí doznaly dalšího zlepšení, když se celková míra zaměstnanosti meziročně zvýšila o 0,3 % a míra registrované nezaměstnanosti klesla na 8,1 %. Na rok 2012 Česká národní banka očekává stagnaci vývoje národního hospodářství a na následující rok odhaduje růst ekonomiky o 1,9 %.³¹

Negativní vliv na potřeby domácností mají tak, jako ve všech evropských státech, úsporná opatření státního rozpočtu v příjmové, dávkové, daňové a investiční oblasti, které omezují koupěschopnost

²⁹ Procento výdajů na veřejné zakázky v ČR v poměru k HDP dosahuje skoro dvojnásobku evropského průměru. Více na http://www.transparency.cz/pdf/vz5_efektivnost_fungovani_kontroly_vz.pdf nebo „Strategie elektronizace zadávání veřejných zakázek pro období let 2011 až 2015“ Ministerstva pro místní rozvoj, viz <http://www.portal-vz.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=ddc75064-617c-4a8d-a97b-d1e98d1b2305>.

³⁰ Problému korupce ve veřejných zakázkách se věnuje zejména Transparency International viz např. http://www.transparency.cz/doc/vz5_efektivnost_fungovani_kontroly_vz.pdf. Popisem stavu a možnými řešeními korupce se zabývá např. výzkum Masarykovy univerzity. Více na <http://www.muni.cz/research/projects/3028?lang=cs>. Problém korupce také zůstává na předních místech ve výzkumech veřejných mínění (např. STEM, CVVM, či IPSOS z roku 2011, atd.).

³¹ Únor 2012.

obyvatelstva, která je též ovlivněna vzrůstající mírou nezaměstnanosti v období restrukturalizace (recese) národní ekonomiky.

V evropském srovnání jsou v ČR na vzdělávání, aktivní politiku zaměstnanosti, zdravotní péči a sociální ochranu výdaje z veřejných i soukromých zdrojů podprůměrné. Např. v roce 2006 bylo na aktivní a preventivní opatření vydáno z kapitoly veřejného rozpočtu určené k řešení specifické situace 3 % a na opatření pasivní, řešící negativní a problematické důsledky 97 %.³²

Vládní reformy a úsporná opatření, reagující na ekonomickou krizi, významně ovlivňují situaci osob ohrožených chudobou a osoby sociálně vyloučené. V závěru roku 2010 vláda přijala některá opatření exekutivní a legislativní povahy, zaměřená zejména na snížení výdajů veřejných rozpočtů formou úpravy podmínek poskytování podpor v nezaměstnanosti, některých sociálních dávek a podmínek sociálního pojištění. Opatření (zejména novela zákona o zaměstnanosti, novela zákoníku práce, novela zákona o státní sociální podpoře) jsou součástí tzv. úsporného zákona, který nabyl účinnosti k 1. lednu 2011.³³

V rámci sociální reformy v roce 2011 došlo též ke změnám v dávkových systémech včetně zabezpečení osob v hmotné nouzi, v oblastech péče o osoby se zdravotním postižením a v pracovně právní legislativě. Cílem reformy je snižování výdajů, zjednodušení systému sociální ochrany, zefektivnění práce orgánů státní správy, dosažením maximální možné účelnosti dávek, snížení administrativní zátěže pro uživatele služeb a efektivní zacílení a zajištění adresnosti sociálních dávek.

Demografická situace:

Současná demografická situace v ČR je podobná stavu ve většině evropských zemí – postupně dochází k celkovému stárnutí populace, tj. snižuje se podíl nejmladších věkových skupin na celkové věkové skladbě populace a roste podíl populačně silných poválečných ročníků v důchodovém věku. Příčinou je především klesající míra porodnosti a rostoucí počet seniorů v důsledku prodlužování střední délky života populace. Odchod silných ročníků ze 70. let minulého století do důchodu bude znamenat zátěž pro zdravotní péči a důchodový systém, projeví se i změnami na trhu práce. Je proto nezbytné zefektivnit systémy podpory celoživotního učení a klást větší důraz na funkční zdravotně-sociální služby (např. dlouhodobá péče). Struktura českých domácností odráží popsany demografický vývoj. Z dlouhodobého hlediska se velikost domácností zmenšuje. Typické jsou menší domácnosti s nižším počtem dětí, málo obvyklé je vícegenerační bydlení. V současnosti žije v ČR 10 562 214 obyvatel. Demografické projekce Organisation for Economic Co-operation and Development (dále

³² Dle studie Unicorn College pro Tematickou síť pro sociální ekonomiku TESSEA z roku 2011 (viz výše) stál střední nezaměstnaný v roce 2009 veřejné rozpočty 108 130 Kč za 5 měsíců, tj. dobu, po kterou byl tento střední nezaměstnaný bez práce. Celkově stáli nezaměstnaní, především za ušlý výběr daní a sociálního a zdravotního pojištění, veřejné rozpočty v roce 2009 přibližně 76,3 mld. Kč, což bylo 6,5 % výdajů státního rozpočtu. I z výsledků této studie vyplývá, že z pohledu veřejných rozpočtů se státu vyplatí podporovat tvorbu pracovních míst pro dlouhodobě nezaměstnané a osoby se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním. V okamžiku, kdy se tyto osoby pohybují mimo trh práce, nejen že nedochází k tvorbě hodnot, avšak naopak rostou náklady na řešení nezaměstnanosti zatěžující veřejné rozpočty. Tyto náklady výrazně převyšují výdaje spojené s podporou vzniku pracovních míst.

³³ Zákon č. 347/ 2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti MPSV.

jen „OECD“) ³⁴ odhadují celkový počet obyvatel ČR v roce 2020 na cca 10,8 mil., z toho mužů cca 5,3 mil. a žen 5,5 mil. Nad hranicí 65 let by mělo být odhadem OECD 2,2 mil., což je cca 20,4 % z celkové populace). ³⁵

Cizinci v ČR:

V oblasti situace cizinců žijících v ČR lze pozorovat v letech 2008–2010 nárůst jejich počtu. K 31. 3. 2008 bylo na území ČR evidováno 402 320 cizinců, k 30. 11. 2011 406 211 cizinců. V roce 2009 došlo v důsledku ekonomické recese k výraznému snížení počtu cizinců (téměř o 10 % ze 444 410 osob k 31. 5. 2009, až na 406 211 k 30. 11. 2011). Z dlouhodobého hlediska toto číslo roste. Klíčovým faktorem se v souvislosti se sociálním začleňováním jeví podpora integrace cizinců, především na místní úrovni, zapojením samospráv. Lze předpokládat snížení počtu cizinců třetích zemí na českém trhu práce, novelizovaný zákon o zaměstnanosti neumožňuje agenturám práce zprostředkování zaměstnání osobám ze třetích zemí.

Vzdělanost:

Vzdělanostní struktura v ČR je typická vysokým podílem osob se středním vzděláním, v roce 2010 ve skupině 25–64letých to bylo 69,6 % osob, naopak podíl terciárně vzdělaných je pod průměrem EU, což potvrzuje i zpráva OECD z roku 2010. Podle ní vysokoškolské vzdělání absolvoval pouze každý osmý obyvatel, zatímco průměrný podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí činil v zemích OECD 25 %. Vysokoškolaček je méně než vysokoškoláků (12,7 % ku 14,8 %), ale v nejmladší generaci již ženy mezi absolventy vysokých škol převládají. Dle zjištění Českého statistického úřadu (dále jen „ČSÚ“) je do věku 34 let vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných osob mezi ženami. Od 35. roku života je situace opačná, nejvýrazněji je to patrné ve věkové skupině nad 65 let, kde mají ženy o 9 procentních bodů méně vysokoškolsky vzdělaných osob než muži. ³⁶ Ve školním roce 2000/2001 ještě mírně převažovali mezi vysokoškolskými studenty muži (představovali 53 % vysokoškoláků), ve školním roce 2010/2011 tvořil podíl žen již výše zmíněných 56 %. ³⁷ V celé populaci (věk 15+) má základní vzdělání 16,5 % osob, střední vzdělání bez maturity 35,4 %, střední vzdělání s maturitou 34,2 % a vysokoškolské 13,7 %. S ohledem na vzdělání mladších populačních ročníků se situace průběžně mění ve prospěch absolventů s terciárním vzděláním. Při současném průběžném úbytku osob se základním vzděláním ze sledované kategorie osob, který nastává s jejich zvyšujícím se věkem, narůstá i celkový počet osob se středním vzděláním (a to zejména se středním vzděláním s maturitní zkouškou, ale i středním vzděláním s výučním listem). Ubývá počet osob se základním vzděláním (v roce 2000 byl podíl 24 %). Pro mužskou populaci je charakteristický vysoký podíl vyučených (42,5 % osob se středoškolským vzděláním bez maturity), u žen převládá střední vzdělání s maturitou (37,6 %).

Za znevýhodněné skupiny v přístupu ke vzdělání lze označit imigranty, osoby pocházející ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí, zejména Romů, a osoby se zdravotním postižením. Koncept inkluzivního vzdělávání však není ani v realitě ČR roku 2012 konceptem mainstreamovým. I přes kritiku stávající situace v oblasti vzdělání (konkrétně Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy) ze

³⁴ Zdroj: OECD, 2010.

³⁵ Čísla jsou zaokrouhlena a jsou tedy orientačním indikátorem.

³⁶ http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/gender_vzdelani

³⁷ [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE64C/\\$File/141711k3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE64C/$File/141711k3.pdf)

strany mnoha českých a mezinárodních organizací³⁸ v ČR v současnosti využívá principů inkluzivního vzdělávání pouze minimum škol.

Bydlení:

V důsledku v nedávné minulosti uplatňovaných právních a cenových bariér funkčního trhu s byty přetrvávají v ČR dosud distorze, a to především v oblasti nájemního bydlení.³⁹ V důsledku privatizace bytového fondu či cíleným zbavováním se obecního fondu bytů došlo ke snížení počtu nájemních bytů, přičemž vlastnické bydlení je pro mnohé skupiny s nižším příjmem nebo s nestabilním příjmem nedostupné či výrazně nebo neúnosně zátěžové. Mezi nejhroženější skupiny patří dle analytické části Koncepce bydlení ČR do roku 2020 rodiny seniorů jednotlivců nad 65 let a domácnosti s jedním dospělým s dětmi, či domácnosti s dlouhodobě nezaměstnaným⁴⁰. Přístup k bydlení je zatížen diskriminací (na základě etnické příslušnosti a/nebo sociálního statusu) pro sociálně vyloučené. Politika státu v oblasti bydlení naráží zejména na nemožnost přímého ovlivňování bytové politiky obcí, která je realizována v jejich samostatné působnosti. Obce při uspokojování bytových potřeb občanů nejvíce ohrožených sociálním vyloučením tak v mnoha případech svoji roli neplní a nástroje, které stát užívá k prosazení svých zájmů a naplnění svých závazků, nejsou dostatečně účinné. Kromě výše uvedených příčin je překážkou také nedostatečné množství poskytovatelů především terénních a ambulantních sociálních služeb, kteří by poskytovali sociální služby vedoucí k udržení či získání bydlení v odpovídající kvalitě.

Opouštění institucionální péče:

V ČR žije v porovnání s dalšími zeměmi EU vysoký počet dětí v zařízeních pro výkon institucionální péče: v roce 2010 bylo evidováno 7884 dětí s nařízenou ústavní a 198 dětí s ochrannou výchovou. Samostatnou kapitolou jsou problémy osob opouštějících zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a osob, včetně mladistvých, opouštějících zařízení pro výkon trestu odnětí svobody. V ČR neexistuje odpovídající systém péče pro tyto osoby, chybí dostupné specializované sociální služby pro rodiny s dětmi, dostatečná podpora náhradní rodinné péče. Postupy, které mají připravit osoby opouštějící institucionální péči na život mimo instituci, jsou hodnoceny jako nesystémové.⁴¹

Etnický aspekt sociálního vyloučení:

V roce 2006 bylo společností GAC spol. s r.o. identifikováno přes tři sta sociálně vyloučených lokalit ve 167 obcích.⁴² Dynamika procesu sociálního a prostorového vyloučení je patrná např. z toho, že 90 % zkoumaných lokalit buď vzniklo, nebo bylo prostřednictvím migrace výrazně posíleno v posledních 10 letech. V 80 % z těchto lokalit je odhadovaný podíl Romů nadpoloviční, ve více jak 40 % lokalit převyšuje 90 %. Většina sociálně vyloučených romských lokalit je integrována do okolní

³⁸ OECD 2012, OSN 2011, Step by Step, atd.

³⁹ Tématem bydlení v regionech ČR a finanční dostupnosti bydlení se zabývá projekt Sociologického ústavu Akademie Věd ČR, Institutu regionálních informací a Vysoké školy báňské „Regionální disparity v dostupnosti bydlení, jejich socio-ekonomické důsledky a návrhy opatření na snížení regionálních disparit“. <http://disparity.vsb.cz/>

⁴⁰ In: Kuda, F., Lux, M. (Eds.): *Bydlení v regionech*. Příbram 2010.

⁴¹ dle Národní strategie ochrany práv dětí, MPSV.

⁴² GAC spol. s r.o.: „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti“. Praha 2006.

zástavby, pouze necelá čtvrtina těchto lokalit je prostorově vyloučená. Lidé žijící v těchto lokalitách jsou v drtivé většině nezaměstnaní, často mají nízkou úroveň vzdělání a žádnou či minimální kvalifikaci. V těchto lokalitách se ve větší míře vyskytují rizikové jevy, nedostatečné sociální kompetence a zhoršený zdravotní stav obyvatel. Dle kvalifikovaných odhadů počet lokalit nadále roste. Opatření v oblasti podpory sociálního začleňování by se měla zaměřit na území ČR, která jsou významně ohrožena zvýšenou nezaměstnaností, nedostatkem sociálních služeb, vysokou koncentrací skupin ohrožených chudobou a dalšími jevy konstituujícími prostředí sociálního vyloučení a tam, kde je potřeba dále rozvíjet již existující infrastrukturu sociálních služeb za účelem zvyšování konkurenceschopnosti a sociálního statutu jejího obyvatelstva.⁴³ V některých regionech a obcích již probíhá etnická eskalace tohoto dlouho zanedbávaného problému vedoucí k narušení společenské soudržnosti. Etnický aspekt sociálního vyloučení nelze pominout. Sociálně vyloučených Romů je v ČR v současné době odhadem 80 – 100 tisíc, což představuje asi třetinu z celkového počtu Romů žijících v ČR.⁴⁴ Je nepopiratelné, že právě romská etnicita je jedním z důvodů sociálního vylučování a diskriminace Romů.⁴⁵ V české společnosti dochází jednak k zužování fenoménu sociálního vyloučení na sociálně vyloučené lokality a jednak ke vnímání chudoby a sociálního vyloučení jako důsledku kolektivně sdílených etnických charakteristik Romů. Problémy v soužití s některými Romy mají pak dle české veřejnosti spíše etnický, než sociální obsah. Romové jsou vnímáni jako etnicky odlišná populace žijící v majoritním prostředí a kořeny odlišnosti jako dědičně determinované. Romové jsou veřejností, médií i mnohými politickými reprezentanty označováni jako tzv. nepřizpůsobiví, jako ti, kteří zneužívají sociální systém a odmítají se začlenit do společnosti. Příčinu a odpovědnost za sociální vyloučení, vznik a existenci vyloučených lokalit česká společnost vidí především na straně Romů. Romové v ČR netvoří jednu velkou komunitu, ale komunit více, založených na různém rodovém vymezení. To je také jeden z hlavních důvodů neúspěchu dosavadních snah o vytvoření jednotné romské reprezentace. I přes to zásadní otázkou je, jak si sami Romové představují další cestu? Jako model postupné integrace s následným stíráním etnických/ kulturních rozdílů, nebo jako cestu etnické emancipace? Politiky MPSV, resp. v ČR, nejsou založeny na etnickém principu, tj. neřeší problémy Romů jako národnostní menšiny, ale jako sociálně vyloučených skupin, mj. sociálně vyloučených Romů. Problémy spojované se sociálním vyloučením nejsou tedy chápány jako problém romské etnicity (nemají etnický základ), ale jako důsledek historického vývoje a života ve vyloučených lokalitách, a jako výsledek mezigeneračního přenosu chudoby, nízkého vzdělání, izolace, apod., tedy kultury chudoby.⁴⁶

Etnické chápání sociálního vyloučení přispívá k dalšímu odkladu hledání konstruktivních řešení. Nízká

⁴³ „Výchozím rámcem integračních programů musí být komplexní záměr rozvoje těch strukturálně zaostalých regionů, v jejichž správě došlo k největší koncentraci vyloučených lokalit právě s ohledem na strukturálně zaostalý stav bytového fondu, infrastruktury, dlouhodobě zhoršených podmínek života i kvality životního prostředí, zdraví obyvatel, kvality zdravotní péče, kvality a dostupnosti školství, ale také kvality a transparence veřejné správy, vymahatelnosti práva, podpory zákonnosti, přítomnosti korupce a klientelismu, nadprůměrné kriminality, majetkových manipulací a nízké úrovně ochrany práv občanů.“ In Gabal I., Čada, K., Snopek, J.: „Klíč k posílení integrační politiky obcí“. Praha 2008.

⁴⁴ Přesná data nejsou k dispozici. Více viz. Deloitte: „*Ekonomické aspekty existence sociálně vyloučených komunit*“, 2008.

⁴⁵ Podle průzkumu společnosti STEM mají asi dvě třetiny až tři čtvrtiny obyvatel ČR mírně či zcela odmítavý vztah k Romům (tzv. anticikánismus) a tento poměr se dlouhodobě nemění. Viz výzkumy Trendy 2006/4 (1690 respondentů) či CVVM - Vztah k jiným národnostem I. (rok 2007 – 1119 respondentů).

⁴⁶ Gabal, I., Víšek, P.: „*Východiska pro strategii boje proti sociálnímu vyloučení*“, Praha 2009. Dále viz Deloitte „*Ekonomické aspekty existence sociálně vyloučených komunit*“, Praha 2008.

informovanost představitelů stání správy a samospráv o komplexní povaze fenoménu sociálního vyloučení má za následek podceňování prevence a včasné intervence a následně ústí do pomalé reakce veřejné správy na společenské změny a nízké adaptability na ně. Zanedbávání snahy o včasné řešení problémů spjatých se sociálním vyloučením sebou navíc nese i značnou finanční zátěž.⁴⁷

Zásadním dokumentem přinášejícím mnohá nová opatření a systémové změny je vládou schválená „Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na roky 2011 – 2015“.⁴⁸ Přestože je tato Strategie cílená přímo na situaci ve vyloučených lokalitách, mnohá z obsažených opatření mají systémovou povahu. Opatření reagují na neinkluzivní školství, nedostatek některých typů sociálních služeb a programů a jejich nízkou kvalitu i na nedostatečnou prostupnost a komplexnost systémů v oblasti sociálních služeb, zaměstnanosti či bydlení. Na návrhu opatření Strategie boje proti sociálnímu vyloučení se podíleli i odborníci z MPSV, opatření proto vhodně doplňují resortní projekty, plány a strategie v oblasti sociálních a rodinných služeb, bydlení a zaměstnanosti.

Bezpečnostní aspekt existence sociálně vyloučených lokalit:

Existence sociálně vyloučených lokalit zvyšuje rizika kriminogenního chování a sociálně patologických jevů, a to jak v lokalitách samotných, tak i v jejich bezprostředním okolí (konfliktní zóny, interetnické napětí). Analýzou těchto jevů se mimo jiné zabývají půlroční periodické zprávy zpracovávané od roku 2011 Agenturou pro sociální začleňování při Úřadu vlády, přinášející souhrn podnětů k opatřením řešícím bezpečnostní situaci v sociálně vyloučených lokalitách a k efektivnější komunikaci klíčových aktérů na místní úrovni, jako je Policie ČR, zástupci samospráv nebo představitelé občanské společnosti.

Význam evidence based policy:

Při plánování politik cílených na osoby ohrožené sociálním vyloučením a sociálně vyloučené do popředí vystupuje význam tzv. *evidence based policy*, a obecněji tzv. *policy analysis*⁴⁹, důraz na manažerský aspekt a odborný dohled nad realizací opatření i využívání principů mainstreamingu sociálního začleňování. Bílým místem nadále zůstávají chybějící návazná legislativní aj. opatření v oblasti sociálního bydlení⁵⁰, problematiky bezdomovectví⁵¹, sociální ekonomiky, ale i vlastní

⁴⁷ Studie uskutečněná společností Deloitte v roce 2007 pro MPSV uvádí, že: „Náklady na řešení jevů spojených s existencí sociálně vyloučených komunit financuje veřejná správa a řada opatření, které je nezbytné realizovat, má „mandatorní“ povahu (např. aktivity v oblasti sociálně právní ochrany, dávek sociální péče a státní sociální podpory, ústavní péči apod.). Naopak, aktivity, které by měly působit preventivně a bránit vzniku vyloučených komunit, bránit negativním sociálním jevům, patří do samostatné působnosti samosprávných obcí. Jejich realizace, resp. vyhnutelnost uskutečnění, je problematická. Platí v zásadě stav, že možná preventivní (aktivní) opatření jsou v rukách samosprávy, ale důsledky jejich neexistence nese stát jako své náklady. Neexistuje makroekonomické propojení příčin a důsledků. Například nedostatečná sociální péče vede k umístění dětí do nákladné ústavní péče - tu ale hradí stát... Na prevenci (na prointegrační opatření) je vynakládáno nesrovnatelně méně, než jaké jsou náklady, kterými se důsledky „neintegrace“ musí řešit... Z uvedených kalkulací i odhadů je možné vyvodit závěr, že by bylo ekonomicky (a zřejmě i sociálně politicky) efektivnější realizovat rázná, zásadní (byť krátkodobě nákladná) opatření k řešení situace a zamezit tak prolongování nutnosti vynakládat výše detekované náklady v budoucnu.“

⁴⁸ Připravila Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Více také Příloha této Vize.

⁴⁸ [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE64B/\\$File/141711k5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE64B/$File/141711k5.pdf)

⁴⁸ http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-pay-gap/national-situation/index_cs.htm#h2-5

⁴⁹ Metody analýzy a tvorby veřejných politik založených na relevantních datech.

⁵⁰ V *Koncepci bydlení ČR do roku 2020*, kterou vláda schválila v červenci 2011, je mj. uložen úkol „návrh komplexního řešení sociálního bydlení s využitím institutu tzv. bytové nouze“. Garanty uvedeného úkolu byly

participace osob ohrožených sociálním vyloučením či sociálně vyloučených na tvorbě politik začleňování. V oblasti legislativních opatření na úrovni vlády chybí povinnost zpracování hodnocení vlivu normy na osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením a v případě identifikovaného ohrožení nalézt a přijmout odpovídající opatření. Podobně se ztrácí synergický potenciál u relevantních politik. V souvislosti s demografickými změnami může jít např. o sladění cílů reformy důchodového systému a odpovídajících kroků v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti.

Dopady ekonomické krize na domácnosti

Hospodaření domácností v roce 2010 ovlivňoval zejména vývoj na trhu práce, kde došlo k dalšímu poklesu zaměstnanosti o 1 % a zvýšení obecné míry nezaměstnanosti na 7,3 %, a jejich pokračující nepříznivá příjmová situace. I přes mírné oživení ekonomiky došlo k poklesu reálných běžných příjmů domácností o 0,5 %. Největším zdrojem peněžních příjmů domácností zůstaly mzdy; průměrná nominální mzda vzrostla o 1,9 %, což je nejméně za posledních 10 let, přičemž kvůli vyšší míře průměrné cenové inflace se její kupní síla zvýšila pouze o 0,4 %. Téměř 20 % všech rodin v ČR tvoří rodiny vedené jedním rodičem a tento trend je vzrůstající. Přitom 90 % osob, jež vedou tyto domácnosti, jsou ženy.⁵²

Průměrná výše starobního důchodu se zvýšila proti roku 2009 o 0,7 %, avšak po odpočtu nárůstu životních nákladů domácností důchodců reálně klesla o 1,5 % jako důsledek neuskutečněné valorizace po nenaplnění zákonných podmínek. Více jak 85 % osob s vyměřeným starobním důchodem v průměrné výši do 8 000 Kč jsou ženy. Jejich podíl na celkovém počtu starobních důchodců podstatně klesá s rostoucí průměrnou výší důchodů. U starobních důchodů, jejichž průměrná výše přesahuje 10 000 Kč, je podíl mužů téměř 70 %. Dle údajů ČSÚ z roku 2009 mají muži průměrný měsíční starobní důchod 11 174 Kč, zatímco ženy mají průměrně 9 124 Kč za měsíc. Tento rozdíl lze mimo jiné připisovat také rozdílu v odměňování žen a mužů, který je dle Eurostatu v České republice 25,5%.⁵³ Průměrná míra cenové inflace vzrostla proti roku 2009 o 1,5 %; životní náklady domácností důchodců se vlivem vyšší váhy bydlení, výživy a zdraví v jejich spotřebním koši zvedly v roce 2010 meziročně o 2,1 %.

Na úrovni konkrétních sociálních skupin domácností vzrostly spotřební výdaje jen minimálně, neboť velká část domácností stejně jako v roce 2009 omezila svá vydání zejména za zbytečné druhy zboží a služeb. Svůj sklon k často neuváženému zadlužování z let před krizí domácnosti v roce 2010 dále korigovaly a nárůst jejich úvěrů byl v novodobé historii nejnižší. Domácnosti navýšily stav svých rezervních úspor, současně došlo ke zvyšování příjmové diferenciaci umožňující vysoko příjmovým skupinám, na rozdíl od nízkopříjmových skupin, úspory navýšovat.

Příjmy sociálního charakteru v domácnostech reálně meziročně klesly o 1,1 %, k čemuž významně přispělo snížení nominálních příjmů z dávek nemocenského pojištění (o 12,5 %) a z podpor v nezaměstnanosti (o 11,4 %).

stanoveny Ministerstvo pro místní rozvoj a MPSV. V rámci úkolu je resortu MPSV uloženo „vymezení osob v bytové nouzi.

⁵¹ Na MPSV vzniká koncepce komplexně pojímající řešení problematiky bezdomovectví.

⁵² [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE64B/\\$File/141711k5.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE64B/$File/141711k5.pdf)

⁵³ http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-pay-gap/national-situation/index_cs.htm#h2-5

Dopady ekonomické krize na systém sociální ochrany

Pokračující vliv ekonomické krize, hledání úspor ke snížení stávajícího i budoucího případného růstu deficitu státního rozpočtu a snižování státního dluhu vedlo k přijetí řady legislativních změn v průběhu roku 2010 resp. k 1. lednu 2011. V důsledku těchto úprav a také v souvislosti s poklesem počtu nezaměstnaných bylo v roce 2011 dosaženo významného finančního snížení zejména u podpor v nezaměstnanosti i u sociálních dávek tzv. nepojistných systémů (u dávek státní sociální podpory došlo v roce 2011 ke snížení výdajů o 11,7 %, u příspěvku na péči o 7,7 %). Dávky důchodového pojištění i nenárokové dávky řešící konkrétní sociální situaci domácností s nízkými příjmy nacházejících se v hmotné nouzi meziročně z hlediska jejich počtu i výdajů naopak vzrostly. Výdaje na dávky důchodového pojištění se za rok 2011 meziročně zvýšily o 6,3 % především v souvislosti s uskutečněnou valorizací důchodů od 1. 1. 2011 a v důsledku zvýšení počtu důchodců o 1,9 %. Průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu dosáhla na konci roku 2011 úrovně 10 567 Kč a srovnatelnou skutečnost předchozího roku přesáhla o 429 Kč.

Meziroční nárůst výdajů na dávky pomoci v hmotné nouzi v roce 2011 o 28,4 % byl celkově ovlivněn zejména situací na trhu práce, růstem nákladů na bydlení a legislativními změnami, např. omezením poskytování sociálního příplatku ze systému státní sociální podpory (viz níže). Došlo k meziročnímu zvýšení výdajů na příspěvek na živobytí o 33,5 % (o 957,9 mil. Kč) na cca 3,8 mld. Kč a doplatku na bydlení o 23,9 % (o 164,1 mil. Kč) na téměř 0,9 mld. Kč. U mimořádné okamžité pomoci došlo k meziročnímu poklesu o 6,4 % (tedy o 21,5 mil. Kč) na 0,3 mld. Kč ve srovnání mezi roky 2010 a 2011. Příspěvek na živobytí, na který byly vyčerpány více než tři čtvrtiny všech prostředků na dávky pomoci v hmotné nouzi, pobíralo měsíčně v průměru 91,3 tis. domácností, tj. 2,1 % všech domácností ČR. V září 2011 činila jeho průměrná měsíční výše 3 485 Kč. Z toho se z 57,1 % jednalo o domácnosti bez nezaopatřených dětí, z nichž 82,3 % tvořily samostatně žijící osoby. Obdobná situace existuje i u výdajů na úhradu doplatku na bydlení představujících 17,1 % z úhrnu. Ve všech krajích došlo k jejich výraznému překročení proti skutečnosti z roku 2010 za leden září, a to v rozmezí od 5,6 % po 40,2 % při nárůstu nejen průměrného počtu měsíčně vyplacených dávek o 12,5 %, ale i průměrné výše dávky, která dosáhla v září 2011 výše 2 695 Kč (meziroční nárůst o 185 Kč). Příčinou nárůstu byl vývoj výdajů domácností na bydlení, a to včetně postupné, časově omezené deregulace nájemného. Z pohledu územního rozložení bylo vynaloženo nejvíce prostředků v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, kde byl poskytnut i nejvyšší počet dávek.

Dopady ekonomické krize a opatření v oblasti fiskální konsolidace ovlivňující politiky sociálního začleňování a sociální ochrany

Vzhledem ke stavu veřejných financí ČR bylo nezbytné přijmout řadu úsporných opatření ke snížení deficitu státního rozpočtu. V souvislosti s přípravou státního rozpočtu na rok 2011 byl přijat zákon č. 347/ 2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti MPSV. S ohledem na nepříznivý ekonomický vývoj a situaci na trhu práce v letech 2009 - 2011 nedošlo ke zvýšení minimální mzdy.

V souvislosti s úspornými opatřeními rovněž nebyly od 1. ledna 2009 do 31. 12. 2011 valorizovány částky životního a existenčního minima.⁵⁴ Od 1. ledna 2011 došlo ke změnám u následujících dávek státní sociální podpory: sociálního příplatku, rodičovského příspěvku a porodného. U těchto dávek došlo k zúžení okruhu příjemců a k úpravě podmínek nároku a výše dávek směrem k selektivnímu poskytování dávek. Sociální příplatek byl od počátku roku 2011 přiznáván pouze nízkopříjmovým rodinám se zdravotně postiženým dítětem nebo rodičem, od počátku roku 2012 je dávka zrušena. U rodičovského příspěvku došlo ke sjednocení částky vyplacené ve dvouleté a čtyřleté variantě čerpání. Porodné se stalo příjmově testovanou dávkou a nárok na něj vzniká pouze při narození prvního dítěte.

V prosinci 2011 byla pro MPSV zpracovaná stručná analýza zabývající se dopadem úsporných balíčků na život občanů žijících v sociálně vyloučených lokalitách.⁵⁵ Vypracování analýzy bylo metodologicky náročné, jednak kvůli nedostatku relevantních dat, a jednak je velice obtížné separovat dopad úsporných balíčků od dopadu ekonomické krize. Analýza na základě kvalitativních dat identifikovala zrušení sociálního příplatku jako nejzávažnější změnu v oblasti dopadu na život občanů žijících ve vyloučených lokalitách. Navazující výzkum zaměřený na podrobnější a dlouhodobou situaci dopadů krize a škrtů, ale i možnou predikci vývoje dopadů na sociální oblast, nebyl ze strany MPSV v roce 2012 iniciován ani realizován.

Zaměstnanost a nezaměstnanost

Míra zaměstnanosti v ČR v roce 2010 činila ve věkové skupině 15 – 64 let cca 65 %, celkově v EU 64,2 %.⁵⁶

⁵⁴ Dne 7. prosince 2011 vláda schválila nařízení vlády o zvýšení částek životního minima a existenčního minima. Od 1. ledna 2012 je částka životního minima jednotlivce zvýšena z 3 126 Kč na 3 410 Kč za měsíc a částka existenčního minima z 2 020 Kč na 2 200 Kč za měsíc. Částka životního minima úplných rodin se dvěma dětmi se zvýšila o 770-890 Kč za měsíc, životní minimum úplných rodin se třemi dětmi vzrostlo o 910-1 090 Kč za měsíc. Částky životního a existenčního minima byly zvýšeny podle skutečného růstu příslušného indexu spotřebitelských cen (bez bydlení, vody, energie a paliv) za domácnosti celkem v rozhodném období od října 2006 do září 2011, který podle údajů ČSÚ činil 9 %. Díky valorizaci částek životního a existenčního minima se domácnosti lépe vyrovnají se zvýšením snížené sazby DPH na 14 %, ke kterému došlo od 1. ledna 2012.

⁵⁵ Demografické informační centrum, o.p.s.: „Dopady balíčku úsporných opatření v sociální oblasti na obyvatele sociálně vyloučených lokalit“, Praha 2011.

⁵⁶ Zdroj: Eurostat

Tab. 1 – Vývoj míry zaměstnanosti v ČR v období 2006 - 2011⁵⁷

Míra Rok zaměstnanosti	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celkem	66,1	67,0	67,8	65,4	65,0	65,7
v tom ženy	57,4	58,0	58,3	56,7	56,3	57,2
v tom muži	74,7	75,9	76,6	73,8	73,5	74,0

Podíl zaměstnaných osob se základní úrovní vzdělání a podíl vyučených se postupně snižoval, zatímco podíl středoškoláků s maturitním vysvědčením se lehce zvyšoval.⁵⁸ Zaměstnanost v Praze dosahovala v roce 2010 70 %, v ostatních krajích byla nižší. Základním problémem českého trhu práce zůstává nedostatek tvorby volných pracovních míst v důsledku po-krizového výkonu ekonomiky, která je v období ekonomické recese spjaté s restrukturalizací podniků generuje. Na trhu práce převládá nabídka pracovní síly (471 tis. evidovaných uchazečů o zaměstnání) nad poptávkou po ní (39 tis. volných pracovních míst). Česká ekonomika je nadstandardně závislá na zpracovatelském průmyslu, který má výrazně proexportní charakter, je podmíněn ekonomickým růstem v rámci EU, kam směřuje přes 80 % českého exportu. Výraznější změna směrem k ekonomice založené na znalostech, výzkumu, vývoji a sofistikovaných službách je dlouhodobého charakteru, je podmíněna realizací řady připravovaných či již realizovaných opatření v kompetenci jiných rezortů, uvedených v NPR, ve Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti, v Plánu implementace strategie celoživotního učení, ve Strategii regionálního rozvoje apod.

Hlavním cílem ČR do roku 2020 v oblasti zaměstnanosti je zvýšení celkové míry zaměstnanosti osob ve věku 20 – 64 let na 75 %. V této věkové kategorii činí míra zaměstnanosti dle posledních údajů 70,9 %.⁵⁹

Opatření realizovaná MPSV mohou sice situaci na trhu práce pozitivně ovlivnit, nikoliv však ji zvrátit. Ve vztahu k sociálně vyloučeným osobám a osobám ohroženým sociálním vyloučením zůstává i nadále problémem nízká efektivnost veřejných služeb zaměstnanosti včetně služeb aktivní politiky zaměstnanosti (APZ) i zanedbávaný aspekt prevence. Měníci se požadavky pracovního trhu vyžadují připravenost pracovní síly především v oblasti profesní a geografické mobility, adaptability a vzdělání. Nízká míra zaměstnanosti např. u absolventů škol, však ukazuje, že nabídka pracovní síly (struktura absolventů) se s poptávkou pracovního trhu spíše míjí, zaměstnavatelé upřednostňují při zeštíhlování podniků jak své nezaměstnanosti ohrožené zaměstnance, tak mají poměrně široký výběr z nových kvalifikovaných a zkušených uchazečů o zaměstnání. Velmi komplikovaně jsou zaměstnávány ty

⁵⁷ Prameny: Trh práce v ČR 1993 – 2008, Praha: Český statistický úřad, 2009; Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2009, MPSV 2010; Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2010, MPSV 2011; ČSÚ 2011.

⁵⁸ Národní vzdělávací fond o.p.s.: „Nové směry politiky zaměstnanosti v ČR“. Praha 2011.

⁵⁹ ČSÚ 2012.

skupiny osob, které jsou na trhu práce nejzranitelnější: nízko kvalifikované skupiny mají snížený přístup k rekvalifikaci a celoživotnímu učení, ve vyloučených lokalitách se objevuje dlouhodobá až vícegenerační nezaměstnanost, na trhu práce pokračuje diskriminace zranitelných skupin.

Vysoká míra nezaměstnanosti je nejvíce patrným sociálním dopadem krize⁶⁰. Míra registrované nezaměstnanosti se od počátku roku 2011 pohybuje mezi 8 - 9 %. Její výkyvy jsou většinou důsledkem vlivu sezónních prací (leden 9,7 %; únor 9,6 %; březen 9,2 %; duben 8,6 %; květen 8,2 %; červen 8,1 %; červenec 8,2 %; srpen 8,2 %; září 8,0 %; říjen 7,9 %; listopad 8,0 %; prosinec 8,6 %). Podle prognózy Evropské komise nebyl růst zaměstnanosti dost silný na snížení po-krizového růstu nezaměstnanosti. Očekává se, že růst zaměstnanosti se zpomalí i v roce 2012, a nízká úroveň aktivity může vést i k dočasnému snížení počtu odpracovaných hodin, což lze považovat, jak ukazují evropské studie krizového období, za jeden z rozhodujících nástrojů pro udržení míry zaměstnanosti v krizovém období.

Podle mezinárodně srovnatelných údajů míra nezaměstnanosti v EU v roce 2010 asi 9,6 %, v ČR byla nižší než průměr EU – 7,3%. Podíl dlouhodobé nezaměstnanosti⁶¹ (v Evropské unii jde celkově přibližně o 40 %) je s ČR srovnatelný.

Tab. 2 – Vývoj ukazatelů nezaměstnanosti v ČR v letech 2006 – 2011⁶² podle údajů ČSÚ

Rok Ukazatel	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Míra nezaměstnanosti	7,7	6,0	6,0	9,2	9,6	8,6
v tom ženy	9,3	7,4	7,2	10,3	10,7	9,8
v tom muži	6,4	4,9	5,0	8,4	8,8	7,7
Počet uchazečů o zaměstnání	448 545	354 878	352 250	539 136	561 551	508 451

V tabulce jsou zřetelné i rozdíly v míře nezaměstnanosti žen a mužů. Tento trend je patrný i v zemích EU.⁶³ Ženy jsou obecně více ohroženy na trhu práce a v posledních měsících se toto ohrožení ještě zvyšuje. Zatímco ženy byly zasaženy méně tvrdě hospodářskou krizí, která měla zejména dopad do průmyslových odvětví a stavebnictví (nejmenší rozdíl mezi ženami a muži byl v únoru 2010, kdy míra nezaměstnanosti u žen činila 10,6% a u mužů 9,5%), v roce 2011 se rozdíl mezi ženami a muži opět mírně zvýšil. V evidenci úřadů práce bylo z celkového počtu nezaměstnaných žen k 30. červnu 2011

⁶⁰ Social Protection Committee: „Report on the Social Impact of the Economic Crisis and Ongoing Fiscal Consolidation“. 2011.

⁶¹ Uchazeč ve věkové skupině 15 – 74 let, který je bez zaměstnání déle než dvanáct měsíců.

⁶² Národní vzdělávací fond o.p.s.: „Nové směry politiky zaměstnanosti v ČR“. Praha, 2011; ČSÚ 2011. Ukazatele v tabulce vyjadřují stav na konci sledovaného roku.

⁶³ Social Protection Committee: „Report on the Social Impact of the Economic Crisis and Ongoing Fiscal Consolidation“. 2011.

déle než 6 měsíců 62,0 %, déle než 12 měsíců 39,6 %. Z celkového počtu nezaměstnaných mužů bylo ke konci června 2011 v evidenci úřadů práce déle než 6 měsíců 58,3 % osob, déle než 12 měsíců 34,9 % osob.⁶⁴

Rodiče s malými dětmi patří mezi nejhroženější skupiny na trhu práce. Nedostatečné podmínky k podpoře harmonizace pracovních a rodinných rolí, sestávající z obtížného využívání flexibilních forem práce, a zároveň nedostatku místně i finančně dostupných kvalitních služeb péče o děti, nutí české rodiče, a to zejména ženy, volit mezi zaměstnáním na plný úvazek a osobní celodenní péčí o dítě v rámci rodičovské dovolené. V důsledku tohoto dosahuje v ČR tzv. „mezera zaměstnanosti v důsledku péče o dítě/děti“ („child employment gap“) nejvyšší míry v EU, a to úrovně 41 % proti průměru 12,1 % EU-27⁶⁵. Relativně dlouhá doba přerušení kariéry z důvodu péče o malé dítě a pak návrat do zaměstnání, s výraznou převahou zaměstnání na plné úvazky, jsou specifikem chování matek v ČR a odlišují ČR od většiny vyspělých evropských zemí. Obecně je péče o děti a rodinu jedním z nejčastějších důvodů ekonomické neaktivity žen. V roce 2009 bylo z důvodu péče o dítě či rodinu ekonomicky neaktivních více než 350 tisíc, přičemž u mužů tento počet činil pouze necelé 4 tisíce. V období přechodu z rodičovské dovolené na trh práce a v určitém období po tomto přechodu data ukazují na výraznější nárůst nezaměstnanosti žen, a to i dlouhodobě.⁶⁶ Ohrožení nezaměstnaností, chudobou a sociálním vyloučením z důvodu péče o malé dítě je patrné zejména u osamělých rodičů.

K dalším skupinám ohroženým nezaměstnaností patří osoby starší 50 let a mladí lidé do 24 let. Počet uchazečů o zaměstnání ve věku nad 50 let, kteří byli v evidenci Úřadu práce ČR k 30. červnu 2011, se v porovnání s rokem 2010 (136 500) nezměnil, jejich podíl na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání se zvýšil z 27,3 % na 28,5 %. Uvnitř této věkové kategorie se mírně zvýšil počet uchazečů o zaměstnání u nejpočetnější skupiny ve věku 55 - 59 let z 12,4 % na 13,4 % a ve věku 60-64 let z 2,6 % na 3,1 %. S vysokou mírou nezaměstnanosti mladých lidí se potýkají i země EU.⁶⁷ Nezaměstnanost mladých lidí je mnohem vyšší než míra nezaměstnanosti za celou populaci, i když se počet mladých v 1. pololetí 2011 oproti předcházejícímu roku snížil z 86,3 tisíc na 79,9 tisíc a ve věkové struktuře poklesl z 17,3 na 16,7 %. (21,3 % oproti 9,6 % ve 3. čtvrtletí 2011), a to zejména v důsledku mírného hospodářského oživení.

Z regionálního hlediska dopadla krize na všechny regiony ČR. Ústecký i Moravskoslezský dlouhodobě patří ke krajům s nejvyšší mírou nezaměstnanosti, krize však nečekaně citelně v letech 2008 a 2009 zasáhla kraje do té doby relativně bezproblémově. Nejvýrazněji rostla nezaměstnanost v kraji Libereckém, Olomouckém a Zlínském, kde se počet nezaměstnaných zvýšil o více než 4 % pracovní síly v daném kraji.

Ve vztahu k vývoji zaměstnanosti a nezaměstnanosti v rámci EU ČR patří k průměrným zemím.⁶⁸

⁶⁴ Národní vzdělávací fond o.p.s.: „Nové směry politiky zaměstnanosti v ČR“. Praha, 2011.

⁶⁵ European Commission 2010, podle dat za rok 2009. Tzn. ženy s dětmi do šesti let věku mají o 41 % nižší zaměstnanost, než ženy bezdětné.

⁶⁶ Sirovátka, T, Bartáková, H.: „Harmonizace rodiny a zaměstnání v ČR a role sociální politiky in Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti“. Boskovice, Brno, 2008.

⁶⁷ Social Protection Committee: „Report on the Social Impact of the Economic Crisis and Ongoing Fiscal Consolidation“. 2011.

⁶⁸ Národní vzdělávací fond o.p.s.: „Nové směry politiky zaměstnanosti v ČR“. Praha, 2011.

V hlavních ukazatelích zaměstnanosti se ČR výrazněji neodlišuje od většiny zemí EU, existuje však přesto několik odlišností:

- nízké **zastoupení žen v zaměstnanecké struktuře** (v rozporu se soudobými trendy v EU se v ČR jejich podíl stále nezvyšuje mimo vysokého zastoupení v II. sektoru);
- nízké **zastoupení flexibilních pracovních režimů a zkrácených pracovních úvazků**;⁶⁹
- **nízká flexibilita** disponibilní pracovní síly v ČR (zejména územní a částečně profesní);
- **nízké výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti** - výše výdajů na politiku zaměstnanosti jako podíl na HDP byla v ČR v roce 2008 jedna z nejnižších, protože činila asi 0,4 % HDP. Nižší podíl vykazalo pouze Rumunsko, Estonsko a Litva.⁷⁰

Predikce vývoje na evropském trhu práce:⁷¹

- 1) Trend: postupný růst zaměstnanosti v sektoru služeb
- 2) Trend: změny ve struktuře nových pracovních míst
- 3) Trend: očekávaný nedostatek kvalifikovaných pracovníků
- 4) Trend: změny ve struktuře povolání
- 5) Trend: nároky na kvalifikaci

2.2 Situace v oblasti sociálního začleňování

„Jak měřit míru sociálního vyloučení?“ Existují tři hlavní zdroje dat založené na různých ukazatelích: oficiální zdroje na národní úrovni, mezinárodní mezivládní zdroje (UNDP, Rady Evropy, UNICEF, atd.), nevládní a akademické výzkumy a publikace. Kvantitativní data, která jsou k dispozici, se vztahují k vybraným aspektům sociální oblasti. Nereflektují např. situaci pouze sociálně vyloučených obyvatel. Monitorování situace sociálně vyloučených osob je založeno na údajích o vývoji míry ohrožení chudobou v populaci, vývoji počtu a struktury příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi a příjmově testovaných dávek státní sociální podpory a na vývoji výdajů na tyto dávky. Pro sledování ekonomické sociální situace se používají indikátory jako je HDP, míra inflace, ukazatele vztahující se k trhu práce (zaměstnanost, nezaměstnanost, volná pracovní místa a informace o hromadném propouštění zaměstnanců), příjmy domácností v reálných a nominálních hodnotách, které jsou vyjádřeny především v rámci meziročních, popř. mezičtvrtletních či meziměsíčních změn. Případně je možné provádět hodnocení dlouhodobého vývoje na základě úspor domácností a jejich chování jako spotřebitelů.

Pro komplexní uchopení situace osob ohrožených chudobou či osob sociálně vyloučených se vedle konkrétních kvantitativních dat využívají i data kvalitativní. Ta jsou však mnohdy nesouměřitelná, neboť kvalitativní výzkumy často vznikaly nahodile, v různých letech uplynulého desetiletí a byly

⁶⁹ V ČR existuje nízké využívání flexibilních pracovních úvazků přesto, že právní řád ČR flexibilní formy výkonu práce umožňuje. V praxi se může jednat o kratší a změněnou pracovní dobu, pružnou pracovní dobu, částečný nebo úplný homeworking, práci na dálku neboli teleworking, dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr a konta pracovní doby, která jsou přímo upraveny v zákoníku práce, dále sdílené pracovní místo, víkendová práce, volná pracovní doba, stlačený pracovní týden a další.

⁷⁰ Národní vzdělávací fond o.p.s.: „*Nové směry politiky zaměstnanosti v ČR*“. Praha, 2011.

⁷¹ European centre for the development of vocational training (CEDEFOP): „*Future skills need in Europe*“, 2008. In: Národní vzdělávací fond o.p.s.: „*Nové směry politiky zaměstnanosti v ČR*“. Praha, 2011.

zaměřeny na aktuální potřeby rozhodování státu nebo územních samospráv. Obecně lze říct, že v oblasti sociálního začleňování chybí longitudinální přístupy, v plánování (šetření) i v řešení problematiky. Absenci geografického/ územního aspektu sociálního vyloučení se snaží naplnit Přírodovědecká fakulta UK v projektu „Sociální deprivace v městském prostředí: subjektivní a objektivní dimenze“.⁷²

Míra ohrožení chudobou v populaci je v ČR sledována v ročních intervalech na základě dat poskytovaných Českým statistickým úřadem ze šetření „Příjmy a životní podmínky domácností“. Vzhledem k tomu, že v těchto šetřeních jsou vždy sledovány údaje o příjmech domácností za předchozí rok, ve výsledcích v roce 2010 se dopady ekonomické krize dosud plně neprojeví.

Problémový přístup k datům se projevuje při plánování integračních politik, resp. nízkou orientací směrem k policy analysis⁷³. Vedle nedostatečných a nejednotných dat chybějí v plánování politik kvantifikované dlouhodobé predikce faktorů⁷⁴, které mají vliv na sociální politiku. Přínosem pro plánování integračních politik by bylo efektivnější využívání výsledků mezinárodních výzkumů a šetření i větší kooperace mezi veřejnou správou a akademickou sférou.⁷⁵

2.2.1 Vývoj situace v oblasti národního cíle pro snižování chudoby

Vývoj počtu osob sociálně vyloučených nebo ohrožených chudobou definovaných na základě tří zmíněných ukazatelů⁷⁶ bude záviset na řadě faktorů, které musí být posuzovány komplexně. Vliv krize, demografický vývoj, reformy sociálních dávek a důchodového systému spolu s pokračujícím trendem zvyšování mzdové diferenciace mohou působit směrem ke zvýšení počtu i podílu osob ohrožených chudobou v populaci. Trh práce a opatření politiky zaměstnanosti mají působit na zvýšení zaměstnanosti a na snížení počtu i podílu osob žijících v domácnosti s velmi nízkou pracovní intenzitou, reformy sociálních dávek pak na zlepšení situace osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

Dle posledních údajů Eurostatu (šetření EU-SILC 2008 - 2010) byl vývoj u indikátorů charakterizujících riziko sociálního vyloučení nebo chudoby v ČR příznivý. Přestože se u příslušných ukazatelů v roce 2010 očekávalo v důsledku krize a demografického vývoje podstatné zhoršení, byly oproti předchozímu roku zaznamenány pouze mírné změny. Hodnoty u příslušných indikátorů (kromě míry ohrožení chudobou) v roce 2010 nadále zůstaly nižší, než byly v roce 2008. Materiálně deprivovaných osob (kterým chybí nejméně 4 položky z 9) bylo v roce 2010 v celé populaci 644 tis. (přibližně o 52 tis. méně než v roce 2008) a indikátor míry materiální deprivace činil 6,2 %. Počet osob v domácnostech

⁷² Více na http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/urrlab/?soc_depr.

⁷³ Policy analysis je metoda, která na základě šetření in rerum, ověření příkladů z praxe definuje nová opatření. Metoda je orientovaná na klienta služeb a vypracovaná pro potřeby veřejného rozhodování. Cílem postupu je analyzovat, definovat a formulovat problémy a analyzovat jejich řešení a vytvářet vhodná opatření a to zaměřená na veřejnou správu.

⁷⁴ Kolik osob bude mít vysokoškolské vzdělání, kolik bude sociálních bytů, jaké budou trendy trhu práce, kam směřuje a kde bude ČR ekonomicky, atd.

⁷⁵ *Magenta book*, připravená britským Ministerstvem práce a důchodů se tomuto tématu podrobně věnuje, resp. možnostem evaluace veřejných politik. http://www.hm-treasury.gov.uk/data_magentabook_index.htm

⁷⁶ Míra ohrožení chudobou, materiální deprivace a podíl osob žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby. Je zřejmé, že tyto indikátory jsou nastaveny na poměrně obecné úrovni a oblast sociálního vyloučení postihují jen částečně. K projektu Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí zabývajícím se vytvořením soustavy specifických indikátorů viz níže, v kapitole 3.

bez zaměstnané osoby nebo s velmi nízkou pracovní intenzitou v roce 2010 činil 520 tis. (o 61 tis. osob méně než v roce 2008) a indikátor podíl osob žijících v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou byl na úrovni 6,4 %.⁷⁷

Ukazatel míra ohrožení chudobou v roce 2010 dosahoval stejné úrovně jako v roce 2008 a činil 9 %. V důsledku demografického vývoje však bylo v ČR chudobou ohroženo 936 tis. osob (cca o 11 tis. osob více než v roce 2008).

Podle souhrnného indikátoru, který byl vytvořen na základě uvedených tří indikátorů, bylo v ČR v roce 2010 ohroženo chudobou nebo sociálním vyloučením cca 1 495 tis. osob (14,4 % z celkové populace), což bylo přibližně o 71 tis. osob méně než v roce 2008. Podíl populace ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením byl v ČR v roce 2010 nejnižší ze všech zemí EU. Podíl osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením v EU-27 činil v průměru 23,5 %.

Oficiální hodnoty příslušných indikátorů, které zohlední příjmovou situaci domácností a intenzitu jejich pracovní činnosti v letech 2010 a 2011, budou k dispozici v polovině roku 2012 a 2013 na základě šetření EU-SILC 2011-2012. Český statistický úřad zatím zveřejnil pouze některé předběžné výsledky ze šetření „Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2011“.

Významnými faktory nízké míry relativní chudoby v ČR je nízká míra příjmových nerovností a poměrně vysoká efektivita sociálních transferů v kombinaci s nízkou úrovní příjmového mediánu. Sociální transfery významně ovlivnily celkovou míru chudoby v ČR. Bez důchodů a ostatních sociálních transferů bylo v ČR pod hranicí ohrožení chudobou 37,2 % osob (sociální transfery míru chudoby snížily o 28,2 procentních bodů). Efektivnost sociálních transferů v ČR, jejichž podíl na HDP je o cca 9 procentních bodů nižší, než činí průměr EU-27, je velmi dobrá. Vzhledem k tomu chudoba nepostihuje rozsáhlé a početné kategorie populace, avšak více se koncentruje např. u nezaměstnaných⁷⁸, v neúplných rodinách a vícečetných rodinách. Jestliže se sleduje efekt sociálních dávek na míru rizika chudoby podle druhu domácností, ve kterých žijí, pak je tento efekt evidentně nižší v rodinách s dětmi – nejnižší je u rodin se třemi a více dětmi (zhruba poloviční ve srovnání s celou skupinou osob nad hranicí chudoby a v neúplných rodinách (přibližně třetinová). Konečně byla zjištěna relativně nižší efektivnost transferů i ve věkové kategorii 16–25 let (zahrnuje dospívající mládež a mladé lidi na začátku životní dráhy), a to opět přibližně jen poloviční.⁷⁹

Důchodové dávky jsou dobrou ochranou před chudobou, a to i v případě jejich nízké výše. V oblasti dalších dávek je tomu tak už jen tehdy, pokud je v domácnosti alespoň nízký pracovní příjem. Snížení redistributivního charakteru důchodového systému v rámci jeho reformy tak přinese zvýšení tlaku na systémy jiných sociálních dávek.⁸⁰

Dle šetření Českého statistického úřadu „Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2010“ byly chudobou více ohroženy ženy (10 %) než muži (8 %). Podle věku byly chudobou nejohroženější osoby

⁷⁷ Vztaženo k populaci ve věku 0-59 let.

⁷⁸ Podíl nezaměstnaných osob ohrožených chudobou z celé populace činí 1,7 %. Podíl nezaměstnaných osob z celkového počtu osob ohrožených chudobou představuje 19 %. Z celkového počtu nezaměstnaných je 40,6 % chudých.

⁷⁹ Sirovátka T., Hora O., Kofroň, P. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice* in Fórum sociální politiky, 5/2008, str. 4.

⁸⁰ Trbola, R., Sirovátka, T. Efektivnost sociálních transferů při eliminaci chudoby v České republice. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006.

do 17 let věku (14,3 %) následovány osobami ve věkové kategorii 18 – 24 let (11,3 %). Významnou měrou ovlivňuje chudobu zaměstnanost. Z osob nad 16 let věku bylo ohroženo 4,2 % pracujících osob, mezi nezaměstnanými činil tento podíl 40,6 %. Podíl důchodců ohrožených chudobou byl relativně malý (7,6 % nepracujících důchodců).

Míra rizika chudoby dětí je výrazně vyšší v porovnání s průměrem za celou populaci a je výrazně koncentrována. V roce 2010 bylo v České republice chudobou ohroženo 14,3 % dětí ve věkové kategorii 0- 17 let. Míra ohrožení chudobou u osob žijících v domácnostech s dětmi činila 11,6 %. Mezi domácnostmi s dětmi byly chudobou nejvíce ohroženy neúplné rodiny. Míra ohrožení chudobou u osob žijících v neúplných rodinách s dětmi představovala 38,9 %. Dětská chudoba je na vzestupu podobně jako ve většině zemí EU-25⁸¹, kde je fenoménem vícečetných rodin s třemi a více dětmi (míra ohrožení chudobou u osob žijících v domácnostech se dvěma dospělými a se třemi a více dětmi byla na úrovni 22,7 %). ČR patří mezi několik málo zemí v Evropské Unii, kde je stabilně zjišťován velký rozdíl mezi relativně nízkou mírou rizika celkové příjmové chudoby a celkově výrazně vyšší mírou rizika chudoby dětí (v ostatních zemích obě míry chudoby výrazněji korespondují). I když je tedy na jedné straně indikátor rizika dětské chudoby v ČR výrazně nižší než je průměr EU-25, tento výsledek nelze vnímat jako uspokojivý, protože indikuje, že děti jsou v ČR pro rodiny z hlediska příjmové a materiální deprivace výrazným rizikem.

Ačkoliv zadluženost domácností zůstává problémem, v posledních třech letech dynamika velmi silné zadluženosti domácností v ČR klesla a dále se snižuje. Půjčky od nebankovních institucí zůstávají stále v hlubokých meziročních poklesech. Půjčky od bank v prvním čtvrtletí 2011 stouply o 6,5 % proti průměrným 31 % za roky 2005 až 2007 nebo 13 % za roky 2008 až 2010. Zatímco zadluženost domácností k jejich ročním příjmům byla v roce 2009 v ČR jen na 55 % oproti 96 % v EU-27, dluhy českých domácností ve srovnání s objemem jejich čistých finančních aktiv byly vyšší než evropský průměr (56 % oproti 53 % v EU-27)⁸². Zadluženost však lze porovnat i k celkovému bohatství českých domácností definovanému nejen výší jejich finančních, ale i hmotných fixních aktiv v podobě nabytých domů a bytů (ve významné míře na úvěr). V poměru k takto vymezenému bohatství činila v roce 2010 zadluženost českých domácností zhruba 17 %. Srovnání s evropským průměrem není v tomto případě možné, neboť stav hmotných fixních aktiv vyčísluje kromě ČR pouze pět dalších evropských zemí.⁸³

Klíčovými faktory, které ovlivňují schopnost domácností vycházet s příjmem, je postavení členů domácnosti na trhu práce a stabilita rodiny, vliv má vázanost významné části příjmu na určité povinné výdaje (nutnost zaplatit nájemné, energie a služby) či částečně povinné výdaje (např. výdaje na léky, telefon, potřeby dětí, základní potraviny a ošacení). Velmi zatěžující jsou pro mnohé domácnosti náklady na bydlení. Mezi zvláště ohrožené kategorie patří ve většině oblastí materiální deprivace častěji než ostatní domácnosti jednotlivců bez ohledu na věk (v případě nepříznivé události mají také méně možností, na koho se obrátit), ještě častěji domácnosti se třemi a více dětmi, a zvláště pak neúplné rodiny s dětmi. Velmi negativně je situace vnímána v domácnostech bez pracovního příjmu. Zmíněné typy domácností sice představují v populaci kategorie spíše méně

⁸¹ 17. června 2011 v Lucemburku přijala Rada Evropské unie doporučení k boji s dětskou chudobou a sociálním vyloučením viz http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/122878.pdf. Při SPC funguje samostatná ad-hoc skupina pro boj s dětskou chudobou.

⁸² Zdroj: ČSÚ

⁸³ Zdroj: ČSÚ

zastoupené, avšak v souhrnu reprezentují početně nezanedbatelnou významnou vrstvu společnosti, v níž se riziko chudoby a deprivace výrazně koncentruje, a její řešení je proto obtížnější.⁸⁴

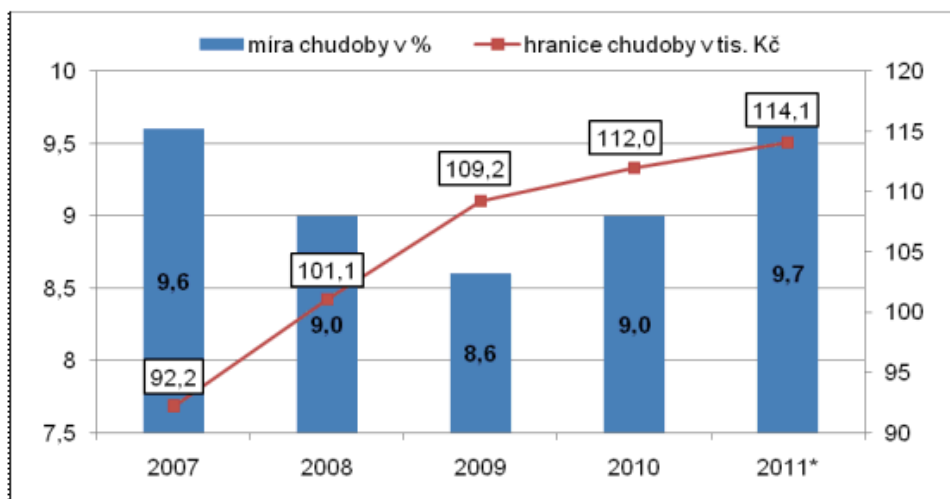
Předběžné výsledky ze šetření Životní podmínky 2011⁸⁵

Český statistický úřad uskutečnil v období od 19. února do 15. května 2011 další ročník šetření o příjmech a životních podmínkách domácností v ČR nazvaného *Životní podmínky 2011* (přibližuje finanční situaci domácností v roce 2010).

Podle předběžných výsledků tohoto šetření se v České republice zvýšily úhrnné hrubé (na 168,6 tis. Kč) i čisté příjmy (dosáhly 145 tis. Kč) na osobu počítané z celkového příjmu domácnosti. Tento nárůst příjmů je o něco pomalejší než v předcházejících letech, a to zejména z důvodu zastavení růstu pracovních příjmů. Nejvyšší čisté příjmy byly v domácnostech zaměstnanců s vyšším vzděláním (172,3 tis. Kč), naopak nejnižší u domácností nezaměstnaných (78,2 tis.).

Z předběžných výsledků EU-SILC 2011, které odráží situaci domácností v roce 2010 a na jaře 2011, vyplývá, že se míra ohrožení příjmovou chudobou⁸⁶ oproti předcházejícímu roku zvýšila. Příjmovou chudobou bylo v ČR podle předběžných údajů ohroženo 1 008 tis. osob (tj. 9,7 % všech osob), tedy o 72 tis. více než ze šetření z roku 2010. Chudobou pak byly ohroženy častěji ženy (10,4 % všech žen) než muži (8,9 % všech mužů). Nejvíce byly chudobou ohroženy osoby v neúplných rodinách (34,7 % osob) a zejména v domácnostech nezaměstnaných (45,7 % osob), kde jejich počet vzrostl o více než 5 procentních bodů následkem zvýšení dlouhodobé nezaměstnanosti. Vývoj míry ohrožení příjmovou chudobou v letech 2007–2011 je zachycen spolu s výší hranice chudoby v Tabulce 4. Obrat v předchozím trendu snižování této míry nastal již v roce 2010 důsledkem zpomalení růstu příjmů domácností počínaje rokem 2009 v souvislosti s dopady světové finanční krize.

Graf 1* - Vývoj míry ohrožení peněžní chudobou (v %) a výše tzv. hranice chudoby (v tis. Kč) v letech 2007–2011⁸⁷

* Předběžné údaje

⁸⁴ Sirovátka T., Hora O., Kofroň P.: „Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice“. In Fórum sociální politiky 5/2008, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

⁸⁵ Zdroj: ČSÚ

⁸⁶ Dle předběžných výsledků ze šetření EU-SILC 2011 hranice chudoby činila 114 097 Kč za rok.

⁸⁷ Zdroj: ČSÚ

Míra materiální deprivace v celé populaci zůstala podle předběžných výsledků v roce 2011 zhruba na stejné úrovni jako v předcházejícím roce šetření, a to 6,1 %. Rozdílné jsou však podíly materiálně deprivovaných osob s příjmem nad a pod hranicí chudoby. Zatímco osob trpících nějakým materiálním nedostatkem s příjmem pod hranicí chudoby o 7 % ubylo, podíl těchto osob s příjmem nad hranicí chudoby se mírně zvýšil (z 3,8 na 4,3 %). Hodnota ukazatele silné materiální deprivace v ČR není o mnoho vyšší než v některých hospodářsky vyspělých členských státech Unie. Dle údajů Eurostatu za rok 2010 hodnota tohoto ukazatele v Německu dosahovala 4,5 %, ve Francii 5,8 % a v Belgii 5,9 %.

2.2.2 Průběžný monitoring plnění národního cíle pro snižování chudoby

Pro monitorování plnění národního cíle byly na základě očekávaného demografického vývoje vypracovány projekce do roku 2020 s možným vývojem počtu osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením, počtu osob ohrožených chudobou a materiální deprivací a počtu osob ve věku 0-59 let v domácnostech bez zaměstnané osoby nebo s velmi nízkou pracovní intenzitou.

Pokud by v ČR byla jen zachována úroveň příslušných ukazatelů z roku 2008⁸⁸, zvýšil by se v souvislosti s předpokládaným celkovým nárůstem počtu obyvatel (v letech 2008-2020 o cca 420 tis.) do roku 2020 oproti roku 2008 počet osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením o cca 70 tis. (vzrostl by počet osob ohrožených chudobou o cca 35 tis. i počet osob ohrožených materiální deprivací o cca 30 tis.). Do roku 2020 by však počet osob ve věku 0-59 let v domácnostech bez zaměstnané osoby nebo s velmi nízkou pracovní intenzitou klesl o cca 15 tis. osob (ve vztahu k očekávanému úbytku počtu osob v populaci ve věku 0-59 let do roku 2020).

Pro snížení počtu osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením do roku 2020 o 30 000 osob bude potřeba po zohlednění uvedeného růstu počtu obyvatel souhrnný ukazatel (tj. podíl osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením v populaci) snížit proti roku 2008 o 0,9 procentních bodů na 14,4 % (míra ohrožení chudobou by tak v roce 2020 mohla činit 9,0 %, míra materiální deprivace 6,0 % a podíl osob ve věku 0-59 let v domácnostech bez zaměstnané osoby nebo s velmi nízkou pracovní intenzitou by mohl odpovídat 6,0 % populace ve věkové kategorii 0-59 let). Dosažení tohoto podílu, i když je reálné nejdříve počítat s tím, že výsledky ze šetření EU-SILC v období 2011 – 2012, budou v důsledku krize méně příznivé (zohlední příjmovou situaci z let 2010 - 2011) lze považovat za možné - za předpokladu hospodářského růstu, realizace připravovaných reforem a zejména plnění cílů v oblasti zaměstnanosti.

Na základě dostupných statistických dat Eurostatu, který jednotně zpracovává výsledky šetření EU-SILC, MPSV každoročně monitoruje vývoj příslušných ukazatelů. Aktuální údaje průběžně porovnává se stanovenými cíli, kterých má být dosaženo v roce 2020, i s vývojem v ostatních zemích. Vzhledem k tomu, že v plném rozsahu zatím nejsou známy výsledky ukazatelů, které se vztahují k chudobě a sociálnímu vyloučení z období krize, uvažuje se v roce 2015 s přehodnocením a s aktualizací stanovených cílů i stávajících prognóz.

⁸⁸ Míra chudoby na úrovni 9,0 %, míra materiální deprivace na úrovni 6,8 %, podíl osob ve věku 0-59 let v domácnostech bez zaměstnané osoby nebo s velmi nízkou pracovní intenzitou na úrovni % a podíl osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením na úrovni 15,3 %

2.2.3 Financování procesů sociálního začleňování

Na realizaci opatření směřujících k posílení procesů sociálního začleňování jsou ve státním rozpočtu ČR v kapitolách příslušných resortů vyčleněny prostředky na realizaci aktivit v jejich působnosti podle kompetenčního zákona.⁸⁹ V rozpočtu se nesleduje výhradně oblast sociálního začleňování. Uvádí se rozpočet aktivní politiky zaměstnanosti, transfery na dávky pomoci v hmotné nouzi a na dávky na osoby se zdravotním postižením a transfery na služby sociální péče, služby sociální prevence a sociální poradenství.

Zdroje z fondů EU představují komplementární nástroj k financování národních priorit, tzv. evropskou přidanou hodnotu. Základním cílem evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti (kohezní politiky) je snaha o rovnoměrný hospodářský a sociální rozvoj všech členských států a jejich regionů, EU na ni vynakládá více než třetinu svého společného rozpočtu. Evropský rozpočet nemá financovat intervence, které státy mohou financovat samy. Zaměřuje se proto na plnění evropských priorit, zejména cílů strategie Evropa 2020 a z nich vycházejících národních cílů jednotlivých členských států. Z hlediska působnosti MPSV na poli sociální soudržnosti hraje nejvýznamnější roli Evropský sociální fond (dále jen „ESF“), který kromě oblasti zaměstnanosti napomáhá také sociální integraci osob a podpoře rovných příležitostí se zaměřením na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů. Jeho prostřednictvím MPSV podporuje rozvoj sociálních služeb a dalších nástrojů, které vedou k sociálnímu začleňování a k prevenci sociálního vyloučení, jako je například transformace pobytových sociálních služeb, zvyšování kvality a dostupnosti sociálních služeb, vzdělávací programy, kurzy nebo odborné vzdělávání pro sociálně vyloučené.

Z ESF jsou využívány příslušné oblasti podpory z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (dále jen „OP LZZ“) a z Evropského fondu regionálního rozvoje Integrovaný Operační Program (dále jen „IOP“).

V rámci OP LZZ je oblast sociálního začleňování podporována zejména v Prioritní ose 3 Sociální integrace a rovné příležitosti. Konkrétní oblasti podpory výše uvedené prioritní osy OP LZZ jsou následující:

- Oblast podpory 3.1 Podpora sociální integrace a sociálních služeb;
- Oblast podpory 3.2 Podpora sociální integrace příslušníků romských lokalit;
- Oblast podpory 3.3 Integrace sociálně vyloučených skupin na trhu práce;
- Oblast podpory 3.4 Rovné příležitosti žen a mužů na trhu práce a sladění pracovního a rodinného života.

Oblast podpory 3.1 je cílena na podporu začleňování sociálně vyloučených osob nebo osob ohrožených sociálním vyloučením s cílem jejich návratu do společnosti a na trh práce. Podpora se zaměřuje především na poskytování sociálních služeb a tvorbu a realizaci sociálně preventivních programů pro cílové skupiny osob, dále na podporu zvyšování odborné a profesní kvalifikace pracovníků v sociální oblasti a na podporu procesů řízení a managementu organizací a subjektů poskytujících služby, především při vstupu do podnikatelského prostředí s cílem posílení možností

⁸⁹ V kompetenci MPSV je např. podpora služeb sociální prevence a včasné intervence.

integrace cílových skupin. Oblast podpory slouží také k podpoře systémových a národních aktivit v oblasti poskytování služeb zaměřených na sociální integraci.

3.2 Cílem této oblasti podpory je především intenzivní podpora a rozvoj stávajících i nových sociálně preventivních programů a sociálních služeb realizovaných v sociálně vyloučených romských lokalitách. Podpora je směřována na přímou podporu jednotlivců v procesu sociálního začleňování, na vzdělávání subjektů působících v dané oblasti, ale i na samotné vzdělávání cílové skupiny.

3.3 Oblast podpory je určena pro komplexní programy zaměstnanosti zaměřené na aktivizaci a motivaci individuálním přístupem pro vytvoření podmínek k odstraňování bariér pro rovný přístup na trh práce. Tak se zvyšuje pracovní a společenská integrace osob s různými handicap – zejména mladých do 25 let s žádnou nebo nízkou úrovní kvalifikace, věkově starších, zdravotně postižených, osob z odlišného sociokulturního prostředí, osob pečujících o závislého člena rodiny, osob po výkonu trestu, osob do 26 let věku vyrůstajících bez rodin, drogově závislých osob a osob závislých na alkoholu. Zvláštní význam z důvodu negativního demografického vývoje má i zapojení cizinců na trhu práce s předpokládaným dlouhodobým a posléze trvalým pobytem i následnou sociální integrací do většinové české společnosti.

Oblast podpory 3.4 pomáhá prosazovat naplňování principu rovných příležitostí žen a mužů na trhu práce a vytváření podmínek pro soulad rodinného a pracovního života. Cílovými skupinami jsou především ženy ohrožené na trhu práce, muži v obdobné situaci jako ženy s malými dětmi, rodiče s dětmi, rodiče samoživitelé/samoživitelky a osoby pečující o závislé členy rodiny. Dále sem patří zaměstnavatelé a organizace prosazující rovnost žen a mužů.

OP LZZ zahrnuje též podporu vzdělávání poskytovatelů a zadavatelů sociálních služeb a dalších subjektů v oblasti sociálních služeb a sociální integrace a profesní vzdělávání pracovníků krajů/obcí, resp. krajských/obecních úřadů prostřednictvím akreditovaných vzdělávacích programů. Dále jsou podporovány procesy poskytování sociálních služeb, jako je plánování dostupnosti sociálních služeb nebo rozvoj kvality poskytování sociálních služeb. Prioritní osa 3 je zaměřena především na pomoc osobám ohroženým sociálním vyloučením nebo osobám sociálně vyloučeným, a to formou přímé podpory těchto osob i formou zvyšování kvality a dostupnosti sociálních služeb pro tyto osoby včetně posilování místních partnerství.

IOP v oblasti intervence 3.1 Služby v oblasti sociální integrace zaměřené na tři aktivity přispívá na a) investiční podporu transformace bytových zařízení služeb sociální péče, b) investiční podporu integrace příslušníků sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a c) investiční podporu sociálního podnikání. Cílem investiční podpory je zvýšit kvalitu a dostupnost služeb pro určené cílové skupiny a zlepšit tak podmínky pro integraci a zaměstnanost osob ohrožených sociálním vyloučením či osob sociálně vyloučených.

V prioritní ose 3. v programovém období 2007 – 2013 činila celková alokace 13,2 mld. Kč, schváleny byly projekty za 9,6 mld. Kč a v rámci realizace činila finanční podpora 9,4 mld. Kč.⁹⁰ Z prostředků OP LZZ, z nichž tři čtvrtiny byly již na projekty přiděleny, bylo ve všech prioritních osách do roku 2011 celkem podpořeno 720 000 osob, z nichž 320 000 úspěšně absolvovalo kurzy v rámci jednotlivých prioritních os programu. Nové pracovní místo se díky investici z OP LZZ podařilo vytvořit pro 32 000 osob.

⁹⁰ Údaje za jednotlivé oblasti podpory jsou k dispozici na <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz>.

Obecná relevance intervencí ESF zaměřených na problematiku trhu práce a sociální inkluzi v ČR je v programovém období 2007 – 2013 podle provedených evaluací na vysoké úrovni. Účelné jsou intervence přímo v terénu a projekty řešící problémy komplexně. Vzhledem k důsledkům hospodářské krize, které zintenzivnily problémy a potřeby dlouhodobě nezaměstnaných osob, vzrůstá relevance intervencí zaměřených na tuto cílovou skupinu. Za kvalitativní přínos bylo ve stávajícím programovacím období označeno specifické vyčlenění intervencí v oblasti sociálního začleňování v sociálně vyloučených lokalitách.

Také v nadcházejícím období 2014+ se rozpočet EU soustředí na financování priorit EU, a to zejména cílů strategie Evropa 2020.⁹¹ Pro toto období byl určen závazný podíl ve výši 20 % celkové alokace ESF určen na sociální začleňování a boj proti chudobě. Jedním z principů rozpočtu EU bude orientace na výsledky a s tím spojená měřitelnost plnění cílů Evropy 2020. Pro období 2014+ budou nastaveny nové operační programy, mj. i v oblasti sociálního začleňování a boje s chudobou. V následujícím období 2014+ chce MPSV mj. posílit využívání programů schopných cílené akce na lokální úrovni. Významný potenciál spatřuje v komplexních projektech, které mají schopnost řešit problém jako celek. Územní dimenze sociálního vyloučení bude v následujícím programovém období významně akcentována, což přináší větší možnost využití prostředků z EU v rámci investic do zvýšení soudržnosti regionů.

2.2.4 Shrnutí situace metodou SWOT⁹²

Silné stránky:

1. **Česká republika je stabilní demokratická evropská země**, která má potenciál problémy spojené se sociálním vyloučením řešit:
 - a. v kontextu EU je v ČR nízká míra ohrožení chudobou a sociálním vyloučením;
 - b. problematika chudoby a sociálního vyloučení (a snaha o její řešení) je obsažena v klíčových národních strategických dokumentech (Národní program reform, Národních sociálních zprávách atd.);
 - c. spolupráce s Evropskou komisí;
 - d. zapojení a participace na činnosti Výboru pro sociální ochranu Rady a jeho prostřednictvím spolupráce s ostatními členskými státy v rámci otevřené metody koordinace;
 - e. financování opatření ze strukturálních fondů EU;
 - f. institucionalizace problematiky sociálního začleňování;

⁹¹ Konečná dohoda o víceletém finančním rámci mezi Radou a Evropským parlamentem by měla být dosažena nejpozději do konce roku 2012.

⁹² SWOT analýza je metoda, jejíž pomocí je možno identifikovat silné (ang: Strengths) a slabé (ang: Weaknesses) stránky, příležitosti (ang: Opportunities) a hrozby (ang: Threats), spojené s určitým projektem, typem podnikání, podnikatelským záměrem, politikou (ve smyslu opatření) apod. Jedná se o metodu analýzy užívanou především v marketingu, ale také např. při analýze a tvorbě politik (policy analysis). Díky tomu je možné komplexně vyhodnotit fungování subjektu, nalézt problémy nebo nové možnosti růstu. Je součástí strategického (dlouhodobého) plánování subjektu.

- g. existence Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách a její „Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011-2015“;
- h. existence antidiskriminačního zákona;
- i. otevření veřejné debaty o problematice sociálního vyloučení;
- j. snaha o komplexní přístup k problematice chudoby a sociálního začleňování (posun ve vnímání potřeby řešení inkluzivního vzdělávání, sociálního bydlení a sociálního podnikání na všech úrovních).

2. Inkluzivní pracovní trhy:

- a. rozšíření nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti o překlenovací příspěvek, sdílené zprostředkování zaměstnání, svobodný výběr rekvalifikace, veřejnou službu;
- b. existence dotačních programů na podporu sociálního podnikání.

3. Systém sociální ochrany:

- a. existence vhodné legislativy v oblasti sociální ochrany;
- b. obecně velmi dobrá efektivnost sociálních transferů v ČR při snižování chudoby (včetně dětské chudoby) a sociálního vyloučení;
- c. zajištění přiměřeného minimálního příjmu k zabezpečení důstojného života prostřednictvím důchodů a dávek pomoci v hmotné nouzi;
- d. opatření sociální reformy;
- e. reforma systému péče o ohrožené děti;
- f. legislativní podpora rozvoje služeb péče o děti;
- g. přístup ke zdravotní péči.

4. Sociální služby, rodina

- a. existující systém sociálních služeb a standardy kvality sociálních služeb;
- b. poptávka sociálně vyloučených osob po sociálních službách;
- c. povinnost krajů zpracovávat střednědobé plány rozvoje sociálních služeb;
- d. transformace sociálních služeb směrem k jejich vyšší efektivitě a k sociálnímu začlenění jejich uživatele do společnosti;
- e. metodiky a podpůrné mechanismy včetně poradenství při přípravě projektů do výzev průběžně poskytované MPSV.

Slabé stránky:

1. Demografický vývoj a globální ekonomická situace:

- a. rozevírání příjmových nůžek;
- b. dynamický růst seniorské populace (65+);
- c. existence skupin zvláště ohrožených chudobou;
- d. kumulované sociální znevýhodnění;
- e. vyšší dopad reforem na určité skupiny obyvatel;
- f. růst výdajů na základní životní potřeby a jeho dopad na určité skupiny;
- g. míra rizika chudoby dětí je v porovnání s průměrem za celou populaci výrazně vyšší a je výrazně koncentrována (mezigenerační přenos chudoby).

2. Inkluzivní pracovní trhy:

- a. nedostatečná podpora sladění pracovního a rodinného života;
- b. nižší míra participace žen s malými dětmi na trhu práce v důsledku nedostatečných podmínek pro soulad rodinného a pracovního života (např. kapacita mateřských škol a nedostatek dalších (alternativních) forem péče o děti flexibilní formy zaměstnávání apod.);
- c. nízká míra využívání flexibilních forem práce;
- d. nízká výkonnost služeb v oblasti zaměstnanosti ve vztahu k sociálně vyloučeným osobám a osobám ohroženým chudobou a sociálním vyloučením;⁹³
- e. nepřipravenost trhu práce na nastávající demografické změny;⁹⁴
- f. pokračující diskriminace určitých skupin znevýhodněných na trhu práce;
- g. nízká připravenost pracovní síly na měnící se požadavky pracovního trhu (mobilita, adaptabilita, vzdělání);
- h. nízká míra zaměstnanosti absolventů škol; kvalifikační struktura absolventů škol neodpovídá požadavkům trhu práce;
- i. snížený přístup k rekvalifikaci a celoživotnímu učení pro nízko kvalifikované skupiny;
- j. dlouhodobá až vícegenerační nezaměstnanost;
- k. nedostatečná podpora vzniku a rozvoje sociálního podnikání a jeho legislativního zakotvení.

3. Systém sociální ochrany:

- a. nízká efektivnost sociálních transferů u osob nezaměstnaných, v rodinách se třemi a více dětmi, v neúplných rodinách a ve věkové kategorii 16–25 let;
- b. chybějící hodnocení vlivu nově přijímaných opatření na osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením, identifikace rizik a odpovídajících opatření, mj. jako překážka synergie cílů relevantních politik.

4. Sociální služby, rodina:

- a. nedostatečná prostupnost a komplexnost v oblasti sociálních služeb (nenávaznost), zaměstnanosti (chybí tranzitní sociální podniky) či bydlení (chybí specifické služby pro prevenci ztráty bydlení);
- b. chybějící sociální služby zabývající se vytvářením podmínek vstupu na trh práce pro osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením, navázané na veřejné služby zaměstnanosti;
- c. nedostatečné pokrytí území a regionů sítěmi sociálních služeb;
- d. vysoká míra využívání institucionální péče při řešení problémů ohrožených dětí a rodin;
- e. nedostatek nízkoprahových, terénních a ambulantních sociálních služeb a sociálních programů pro rodiny a děti, nedostatek služeb na ochranu práv dětí a jejich oprávněných zájmů a podpory v oblasti náhradní rodinné péče;

⁹³ Např. opatření APZ nevěnují dostatečnou pozornost prevenci.

⁹⁴ Např. nereflexování konceptu Age managementu v rámci společenské odpovědnosti podniků a firem. Age management představuje vytvoření podmínek, které zohledňují věk na úrovni politické a organizační, v řízení pracovních procesů v oblasti fyzického a sociálního prostředí (AIVD, o. s., 2011).

- f. nedostatek některých typů sociálních služeb a programů (integrační aktivity pro osoby po výkonu trestu, nedostatečné kapacity zařízení služeb péče o děti, nedostatek dostupných občanských a psychologických poraden pro ohrožené skupiny aj.);
- g. nedostatečnost opatření na sladování pracovního a rodinného života;
- h. nedostatečná provázanost zdravotních a sociálních služeb;
- i. jednoletý systém financování sociálních služeb prostřednictvím dotací MPSV.

5. Nízká míra kooperace, koordinace a komplexního evidence based přístupu:

- a. nedostatečné využívání principů mainstreaming sociálního začleňování na všech správních úrovních, včetně chybějícího sociálního dialogu;
- b. nízká míra participace osob sociálně vyloučených a chybějící mechanismy jejich zapojení do tvorby, implementace i evaluace inkluzivních politik;
- c. podceňování prevence a včasné intervence na straně státní správy a samosprávy;
- d. nízká míra informovanosti o problematice sociálního vyloučení u všech relevantních aktérů;
 - i. etnické chápání problému sociálního vyloučení;
 - ii. pomalá reakce státní správy na společenské změny a nedostatečná adaptabilita na ně;
 - iii. nedostatek aktuálních relevantních dat a výzkumů (kvantitativních i kvalitativních, etnicky a genderově segregovaných);
 - iv. nízká spolupráce s akademickou a výzkumnou sférou;
 - v. málo využívané výzkumné závěry a zkušenosti ze zahraničí;
 - vi. chybějící mechanismy monitoringu a evaluace zaváděných opatření;
 - vii. malý důraz na manažerském aspektu a odborném dohledu realizace opatření.

6. Regionální disparity a role samospráv:

- a. regionální a místní koncentrace problému spojených se sociálním vyloučením;
- b. existence více než tří set sociálně vyloučených lokalit;
- c. již probíhající etnická eskalace problému a narušení společenské soudržnosti v určitých regionech/lokalitách;
- d. vícegenerační projevy pasti sociálního vyloučení a chudoby uvnitř vyloučených lokalit;
- e. vysoká míra zadluženosti uvnitř vyloučených lokalit;
- f. chybějící podpůrné, motivační a sankční nástroje vůči lokálním aktérům (samosprávám, zaměstnavatelům);
- g. na místní úrovni chybějící podpora koordinace v přístupu ke komplexnímu řešení sociálního vyloučení;
- h. nedostatek partnerských projektů propojující různé úrovně veřejné správy a další instituce.

7. Vzdělávání:

- a. neinkluzivní školství se závislostí kvality vzdělání na sociálním původu dětí.

- 8. Výdaje** na vzdělávání, aktivní politiku zaměstnanosti, zdravotní a sociální péči:
- v evropském srovnání podprůměrné výdaje z veřejných i soukromých zdrojů na vzdělávání, aktivní politiku zaměstnanosti, zdravotní a sociální péči;
 - nedostatečné hodnocení efektivity uvedených výdajů.
- 9.** Chybějící **legislativní zakotvení** podmiňující rozvoj sociálního podnikání a sociálního bydlení.

Příležitosti:⁹⁵

1. Inkluzivní trh práce:

- podpora opatření zaměřená na podporu skupin ohrožených na trhu práce ke vstupu a udržení se na pracovním trhu;
- zavádění sociálních služeb zabývajících se vytvářením podmínek vstupu na trh práce pro osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením a jejich navázání na veřejné služby zaměstnanosti;
- podpora opatření zaměřených na potírání nejistých pracovních podmínek a nelegální zaměstnávání;
- zvýšení zaměstnanosti žen;
- pružné reakce vzdělávacího systému na nové požadavky trhu práce;
- podpora a rozvoj integračního sociálního podnikání;
- zmapování a případný rozvoj a podpora systému mikrofinancování;
- podpora preventivních opatření v oblasti trhu práce.

2. Systém sociální ochrany:

- zvyšování efektivity sociálních transferů se zvláštním zřetelem na situaci osob ohrožených sociálním vyloučením a chudobou;
- zvyšování účinnosti systému sociální ochrany prostřednictvím veřejné správy;
- podpora zvyšování souladu a provázanosti politiky sociální, rodinné, politiky zaměstnanosti a dalších relevantních politik;
- podpora konceptu aktivního začleňování;
- podpora opatření vedoucích k rovnému přístupu na trh práce;
- podpora aktivního stárnutí jakožto procesu optimalizace příležitostí pro zdraví, začlenění a pocit jistoty za účelem zvýšení kvality života v průběhu stárnutí.

3. Sociální služby, rodina:

- podpora sociální prevence a včasné intervence;
- podpora síťování a udržitelnosti dostupnosti sociálních služeb;
- podpora rozvoje sociální práce s cílem prevence a snižování chudoby a sociálního vyloučení včetně chudoby dětí a jejich negativních doprovodných jevů;
- zvýšení a diverzifikace služeb péče o děti, podpora dostupnosti, kvality a rozvoje služeb pro rodinu a děti, podpora programů rodičovských kompetencí;

⁹⁵ Identifikované na základě metody SWOT a vyplývající z popsaných reálných trendů.

- e. podpora integrovaného spolupůsobení sociálních služeb s dalšími pomáhajícími systémy např. prostřednictvím metody case managementu;
- f. podpora sdílené a neformální péče;
- g. vzdělávání poskytovatelů sociálních služeb.

4. Rozvoj kooperace, koordinace a komplexního evidence based přístupu:

- a. aplikace principu mainstreamingu sociálního začleňování na všech správních úrovních;
- b. podpora participace osob sociálně vyloučených a vytvoření mechanismů jejich zapojení do tvorby, implementace i evaluace inkluzivních politik;
- c. podpora synergie cílů relevantních politik prostřednictvím zavedení hodnocení vlivu nově přijímaných opatření na osoby ohrožené sociálním vyloučením včetně identifikace rizik a přijetí odpovídajících opatření;
- d. podpora prevence a včasné intervence;
- e. posilování informovanosti o problematice sociálního vyloučení u všech relevantních aktérů;
 - i. zvyšování analytické kapacity ve státní správě a samosprávě;
 - ii. využívání formátu policy analysis při tvorbě politik;
 - iii. sběr a analýza etnický a genderově segregovaných dat;
 - iv. podpora pilotního ověřování nových opatření;
 - v. zavádění monitoringu a evaluace efektivity opatření;
 - vi. podpora fungujícího mechanismu přenosu a evidence dobré praxe;
 - vii. podpora funkční a finanční gramotnosti;
 - viii. zvyšování účasti a individuální odpovědnosti sociálně vyloučených osob;
 - ix. posilování společenské odpovědnosti zaměstnavatelů;
 - x. podpora zapojení soukromého sektoru;
- f. efektivní komunikace a realistické informování o problematice sociálního vyloučení;
- g. podpora dobrovolnictví.

5. Regionální disparity a role samospráv:

- a. podpora řešení regionálních disparit prostřednictvím nástrojů podpory územní soudržnosti;
- b. podpora nástrojů posilujících optimalizaci pokrytí regionu sociálními službami; spolupráci regionů a sociální partnerů;
- c. posílení koordinační role obcí s rozšířenou působností;
- d. posilování kvality a podpora rozvoje komunitního a sousedského života.

6. Vzdělávání:

- a. podpora přístupu k inkluzivnímu vzdělávání, dalšímu vzdělávání a celoživotnímu učení.
- b. podpora flexibility vzdělávacích procesů na změny trhu práce,

7. Efektivní využívání prostředků z evropských strukturálních fondů v programovacím období 2014+.

8. **Legislativní zakotvení** podmiňující rozvoj sociálního podnikání a sociálního bydlení;
9. **Rozvoj komplexních řešení v oblasti bezdomovectví;**
10. Rozvoj **dlouhodobé péče.**

Rizika:

1. Globální ekonomická situace;

- a. chudoba a sociální vyloučení a jejich doprovodné jevy představují potenciální hrozbou pro početnější skupiny obyvatel i pro společnost jako celek.

2. Inkluzivní trh práce:

- a. pokračující neinkluzivnost trhu práce;
- b. zvyšující se nároky na lidský kapitál a flexibilitu;
- c. nízký důraz na kvalitu pracovních míst;
- d. vlastní motivace vyloučených / ohrožených osob ke změně;
- e. pokračující diskriminace určitých skupin na trhu práce;
- f. nepřizpůsobení politik v oblasti zaměstnanosti situaci na trhu práce, včetně jejího regionálního rozměru.

3. Systém sociální ochrany:

- a. oslabení systému financování systému sociální ochrany v důsledku hospodářské krize;
- b. další úspory v oblasti sociální ochrany mohou ohrozit realizaci potřebných opatření;
- c. finanční úspory zaměřené na nízkopříjmové skupiny obyvatel mohou způsobit další hmotný sociální propad dosavadních příjemců podpor;
- d. krátkodobé úspory mohou v delším horizontu zapříčinit zvýšení nákladů na boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení;
- e. ohrožení stávajícího systému péče o zdraví, zejména v jeho preventivních složkách.

4. Sociální služby, rodina:

- a. nedostatek finančních zdrojů

5. Zanedbávání kooperace, koordinace a komplexního evidence based přístupu:

- a. nerespektování principu mainstreamingu sociálního začleňování na všech správních úrovních;
- b. gesční spory u průřezových oblastí podpory;
- c. nezapojování osob sociálně vyloučených do tvorby, implementace i evaluace inkluzivních politik;
- d. zanedbávání prevence a včasné intervence
 - i. politická nevěle na všech správních úrovních prosazovat i nepopulární kroky v boji proti sociálnímu vyloučení;
- e. nízká míra informovanosti o problematice sociálního začleňování u všech relevantních aktérů:
 - i. posun hranice tolerance k extremismu ve veřejném prostoru a zvyšování bezpečnostního rizika;

ii. snižování soudržnosti společnosti, tlak na systémy příjmové solidarity.

6. Regionální disparity a role samospráv:

- a. nedostatečně propracovaný systém podpory, nezajištění finančního zabezpečení a nedostupné lidské zdroje na místní úrovni v momentě dopadu sociálních problémů;
- b. narůstání počtu sociálně vyloučených lokalit;
- c. omezená možnost ovlivňování samosprávy.

7. Vzdělávání:

- a. pokračující neinkluzivní přístup ke vzdělávání;
- b. zvyšující se nedostupnost předškolního vzdělávání osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením.

8. Neefektivní využívání prostředků z evropských strukturálních fondů v programovacím období 2014+.

3. Prioritní oblasti podpory sociálního začleňování

3.1 Priority, cíle a opatření

1) Inkluzivní trh práce/ aktivní politiky trhu práce: Zvyšování uplatnitelnosti osob sociálně vyloučených a osob ohrožených sociálním vyloučením a chudobou na trhu práce a podpora jejich pracovní integrace, včetně podpory sociálního podnikání.

Chudoba a sociální vyloučení mají velmi úzkou souvislost s nezaměstnaností, a to zejména dlouhodobou. Dlouhodobá a opakovaná nezaměstnanost je v podmínkách ČR spojena především s nízkou kvalifikací, zhoršeným zdravotním stavem, sníženou schopností orientovat se na pracovním trhu a s diskriminací ze strany zaměstnavatelů – zvláště vůči etnickým skupinám, ženám s malými dětmi a vůči osobám ve věku 50+. Dlouhodobě nezaměstnaní ztrácejí pracovní návyky, z toho důvodu nejsou konkurenceschopní a jejich šance na nalezení zaměstnání klesají. Dlouhodobou nezaměstnaností jsou více postiženy ženy, častěji se s ní setkáme u vyšších věkových kategorií, popřípadě u zdravotně znevýhodněných osob. Pokud se dlouhodobá nezaměstnanost stane životní strategií, je zvláště ohrožující přenášení těchto vzorců v rodině při socializaci dětí a mezigenerační přenos ztráty motivace k uplatnění na trhu práce.

S dlouhodobou nezaměstnaností jsou spojeny jevy materiální a sociální deprivace. Dlouhodobá nezaměstnanost ztěžuje možnost participace na sociálních vztazích, může vést k sociální izolaci, vyloučení ze sociálních vztahů, ztrátě podpory komunity a tím i k nedostatku příležitostí pro vzdělání a zaměstnání. Dlouhodobě nezaměstnaný člověk ztrácí jednu z významných možností sebeuplatnění, seberealizace a dosažení určité míry prestiže ve společnosti.

Cíl politiky sociálního začleňování v prioritní oblasti č. 1: Zvýšení uplatnitelnosti osob sociálně vyloučených a osob ohrožených sociálním vyloučením a chudobou na trhu práce.

Priority:

- Zvyšování uplatnitelnosti a zaměstnatelnosti osob sociálně vyloučených a osob ohrožených sociálním vyloučením a chudobou na trhu práce (např. z důvodů jejich dlouhodobé nezaměstnanosti, kvality bydlení, dopravní obslužnosti, neuplatnitelnou kvalifikací apod.);
- sladování pracovního a rodinného života;
- fungující systém inkluzivní vzdělávání, další vzdělávání a podpory rovných příležitostí ve vzdělávání a přístupu na trh práce;
- rozvoj preventivních opatření na trhu práce;
- tvorba aktivačních a motivačních opatření k návratu/integraci na trh práce;
- podpora opatření zaměřených na potírání nejistých pracovních podmínek a na nelegální zaměstnávání;
- zmenšování regionálních disparit;
- odstraňování všech forem diskriminace na trhu práce;
- legislativní zakotvení a rozvoj sociálního podnikání.

Opatření:

- Podpora tvorby komplexních programů⁹⁶ zaměstnanosti vyplývajících ze současných i budoucích predikovaných potřeb trhu práce zaměřených na osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením;
- podpora služeb zaměstnanosti poskytovaných „na míru“;
- vytvoření institucionálních podmínek pro individuální práci s nezaměstnanými;
- podpora provázanosti sociální integrace a navazující pracovní integrace;
- aktivizace osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením ke vstupu na trh práce prostřednictvím spolupracujících sociálních služeb a veřejných služeb zaměstnanosti;
- podpora nabídky místně a finančně dostupných kvalitních služeb péče o děti;
- podpora využívání flexibilních forem práce;
- podpora celoživotního kariérového poradenství a celoživotního učení především pro nízko kvalifikované skupiny;
- podpora tvorby nových pracovních míst pro osoby znevýhodněné na trhu práce;
- podpora legislativního zakotvení a rozvoje podnikatelských aktivit zaměřených na sociální podnikání;
- zmapování a případný rozvoj a podpora systému mikrofinancování zaměřeného na osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením;
- podpora přípravy pracovníků služeb zaměstnanosti na práci se sociálně vyloučenými skupinami uchazečů o zaměstnání;
- efektivnější využívání finančních prostředků z Evropského sociálního fondu za účelem sociálního začleňování nebo prevence sociálního vyloučení osob na trhu práce.

2) Přístup ke kvalitním službám: rozvoj sociálních služeb a služeb pro rodiny a děti, za účelem sociálního začleňování a prevence sociálního vyloučení a chudoby.

Osoby sociálně vyloučené nebo ohrožené chudobou a sociálním vyloučením ke svému začlenění do společnosti i na trh práce potřebují vedle individuálních služeb zaměstnanosti podporu prostřednictvím optimálně nastavených sociálních služeb či programů. Sociální služby a služby pro rodiny a děti přispívají k sociálnímu začlenění a k prevenci sociálního vyloučení, snižují závislost na sociálních dávkách a riziko mezigeneračního přenosu chudoby. Kde je možné, přednost musí mít sociální služby poskytované v přirozeném prostředí⁹⁷ (komunitě) jejich uživatelů, které přispívají k nezávislému způsobu života a začlenění do společnosti a brání izolaci nebo segregaci jejich uživatelů.

Všichni občané mají možnost své potřeby a názory vyjadřovat a realizovat mj. prostřednictvím procesu střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni obcí a krajů. Spoluúčast na tvorbě střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb přináší možnost zapojení se do přípravy, veřejné diskuse a následné realizace konkrétních projektů, potažmo posílení místní soudržnosti,

⁹⁶ Komplexní program zaměstnanosti obsahuje všechny aspekty problematiky zaměstnávání včetně sled navazujících aktivit k získání nebo udržení se v zaměstnání i vytvoření odpovídajících sociálních podmínek pro navazující aktivity služeb zaměstnanosti na trhu práce.

⁹⁷ Patří sem např. i snaha zabránit ztrátě vlastního bydlení, což se pojí s nižšími ekonomickými a sociálními náklady než případné následné snahy znovu začlenit jednou vystěhovanou domácnost na bytovém trhu.

sociálního kapitálu a v neposlední řadě sebedůvěry a soběstačnosti sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením a chudobou ohrožených osob.

Cíl politiky sociálního začleňování v oblasti priority č. 2: Efektivní, dostupný, dlouhodobě udržitelný a kvalitní systém sociálních služeb a služeb pro rodiny a děti.

Priority:

- Prevence, včasná intervence a integrace příslušníků sociálně vyloučených skupin;
- zvýšení prostupnosti a komplexnosti systémů v oblasti sociálních služeb za účelem jak sociálního začleňování, tak prevence sociálního vyloučení:
 - i. rozvoj metod a podpora sociální práce;
 - ii. zvýšení dostupnosti, kvality a stability a rozvoj sociálních služeb;
 - iii. zvýšení dostupnosti, kvality a stability a rozvoj služeb pro rodinu a děti;
- zvýšení dostupnosti, kvality a rozvoj sociálních služeb v přirozené komunitě uživatele;
- podpora vzdělávání poskytovatelů sociálních služeb;
- posílení rolí obcí s rozšířenou působností;
- změna financování sociálních služeb.

Opatření:

- Podpora služeb sociální prevence a včasné intervence (odborného sociálního poradenství);
- podpora prostupnosti a komplexnosti v systému sociálních služeb v rámci sítí sociálních služeb reagujících na potřeby regionů;
- podpora zavádění metod case managementu na úrovni přímé práce s osobami ohroženými chudobou a sociálním vyloučením;
- podpora inovativních metod sociální práce s cílem prevence a snižování chudoby a sociálního vyloučení;
- zvýšení počtu, zkvalitnění a systematizace služeb na ochranu práv dětí a jejich oprávněných zájmů, služeb na podporu rodičovských kompetencí a podporu v oblasti náhradní rodinné péče;
- motivace ke zvýšení počtu některých typů sociálních služeb a programů ve spolupráci s veřejnými rozpočty (integrační aktivity pro osoby po výkonu trestu, zařízení služeb péče o děti, služeb podporujících udržení vlastního bydlení, prevence vystěhování aj.);
- podpora rozvoje nízkoprahových, terénních a ambulantních sociálních služeb a sociálních programů pro ohrožené a sociálně vyloučené rodiny a děti;
- pokračování transformace pobytových služeb v jiné typy služeb poskytovaných v přirozeném prostředí klienta;
- podpora vzdělávacích programů pro poskytovatelů sociálních služeb;
- podpora funkční a finanční gramotnosti;
- rozšíření působnosti obce s rozšířenou působností o zpracování střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb;
- metodická podpora přípravy střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb u obcí s rozšířenou působností;

- podpora osob ohrožených chudobou či sociálním vyloučením a/nebo sociálně vyloučených k zapojení do procesu komunitního plánování;
- pokračování reformy financování systému sociálních služeb.

3) Zvyšování účinnosti systému sociální ochrany prostřednictvím veřejné správy, včetně systému péče o ohrožené děti a podpora aktivního stárnutí a sdílené a neformální péče.

Sociální transfery významně přispívají k udržení významné části populace ČR nad hranicí chudoby; existuje však významná skupina osob, na kterou mají tyto transfery ve srovnání s celkovou populací velmi nízký vliv. Jedná se zejména o neúplné rodiny a vícečetné rodiny a o dlouhodobě nezaměstnané osoby. Z dostupných dat vyplývá, že pouhé snižování nákladů v sociální oblasti vede k nárůstu počtu osob dlouhodobě nezaměstnaných a osob v hmotné nouzi, tj. lidí žijících v chudobě. Ekonomický a demografický vývoj predikuje další tlak na systémy péče o ohrožené děti, zvýšení potřebnosti dlouhodobé, sdílené a neformální péče a opatření na podporu aktivního stárnutí. V době krize je více než kdy jindy nezbytné pokračovat v provádění dalších systémových opatření přispívajících ke zvýšení komplexity a efektivity systému sociální ochrany vůči nejohroženějším osobám. Zásadní roli na funkčnost systému sociální ochrany bude mít důchodová reforma.

Cíl politiky sociálního začleňování v oblasti priority č. 3: Efektivní a dlouhodobě udržitelný systém sociální ochrany.

Priority:

- Udržitelnost systému financování systému sociální ochrany;
- posílení efektivní správy systému sociální ochrany a optimalizace institucí;
- zvyšování souladu a provázanosti politiky v oblasti sociální, rodinné a zaměstnanosti;
- zvýšení účinnosti systému péče o ohrožené děti;
- podpora aktivního stárnutí;
- podpora sdílené a neformální péče;
- zvyšování efektivnosti sociálních transferů vůči osobám ohroženým chudobou a sociálním vyloučením.

Opatření:

- zvýšení účinnosti sociálních transferů v systému sociálních dávek a daňového systému a současně jeho funkčnost z hlediska motivace k aktivitě osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením;
- pravidelné sledování příjmové chudoby a materiální deprivace dětí;
- realizace Národní strategie ochrany práv dětí a návazného Akčního plánu k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015;
- realizace Národního programu přípravy na stárnutí;
- posilování systému sdílené a neformální péče;
- vznik a realizace dlouhodobé péče.

4) Mainstreaming sociálního začleňování, kooperace a evidence based přístup.

Sociální začleňování občanů nelze realizovat výlučně sociální politikou. Je žádoucí posuzovat sociální dopad všech politik. Dle výzkumu realizovaného v roce 2006 je míra využívání principů mainstreaming sociálního začleňování na všech správních úrovních v ČR velmi nízká.⁹⁸ Jedním z důvodů, ale i následků této situace, je nízká míra informovanosti o problematice sociálního vyloučení u zaangażovaných subjektů. Mainstreaming sociálního začleňování je přitom vhodným prostředkem posilování informovanosti politiků na centrální i lokální úrovni, jehož cílem je uvědomění si komplexního charakteru problému sociálního vyloučení i vazeb mezi politikami; tím mainstreaming sociálního začleňování nepřímou vede ke zvýšení kooperace mezi tvůrci i implementátory politik. Pro efektivnější využívání principů mainstreaming sociálního začleňování je nezbytná politická vůle i administrativní struktury s kvalifikovaným personálem.

Při tvorbě a aplikaci integračních politik v ČR je zřetelná nízká orientace směrem k evidence based policy a obecněji policy analysis. Vedle nedostatečných a nejednotných dat chybějí v plánování kvantifikované dlouhodobé predikce faktorů, které mají vliv na sociální politiku, zaměstnanost a další. Přínosem pro plánování integračních politik by bylo efektivnější využívání výsledků mezinárodních výzkumů a šetření a posílení kooperace mezi akademickou sférou a státní správou. Systematické a longitudinální monitorování vývoje by mělo být, pro udržení podpory a zájmu veřejnosti o vývoj a výsledky integračních politik, doprovázeno zveřejňováním výsledků monitorování. Pro úspěšné přijetí a realizaci integračních politik je třeba je připravit, hodnotit a prezentovat jako významné pro celou komunitu (nejen pro sociálně vyloučené). Tento přístup znamená také otevřenou komunikaci a kooperaci s cílovými skupinami navrhovaných politik.

Cíl politiky sociálního začleňování v prioritní oblasti č. 4: Zvyšování využívání principů mainstreaming sociálního začleňování, kooperace aktérů založená na vyhodnocování relevantních dat.⁹⁹

Priority:

- Prosazování principů mainstreamingu sociálního začleňování na všech správních úrovních;
- synergie cílů relevantních politik;
- existence meziinstitucionálních, interdisciplinárních a komplexních řešení sociálního vyloučení;
- zvyšování analytické kapacity ve státní správě a samosprávě, ale i v neziskovém sektoru;
- využívání formátu policy analysis a podpora evidence based přístupu při tvorbě politik.

Opatření:

⁹⁸ Rakoszyová, M, Trbola, R.: „Mainstreaming social inclusion: National report for the Czech republic“, Praha a Brno, 2006.

⁹⁹ Např. v Irsku je prosazován koncept „Hodnocení dopadu chudoby“, v jehož rámci veřejná správa musí připravit zhodnocení potenciálního dopadu připravované politiky nebo programu na chudobu a nerovnost ve společnosti. V Portugalsku na ministerstvech existují administrativní jednotky („focal points“), které mají dohlížet na plnění principů mainstreamingu sociálního začleňování v navrhovaných politikách. Viz NAPSÍ 2008 – 2010.

- Posilování informovanosti o problematice sociálního vyloučení ve státní správě a samosprávě prostřednictvím vzdělávání pracovníků veřejné správy;
- zavedení systematického posuzování potenciálních dopadů nově přijímaných opatření na osoby ohrožené sociálním vyloučením včetně identifikace rizik a přijetí odpovídajících opatření;
- pravidelné sledování a vyhodnocování vazeb mezi strategickými dokumenty v oblasti boje s chudobou a sociálním začleňování;
- zavedení stálé spolupráce státní správy a samosprávy s akademickou a výzkumnou sférou;
- podpora výzkumných činností longitudinálního charakteru, včetně predikce trendů budoucnosti;
- sběr etnicky a genderově segregovaných dat;
- podpora pilotního ověřování nových opatření;
- podpora zavádění monitoringu a evaluace efektivity opatření;
- zvýšení manažerského aspektu a odborného dohledu nad realizací zaváděných opatření;
- podpora využívání výzkumných závěrů a zkušeností ze zahraničí;
- realistické informování o problematice boje s chudobou a sociálním vyloučením.

5) Regionální disparity a role samosprávy

Regionální a místní koncentrace problémů spojených se sociálním vyloučením se nejzřetelněji projevuje existencí sociálně vyloučených lokalit; v některých regionech i probíhající etnickou eskalací problému. Existuje souvislost mezi mírou celkové zaostalosti regionu a přítomností sociálně vyloučených lokalit. Strukturálně nerozvinuté regiony se vyznačují „*zaostalým stavem bytového fondu, infrastruktury, dlouhodobě zhoršených podmínek života i kvality životního prostředí, zdraví obyvatel, kvality zdravotní péče, kvality a dostupnosti školství, ale také kvality a transparency veřejné správy, vymahatelnosti práva, podpory zákonnosti, přítomnosti korupce a klientelismu, nadprůměrné kriminality, majetkových manipulací a nízké úrovně ochrany práv občanů.*“¹⁰⁰ Výzkumy prokázaly vícegenerační projevy pasti sociálního vyloučení a chudoby uvnitř lokalit, jako je např. vysoká míra zadluženosti.

Podmínkou úspěšného řešení problémů v regionech, včetně integrace sociálně vyloučených občanů, je meziinstitucionální a komplexní přístup, jenž se zaměřuje na strukturální rozvoj regionů (jak prostřednictvím investic do regionálního rozvoje, tak zvyšováním kvality veřejné správy a podporou preventivních a poradenských aktivit neziskového sektoru) a aktivním zapojením samosprávy, jejíž role je v procesu sociálního začleňování zásadní a nezastupitelná. Integrační strategie tak musí být zaměřeny na zvyšování úrovně celého území a všech jeho obyvatel, dle identifikovaných konkrétních potřeb toho kterého regionu, kraje či obce. Takto nastavené integrační strategie by měly navíc získat i podporu veřejnosti.

Cíl politiky sociálního začleňování v prioritní oblasti č. 5: Snižování regionálních disparit a zvyšování role samospráv.

¹⁰⁰ Gabal, I., Víšek, P.: „*Východiska pro strategii boje proti sociálnímu vyloučení*“, Praha 2009.

Priority:

- Územní a společenská soudržnost regionů;
- podpora regionů s geografickými, demografickými a dalšími handicapy;
- vzniku a rozvoj makro-regionálních strategií;
- koordinace v přístupu ke komplexnímu řešení sociálního vyloučení (posílení partnerství a přístupu „zdola nahoru“ a naopak při tvorbě integračních strategií);
- aktivní přístup samospráv s důrazem na prevenci v problematice sociálního začleňování;
- existence specifických nástrojů pro řešení problematiky sociálně vyloučených lokalit;
- posilování kvality a podpora rozvoje komunitního a sousedského života.

Opatření:

- Zavádění podpůrných, motivačních a sankčních nástrojů včetně legislativních vůči lokálním aktérům (samosprávám, zaměstnavatelům);
- podpora regionů k vytváření akčních plánů sociálního začleňování;
- podpora nástrojů posilujících optimalizaci pokrytí regionu sociálními službami;
- podpora spolupráce regionů/ obcí a sociálních partnerů;
- podpora výzkumných záměrů sledujících regionální dimenzi sociálního vyloučení;
- podpora partnerských projektů propojující různé úrovně veřejné správy a další instituce;
- podpora projektů se schopností cílené akce na lokální úrovni;
- posilování společenské odpovědnosti zaměstnavatelů;
- podpora zapojení komerčního a soukromého sektoru;
- podpora funkční a finanční gramotnosti;
- zvyšování účasti a individuální odpovědnosti sociálně vyloučených osob.

4. Systémová opatření v oblasti sociálního začleňování

Opatření vhodná ke snížení rizika chudoby, materiální deprivace a sociálního vyloučení jsou vysoce komplexní s ohledem na povahu příčin sociálního vyloučení. Systémová opatření vycházejí z principu aktivního začleňování osob, které zahrnuje zajištění přístupu k trhu práce, veřejným službám, zvláště sociálním, a vedle toho adekvátní podporu příjmů lidí ohrožených rizikem chudoby. Kapitola stručně vyjmenovává systémová opatření přijatá v letech 2010 a 2011, která ovlivňují situaci a vývoj v oblasti sociálního začleňování v gesci MPSV.¹⁰¹ Další konkrétní relevantní opatření, za jejichž plnění je resort práce a sociálních věcí zodpovědný, identifikuje „Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období

¹⁰¹ Každé změně legislativy předchází hodnocení dopadu regulace (RIA), jež je povinnou součástí legislativního procesu. RIA je uplatňována vždy, pokud je ministerstvy a ostatními ústředními správními úřady připravován závazný právní předpis podle Legislativních pravidel vlády včetně implementace práva ES/EU. Kromě výjimek uvedených v Obecných zásadách pro hodnocení dopadů regulace, kdy RIA nemusí být zpracována, může výjimku udělit předseda Grémia pro regulační reformu a efektivní veřejnou správu, kterým je ministr vnitra.

2011 – 2015“.¹⁰² Všechna opatření realizovaná a plánovaná v ČR v oblasti cíle boje s chudobou a sociálním vyloučením popisuje Národní program reforem 2011 a 2012.

4.1 Inkluzivní trhy práce

Mezi priority inkluzivních trhů práce pro rok 2012¹⁰³ patří zvýšení adaptability, profesní a geografické mobility pracovní síly a celkové flexibility trhu práce, prohloubení souladu kvalifikační struktury pracovní síly s potřebami trhu práce. Důraz je kladen na přizpůsobení veřejných služeb zaměstnanosti potřebám trhu práce a zefektivnění jejich činnosti, modernizaci a rozvoj infrastruktury služeb zaměstnanosti. Zásadní je též podpora zaměstnatelnosti prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti, rekvalifikace a podpora vzniku nových pracovních míst, zavádění nových či inovovaných nástrojů a opatření včetně opatření k motivaci a k aktivizaci vybraných skupin osob, podpora pracovní integrace osob znevýhodněných na trhu práce. Opatření v oblasti zaměstnanosti doplňuje systémová podpora celoživotního učení, zvyšování dostupnosti a kvality nabídky dalšího profesního vzdělávání ve shodě s potřebami trhu práce. Opatření v oblasti sociálního začleňování v rámci sociální reformy 2011 byla také legislativně zakotvena.¹⁰⁴

4.2 Přístup ke kvalitním službám v sociální oblasti

4.2.1 Sociální reforma I a přístup k sociálním službám

Sociální reforma I, která proběhla v ČR v roce 2011, přinesla změny v oblasti dávkových systémů včetně zabezpečení osob v hmotné nouzi, v oblasti péče o osoby se zdravotním postižením a v pracovně právní legislativě. Většina změn vešla v účinnost 1. ledna 2012.¹⁰⁵ Záměrem sociální reformy I je zvýšení udržitelnosti a efektivnosti dávkových systémů za pomoci zkvalitnění systému administrace a lepšího propojení s politikou zaměstnanosti včetně zvýšení motivace jednotlivce v tíživé sociální situaci zlepšit si sám svůj sociální status.

Dalším probíhajícím procesem je připravovaná reforma systému financování sociálních služeb s ohledem na zajištění transparentního a nediskriminujícího prostředí pro poskytovatele všech právních forem, zajištění adekvátního podílu veřejných a soukromých zdrojů a tím zajistit zvýšení stability a efektivity financování systému sociálních služeb zaměřených preventivně proti vzniku sociálního vyloučení, podle dostupných validních a spolehlivých vyhodnocení skutečné potřeby takových služeb. Cílem je zajistit nediskriminující transparentní způsob financování sociálních služeb,

¹⁰² V příloze tohoto materiálu je uveden stručný přehled dalších dokumentů, které se týkají sociálního začleňování v celé jeho šíři.

¹⁰³ Dle Národního programu reforem.

¹⁰⁴ zákoník práce, Zákon č. 367/2011 Sb., kterým se mění Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁵ Zákon č. 364/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí; zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony; zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů; zákon č. 367/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

bez ohledu na zřizovatele, respektive právní formu poskytovatele sociálních služeb. Kroky, které vedou k zajištění takového prostředí, musí být učiněny bez ohledu na zdroj financování. Důležitým prvkem pak budou tzv. sítě, které budou vytvářet jednotlivé instituce, mající zodpovědnost za zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb. Není důležité, zda finanční podpora bude poskytována prostřednictvím státního rozpočtu samosprávám, důležité je, aby byla podpora poskytována pouze za splnění podmínek efektivity, hospodárnosti a účelnosti. K tomu bude sloužit metodika pro tvorbu sítí (ať již na regionální nebo lokální úrovni). Dalším nástrojem pro zajištění udržitelného systému financování sociálních služeb je vytvoření systému tzv. karet sociální služby. Karty umožní na základě vstupních dat jasně vyhodnocovat nákladovost jednotlivých druhů sociálních služeb. Na základě zjištění nákladů, bude možné kalkulovat platby, a to tak, aby po sečtení veřejných podpor a soukromých zdrojů, nemohlo docházet k nehospodárnému navýšování nákladů.

Metodiky pro síťování a jednotnou podobu finančních kapitol střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb budou výstupem Individuálního projektu MPSV „Podpora procesů v sociálních službách“.¹⁰⁶ Jeho výstupem budou také výše uvedené „karty sociálních služeb“ jako pomůcka pro ocenění činností sociálních služeb, které povedou ke kalkulaci nákladů dané, konkrétní sociální služby (termínem pro výstupy je rok 2012, implementačním obdobím je rok 2013, sledování a vyhodnocování rok 2014 a 2015). V rámci projektu „Podpora procesů v sociálních službách“ MPSV dále připravuje tzv. Model mapy pro sledování sociálních jevů, které souvisí se sociálním ohrožením nebo vyloučením.¹⁰⁷

V roce 2012 se dále realizují opatření vyplývající z „Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti“ (pro období 2009-2013). Transformace a deinstitucionalizace se týká pobytových služeb sociální péče pro osoby se zdravotním postižením, seniory a osoby s duševním onemocněním, a to na úrovni krajů i poskytovatelů sociálních služeb. Hlavním cílem aktivit v rámci podpory transformace je zajištění nástrojů, které podpoří zařízení sociálních služeb ve směřování k poskytování takových typů služeb, které odpovídají individuálním potřebám každého uživatele a odborným trendům. Jedním z nejdůležitějších nástrojů pro plnění jednotlivých cílů a opatření „Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti“ je individuální projekt MPSV „Podpora transformace sociálních služeb“.¹⁰⁸

Národní plán pro vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014, jehož hlavním gestorem je Vládní výbor pro zdravotně postižené občany, pojímá témata jako rovné zacházení a ochrana před diskriminací, ženy se zdravotním postižením, výchova veřejnosti a osvětová činnost, přístupnost staveb a dopravy, přístup k informacím, rovnost před zákonem,

¹⁰⁶ Projekt MPSV „Podpora procesů v sociálních službách“: podpora dostupnosti sociálních služeb prostřednictvím efektivního a transparentního prostředí řízení, distribuce a monitoringu finančních prostředků z veřejných rozpočtů do sociálních služeb; bude pokračovat i v roce 2012, jeho výstupy jsou zásadními východisky reformy systému sociálních služeb.

¹⁰⁷ Zakázka má za cíl vytvoření tzv. Mapy aktérů, Mapy zdrojů dat a Model kauzalit a vztahů mezi jevy. Více na <http://www.esfcr.cz/zakazky/model-mapy-pro-sledovani-socialnich-jevu-ktere-souvisi-se>.

¹⁰⁸ Cílem neinvestičního projektu „Podpora transformace sociálních služeb“ (dále jen „Podpora transformace“) je podpořit přechod lidí s postižením z velkokapacitních ústavních služeb do bydlení a služeb v běžném prostředí.

nezávislý život, osobní mobilita, život v rodině, vzdělávání a školství, zdraví a zdravotní péče, rehabilitace, zaměstnávání, sociální zabezpečení a sociální ochrana, participace občanů se zdravotním postižením a jejich organizací na správě věcí veřejných, přístup ke kulturnímu dědictví a účast na kulturním životě.

4.2.2 Sociální reforma II a rodinná politika

V druhé fázi sociální reformy, jejíž opatření se začínají realizovat v roce 2012, budou navrženy změny systému financování sociálních služeb s ohledem na pravidla veřejné podpory, na objektivizované náklady jednotlivých činností a intervencí a také s ohledem na skutečné potřeby uživatelů těchto služeb. Budou vytvořeny modely financování zvláště pro tři základní druhy sociálních služeb, změny v koncepci zajišťování základních činností sociálních služeb ve vazbě na změny registrace a vytváření sítí sociálních služeb v regionech, kontinuálně sledovány budou sociální jevy mající vliv na způsob v zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb a vyhodnocování těchto informačních toků.

Dále bude v již sjednoceném modelu administrace a výplat sociálních dávek nepojistné ochrany pokračovat proces agregace nepojistných sociálních dávek do několika základních typů. Cílem úpravy je zvýšení adresnosti dávek a jejich propojení se systémem sociální práce s klientem.

Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015 a její Akční plány reflektují mj. Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na období let 2011 - 2015 a kromě oblastí, jako je například zvyšování všeobecného povědomí o otázce práv dětí, vytváření příležitostí pro děti a mladé lidi účastnit se rozhodování o záležitostech, které se jich týkají a které je ovlivňují, zahrnují též vyrovnávání příležitostí pro děti a mladé lidi ze znevýhodněného sociálního prostředí nebo se zdravotním postižením, podporu rodin, podporu pozitivního rodičovství nebo náhradní rodinné péče. *Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015* si klade za cíl přispět ke zvýšení kvality práce a dostupnosti služeb pro ohrožené děti a rodiny a sjednocení postupu pracovníků při řešení konkrétní situace ohrožení dítěte. Ke snížení počtu dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče posílením preventivní složky práce s ohroženým dítětem a rodinou bude napomáháno rozvojem podpůrných služeb pro ohrožené dítě a rodinu a navýšením počtu kvalifikovaných pracovníků. V neposlední řadě se dokument zaměřuje na zvýšení životních šancí dětí, podporu rozvoje osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumových i fyzických schopností v co nejširším objemu a zachování životní úrovně nezbytné pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj.

Zkvalitnění systému péče o děti je jednou z priorit MPSV pro tuto etapu sociální reformy. Již v roce 2011 byla připravena novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kterou v prosinci roku 2011 schválila vláda. ČR navíc obdržela v polovině roku 2011 poměrně silný impuls v podobě 77 doporučení Výboru OSN pro práva dítěte, na velkou většinu z nich strategie reaguje konkrétním úkolem. Výše uvedená národní strategie definuje základní principy ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. Obsahuje konkrétní záměry, cíle a aktivity včetně harmonogramu, stanovení odpovědnosti jednotlivých rezortů a způsobu monitoringu a hodnocení. Předpokládá se, že tato národní strategie bude naplněna v úzké spolupráci vlády, územních samospráv, nestátního neziskového sektoru a občanských iniciativ. Hlavního cíle strategie ochrany bude dosaženo do roku 2018 realizací dílčích cílů v následujících čtyřech prioritách: účast dítěte na rozhodovacích procesech,

odstranění diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem, právo na rodinnou péči a zajištění kvality života pro děti a rodiny.

V oblasti sladění pracovního a rodinného života jsou realizována a připravována opatření podporující udržení kontaktu rodiče se zaměstnáním po dobu péče o narozené dítě a postupný návrat na trh práce s ohledem na jeho strategii v oblasti harmonizace pracovních a rodinných rolí. Jedná se o přípravu nových typů služeb péče o děti a rozvoj stávajících s cílem rozšířit spektrum poskytovatelů služeb péče o děti, které jsou pro možnost sladění práce a rodiny klíčové. Za účelem zajištění dostatečné nabídky předškolní péče a podpory rozvoje spektra poskytovatelů služeb péče o dítě MPSV zpracovalo návrh věcného záměru zákona o dětské skupině. Dětská skupina představuje službu péče o děti do zahájení povinné školní docházky poskytovanou podle konceptu výchovy a péče založeném na individuálním přístupu k dítěti podle jeho potřeb a věku za účelem jeho všestranného rozvoje. Institut dětské skupiny stanovuje minimální hygienický, prostorový a provozní standard zajišťující kvalitu výchovy a péče, přičemž tento minimální standard se při vzrůstajícím počtu dětí rozšiřuje o další požadavky. Zřizovatelem mohou být zaměstnavatelé včetně organizačních složek státu pro děti svých zaměstnanců, nestátní neziskové organizace, obce a kraje, přičemž zřizovatelé mohou zřizovat podle aktuální a měnící se poptávky i více dětských skupin s menším počtem dětí. Právní úprava zahrnuje rovněž prorodinná daňová opatření v podobě daňové uznatelnosti nákladů pro zaměstnavatele zajišťující svým zaměstnancům péči o jejich děti a slevu na dani z příjmů pro rodiče, kteří z důvodu návratu nebo vstupu na trh práce hradí službu péče o své dítě. Dále se realizují nelegislativní opatření v podobě projektů financovaných z Evropského sociálního fondu. Projekt „Audit Rodina a Zaměstnání“ podporuje pro-rodinně orientovanou personální politiku a motivuje zaměstnavatele k rozvoji prorodinných pracovních podmínek. Připravovaný projekt k mezinárodní výměně zkušeností a příkladů dobré praxe v oblasti harmonizace pracovních a rodinných rolí má za cíl podpořit možnosti využívání flexibilních forem práce a dalších úprav pracovních podmínek a rozvoj variabilních typů služeb péče o děti. Tematika aktivního otcovství podporující sdílení rodičovské odpovědnosti a participace obou rodičů na trhu práce, podpořená v minulosti realizací projektu z ESF na podporu aktivního otcovství s názvem „Táto, jak na to?“, bude dále diskutována v Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů a jejich poradních orgánech (výborech či pracovních skupinách).

Podpora rodin v oblasti sladění pracovního a rodinného života ze strany nestátních neziskových organizací (poradenská činnost, vzdělávací kurzy pro rodiče apod.) je realizována dotačním řízením ze státního rozpočtu a zároveň prostřednictvím grantů z Evropského sociálního fondu.

K podpoře rodinné politiky v širším kontextu jsou rovněž motivovány územní samosprávné celky, neboť znají potřeby rodin blíže, mají lepší přehled o místních podmínkách a disponují širokou škálou kompetencí, díky nimž mohou realizovat řadu pro-rodinných opatření. MPSV za tímto účelem každoročně realizuje soutěž „Obec přátelská rodině“. MPSV rovněž spolupracuje se zástupci územních samosprávných celků zabývajících se podporou rodiny v daném místě a distribuuje metodické doporučení k realizaci regionální rodinné politiky, přičemž v návaznosti na podněty ze strany příjemců se připravuje jeho aktualizace s uvedením příkladů dobré praxe.

Systém pomoci osobám, které jsou bezprostředně ohroženy domácím násilím, se rozvíjí již několik let. Cílem *Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011 až 2014* je především systematické zlepšení situace v oblasti počtu míst v azylových domech a v azylových domech specializovaných na pomoc obětem domácího násilí, počtu intervenčních, krizových a jiných center zaměřených na různé druhy pomoci osobám postiženým domácím násilím. Akční plán se zaměřuje

také na děti jako osoby ohrožené i svědky domácího násilí. Plnění úkolů v této oblasti má zlepšit právní postavení takových dětí, umožnit jim přístup k příslušné terapii nebo právně upravit kritéria pro rozhodování o styku s násilným rodičem.

Prevence chudoby dětí jakožto jedné z nejvíce zranitelných skupin je realizována podporou ekonomické soběstačnosti rodin prostřednictvím usnadnění sladění pracovního a rodinného života a možnosti zapojení rodičů s dětmi do pracovního procesu (zejména zajištění kvalitních místně i finančně dostupných služeb péče o děti a dalších výše uvedených opatření), finanční podporou rodiny prostřednictvím systému pojistných a nepojistných prorodinných dávek, výše uvedenými opatřeními v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a náhradní rodinné péče a opatření motivujícími k rozvoji rodinné politiky na regionální úrovni, spolu s podporou v dalších oblastech spadajících do gesce ostatních resortů (např. prorodinná daňová opatření, podpora inkluzivního vzdělávání včetně bezplatného posledního roku předškolního vzdělávání, kurzy k finanční gramotnosti, podpora sociálního bydlení apod.).

4.3 Zajištění adekvátního příjmu a zvýšení efektivity systémů sociální ochrany

Zajištění adekvátního příjmu, který je slučitelný s lidskou důstojností, je důležitým pilířem systémů sociální ochrany založených na principu solidarity. Odpovídající neboli adekvátní příjem je součástí prevence proti chudobě a sociálnímu vyloučení osob. Adekvátní podpora příjmů osob ohrožených rizikem chudoby a sociálním vyloučením přispívá k dosažitelnosti klíčových veřejných služeb, včetně přístupu k bydlení, vzdělání, zdravotní péči, dopravě, finančnímu poradenství apod. Systémy sociální ochrany musí být nastaveny tak, aby sloužily jako automatické stabilizátory zaručující důstojný život jednotlivce a zároveň nebyla narušena sociální soudržnost ve společnosti.

K podpoře adekvátního příjmu ze zaměstnání a eliminaci chudoby nízkopříjmových zaměstnanců přispívají výše uvedené reformy zaměřené mj. na harmonizaci rodinného a pracovního života, rozvíjení opatření aktivní politiky zaměstnanosti pro kategorie nejvíce ohrožené (zejména dlouhodobou nezaměstnaností) nebo zkvalitňování individuální podpory při hledání zaměstnání a poradenství zejména ve vztahu k výše uvedeným kategoriím pracovní síly.

Co se týče sociálních transferů, jejich efektivita je v ČR na dobré úrovni. Vzhledem k ekonomickým a demografickým změnám bude nutné provádět další změny v systému nepojistných dávek při zachování udržitelnosti systému sociální ochrany. Probíhají reformy v systémech dávek státní sociální podpory, hmotné nouze, dávek pro osoby se zdravotním postižením aj. (viz výše). Započala reforma penzijního systému, další vývoj predikuje zvýšení potřebnosti a dostupnosti dlouhodobé zdravotně sociální péče, sdílené a neformální péče a opatření na podporu aktivního stárnutí. Uvedená systémová opatření mají přispět k podpoře adekvátního příjmu a potažmo k důstojnému životu člověka v jeho přirozeném prostředí.

4.3.1 Důchodová reforma a Národní program přípravy na stárnutí

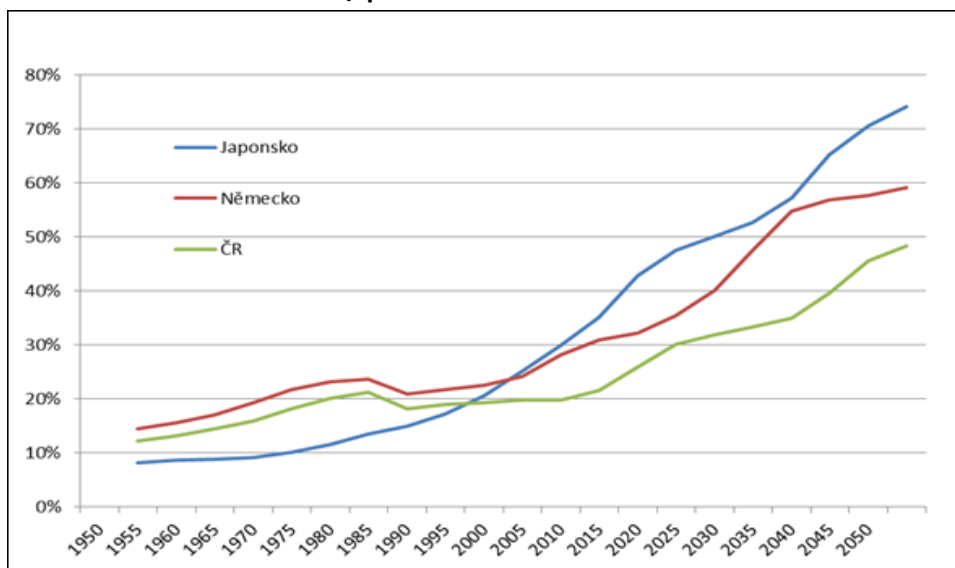
V širokém pojetí je zabezpečení dostatečných příjmů pro důstojné stáří systémem, který je úzce provázán s mnoha oblastmi, jako je trh práce, rovnováha veřejných rozpočtů, výkonnost a

bezpečnost finančního trhu apod. Důchodová oblast je jednou ze složek systému sociálního zabezpečení, jehož další prvky rovněž jsou významným ovlivňujícím faktorem.

Stárnoucí obyvatelstvo představuje hlavní výzvu pro důchodové systémy většiny států Evropy. Přiměřenost důchodů je možné zajistit především prostřednictvím udržení starších pracovníků na trhu práce po delší dobu a zvýšením důchodových úspor. Důchodová reforma musí být proto úzce provázaná s aktivními opatřeními na trhu práce, neboť postupné omezování či zpřísnování podmínek pro odchod do předčasného důchodu či zvyšování věkové hranice umožňující odchod z trhu práce nemohou sami o sobě zajistit delší ekonomicky aktivní život. V tomto ohledu je nezbytné spolu s důchodovou reformou provádět opatření vedoucí k umožnění starším pracovníkům setrvat na trhu práce po delší dobu a ve znovu nalezení pracovního uplatnění v případě jeho ztráty.

Ve většině vyspělých států Evropy lze na základě demografických projekcí Eurostatu očekávat, že se bude snižovat podíl zaměstnaných (ekonomicky aktivních) obyvatel v populaci. Proto se členské státy EU snaží přizpůsobit systém důchodového zabezpečení této změně. Systém průběžného financování důchodového zabezpečení ČR je z dlouhodobého hlediska citlivý na změny v demografické struktuře.

Graf 2 - Podíl osob věku 65+/ počet osob věku 16-64

Současný státní průběžný dávkově definovaný systém založený na principu mezigenerační solidarity, který zajišťuje drtivou většinu důchodových příjmů důchodců s celkovými výdaji systému ve výši cca 9 % HDP, si prozatím z hlediska prevence rizika chudoby důchodců vedl dobře.¹⁰⁹ Výše odvodů je relativně vysoká a prevence chudoby je uskutečňována pomocí značné míry příjmové redistribuce, což vede u pracovníka, který pobírá polovinu průměrné mzdy, k čistému náhradovému poměru přibližně na úrovni 90 %, zatímco lidé pobírající vyšší mzdu na úrovni průměru mohou očekávat náhradový poměr pouze asi 60 %.

Počet osob starších 65 let se do roku 2020 významně zvýší (o cca 610 tis.), což se týká zejména žen, u nichž je míra ohrožení chudobou ve věkové kategorii nad 65 let již dnes nadprůměrná ve vztahu k míře ohrožení chudobou v ČR. Vytvoření adekvátního systému důchodového spoření má

¹⁰⁹ Zdroj: OECD, *Pensions at a Glance*, 2011. In: *OECD ekonomický přehled České republiky*. Listopad 2011.

z dlouhodobého hlediska přispět k posílení diverzifikace příjmů důchodců. Důležitým předpokladem je dobré dlouhodobé fungování tohoto sektoru finančního trhu. Zřízení II. pilíře důchodového systému by mělo přinést možnost dobrovolného důchodového spoření, které by mělo jeho účastníkům zajistit posílení přiměřeného a finančně udržitelné příjmu osob i po přechodu do důchodu.

Dalším cílem, který bude důchodová reforma sledovat, je odstranění makrostrukturálních překážek bránících dosažení vyššího tempa hospodářského růstu, a tak konkrétně přispět k dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí.¹¹⁰ Charakter důchodové reformy je dlouhodobý, očekávané dopady přijatých opatření se projeví až po roce 2020.

V roce 2008 připravilo MPSV *Národní program přípravy na stárnutí pro období 2008 – 2012*. Vláda si ve svém programovém prohlášení stanovila za jednu z priorit věnovat zvýšenou pozornost kvalitě života ve stáří. K zajištění vyšší kvality života ve stáří v kontextu demografického stárnutí jsou nezbytné koncepční změny a přijetí opatření v různých oblastech. Národní program přípravy na stárnutí z pohledu sociálního začleňování pojímá téma omezeného přístupu ke službám, deprivace v oblasti zdraví, nedostatku partnerských projektů propojující různé úrovně veřejné správy a další instituce, nízkou společenskou odpovědnost firem a částečně i nedostatečnou podporu vzniku a rozvoje sociálních firem. V současné době vzniká *Národní program přípravy na stárnutí pro období 2013 – 2017* (dále jen „NPPS 2013 – 2017“), ve kterém bude hrát ústřední roli koncept aktivního stárnutí. Jednou z důležitých priorit NPPS 2013 – 2017 je zvyšování zaměstnávání starších osob jak s ohledem na udržitelnost sociálních systémů a zvýšení socioekonomické autonomie seniorů, samotnou reformu, tak i vzhledem k potřebě přijetí takových opatření, které umožní vyšší flexibilitu na trhu práce a podpoří využívání principů Age managementu v podnicích a firmách. Mezi další oblasti NPPS 2013 - 2017 s ohledem na témata sociálního začleňování bude patřit rozvoj celoživotního učení, podpora zdravého stárnutí včetně účinného propojení zdravotní a sociální péče o seniory, dobrovolnictví starších osob a seniorů, rozvoj mezigeneračního dialogu a zajištění lidských práv.

4.3.2 Přístup ke zdravotní péči

Chudoba a sociální vyloučení silně determinují přístup ke zdravotní péči. V kontextu předmětu této Vize, tedy sociálního začleňování v resortu MPSV, mají zásadní význam především systémy dlouhodobé péče a koordinované rehabilitace.

Dlouhodobá péče

Ve světle probíhajícího stárnutí obyvatelstva ČR význam dlouhodobé péče stoupá. Do roku 2050 budou osmdesátiletí a starší lidé představovat významnou část populace v ČR (více než 13 %). Stárnutí obyvatelstva povede k podstatnému nárůstu poptávky po zdravotních a sociálních službách a k nárůstu nákladů na tyto služby. Ve většině zemí EU je dlouhodobá zdravotně sociální péče považována za svébytný druh péče odpovídající na úzce provázané a kombinované zdravotní a sociální potřeby klientů. V souladu s Programovým prohlášením vlády ČR a ve spolupráci s

¹¹⁰ Blíže viz dokument „Macro structural bottlenecks to growth in EU Member States“ schválený Radou ECOFIN dne 8. 6. 2010.

Ministerstvem zdravotnictví ČR vypracovalo MPSV věcný záměr zákona upravujícího řešení dlouhodobé zdravotně sociální péče, jehož projednávání na úrovni Legislativní rady vlády bylo v době zpracování této Vize odloženo. Hlavním cílem věcného záměra zákona je vytvořit transparentní systém propojených a vhodně navazujících zdravotních a sociálních služeb, které dokáží kvalitním a nákladově efektivním způsobem pokrýt potřeby obyvatelstva, stejně jako přispět k lepšímu využití existujících prostředků a sjednotit podmínky pro poskytování této péče bez ohledu na místo a způsob jejího čerpání. Největší důraz je kladen na posílení spolupráce obcí a státu při řešení této problematiky a maximální možné udržení poskytování dlouhodobé péče v přirozeném prostředí.

Hlavními principy navrhovaného řešení jsou zajištění kvalitní dlouhodobé péče pro klienty a jejich participace na vytváření vhodné sítě služeb, podporování rozvoje služeb především na komunitní úrovni, podpora poskytovatelů v otevřeném a transparentním konkurenčním prostředí a vytváření podmínek pro realizaci účinné sociální a zdravotní politiky na všech úrovních veřejné správy. Součástí navrhované právní úpravy bude vymezení, kdo je klient dlouhodobé péče, kdo může poskytovat dlouhodobou péči a za jakých podmínek.

Koordinovaná rehabilitace

V českém právním řádu existují právní úpravy jednotlivých oblastí rehabilitace osob se zdravotním postižením, avšak jednotný systém koordinace a poskytování rehabilitace není dosud upraven. Podle charakteru využívaných prostředků a rehabilitačních opatření je možné rehabilitaci rozdělit na rehabilitaci léčebnou, sociální rehabilitaci, vzdělávání (pedagogickou rehabilitaci) a pracovní rehabilitaci. Potřeba komplexní zákonné úpravy rehabilitace osob se zdravotním postižením vychází ze závazků plynoucích jak z Národního plánu vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014, tak i z mezinárodní Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Dosavadní právní předpisy neposkytují dostatečnou oporu především pro koordinaci jednotlivých rehabilitačních postupů, a to jak v systémovém, tak i v individuálním pojetí. Z hlediska účinnosti rehabilitace je nezbytné koordinovat jednotlivé prvky, a to tak, aby především v individuálním pojetí přinášely synergický efekt, vzájemně na sebe navazovaly a doplňovaly se. Tento komplexní přístup by měl vytvořit podmínky pro maximálně možné využití nástrojů a opatření rehabilitace a začlenění klienta do běžného života. MPSV ve spolupráci s MZd a MŠMT připravuje věcný záměr právní úpravy zákona o koordinaci rehabilitace osob se zdravotním postižením.

5. Závěr

Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování na základě popisu stávající situace v oblastech ovlivňujících procesy sociálního začleňování nastínila směřování takových politik, které by měly vést k naplnění národního cíle snižování chudoby, a ve svém konečném důsledku k posílení společenské soudržnosti v ČR.

Vzhledem ke komplexnímu charakteru problematiky sociálního začleňování a nezastupitelnému významu konkrétních a měřitelných cílů a opatření bude tato Vize v roce 2014 doplněna o vlastní akční plán – strategii, jež operacionalizuje Vizí popsané priority do specifických cílů a opatření politik, které budou mít potenciál pozitivně ovlivnit životy osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením či těch, kteří se již v tomto stavu nacházejí. Zajištění co nejvyšší účinnosti strategie sociálního začleňování a její synergie s dalšími cíli veřejných politik zároveň vytvoří podmínky pro zefektivnění výdajů v oblasti boje s chudobou a sociálním vyloučením v kontextu reforem systémů sociální ochrany a zdravotního systému.

Příloha: Problematika sociálního začleňování v dalších strategických dokumentech¹¹¹

Problematika sociálního začleňování na obecné rovině:

V letech 2000 až 2010 byla hlavním strategickým dokumentem Evropské unie pro oblast sociálního začleňování Lisabonská strategie. Lisabonská strategie představovala scénář pro komplexní hospodářskou, sociální a ekologickou (enviromentální) obnovu Evropské unie. V období 2004 – 2010 připravovalo MPSV každé dva roky Národní akční plán sociálního začleňování (dále jen „NAPSI“). NAPSI byly národní strategií, jejímž cílem bylo přispět k řešení problémů chudoby a sociálního vyloučení a zajistit jim náležitou pozornost. Od roku 2006 se NAPSI staly součástí Národních zpráv o strategiích sociální ochrany a sociálního začleňování České republiky, které obsahovaly kromě NAPSI také Národní strategii pro důchody a Národní strategii zdravotní a dlouhodobé péče.

„Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začleňování“ (Strategie Evropa 2020) představuje hlavní hospodářskou reformní agendu Evropské unie s výhledem do roku 2020, která byla schválena v roce 2010. V oblasti boje s chudobou a sociálním vyloučením je její vlajkovou iniciativou Evropská platforma pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení (European Platform Against Poverty and Social Exclusion - EPAP), která je zaměřena na podporu hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Za účelem naplnění cílů Strategie Evropa 2020 vypracovávají jednotlivé členské země svůj národní program reforem.

Národní program reforem České republiky 2011 nese název „Investice pro evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke Strategii Evropa 2020“ a byl schválen usnesením vlády ze dne 27. dubna 2011 č. 314. Ve své kapitole III.2. Fungující trh práce a sociální systém jako předpoklad konkurenceschopné ekonomiky vytyčuje Národní program reforem ČR (stejně jako EPAP), oblasti, v nichž lze prostřednictvím konkrétních kroků a opatření dosáhnout pozitivních efektů na různé projevy chudoby či sociálního vyloučení. Pro danou oblast si Česká republika stanovila cíl, že do roku 2020 udrží hranici počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby na úrovni roku 2008. A dále, že Česká republika současně vyvine úsilí vedoucí ke snížení počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby o 30 000 osob.

V roce 2012 bylo obnoveno pravidelné podávání strategických zpráv členských států v rámci OMK, dříve označovaných jako Národní zprávy o strategiích sociální ochrany a sociálního začleňování. V této souvislosti bylo stanoveno, že členské státy EU budou každoročně informovat o pokroku dosaženém u společných cílů OMK prostřednictvím tzv. Národních sociálních zpráv, které budou členské státy připravovat paralelně s Národními programy reforem. Tyto zprávy mají být využívány jako podklady pro hodnocení členských států v relevantních oblastech OMK v nadcházejících evropských semestrech.

¹¹¹ Následující přehled vychází z vládních a resortních dokumentů. Souhrn dalších relevantních dokumentů je k dispozici na <http://www.mvcr.cz/clanek/prehled-dokumentu.aspx>.

V září roku 2011 vláda České republiky schválila Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na roky 2011 – 2015 (dále jen „Strategie“), kterou předložila vládní zmocněnkyně pro lidská práva a připravila vládní Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Strategie obsahuje více než stovku konkrétních opatření, do jejichž plnění budou zapojeny zejména resorty školství, práce a sociálních věcí, vnitra, místního rozvoje a také Agentura pro sociální začleňování. Opatření jsou zaměřena na podporu zaměstnanosti, zapojení sociálně znevýhodněných dětí do hlavního vzdělávacího proudu, prevenci rozpadu rodiny a odebírání dětí do ústavní péče či bezpečnost uvnitř a v okolí sociálně vyloučených lokalit. Na přípravě Strategie se podílela více než stovka odborníků z jednotlivých resortů, Sekce pro lidská práva Úřadu vlády, Agentury pro sociální začleňování, akademické sféry i z neziskového sektoru. Strategii předcházela mj. analytický materiál autorů I. Gabala a P. Víška Východiska ke Strategii boje proti sociálnímu vyloučení - Východiska pro formulaci a implementaci politiky začleňování obyvatel vyloučených lokalit do české společnosti a její sociální a ekonomické struktury.

Materiál Ministerstva vnitra ČR Identifikace zásadních problémů v oblasti sociálního vyloučení nabízí institucím státní správy, samosprávám a Policii ČR nástroje a možnosti řešení, které mohou vést k odstraňování doprovodných jevů sociálního vyloučení. Materiál je rozdělen do pěti základních oddílů, přičemž tři z nich – bydlení, zaměstnanost a problematika dětí v sociálně vyloučených lokalitách – odrážejí základní dimenze sociálního vyloučení, tj. ztížený přístup ke kvalitnímu bydlení, na trh práce a ke vzdělání. Čtvrtá část se věnuje problematice bezpečnosti a část pátá problematice zadlužování. Návrhy opatření v tomto dokumentu mají čistě doporučující charakter a byly dále rozpracovány ve Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na roky 2011 -2015 Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách.

Bezpečnost:

Priority Strategie prevence kriminality na léta 2012 – 2015 formulují prostřednictvím vyhodnocení dopadů všech předchozích strategií prevence kriminality vizi cílového stavu v prevenci kriminality, její možnosti a formy. Strategie zahrnuje též opatření k prevenci kriminality dětí a mládeže velmi úzce související s dětskou chudobou.

Systém pomoci osobám, které jsou bezprostředně ohroženy domácím násilím, se v ČR rozvíjí již několik let. Členky a členové Výboru pro prevenci domácího násilí a další expertky a experti vypracovali Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 až 2014, jehož cílem je především systematické zlepšení situace v oblasti počtu míst v azylových domech a v azylových domech specializovaných na pomoc obětem domácího násilí, počtu intervenčních, krizových a jiných center zaměřených na různé druhy pomoci osobám postiženým domácím násilím včetně dětí.

Cílovou skupinou Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro 2008 – 2012 jsou příslušníci menšin, přičemž pojem menšina je chápán v širším smyslu slova. Jde jak o osoby nebo skupiny osob, které se odlišují jednak na základě etnických, rasových, náboženských či obecně kulturních zvláštností, jednak na základě sociální situace, která vede k jejich marginalizaci. Smyslem policejní práce ve vztahu k menšinám je uplatňování rovného a korektního přístupu a respektování menšinových odlišností. Výsledkem systematické práce policie s menšinami má být profesionální přístup policie podle zásad community policing. Principy community policing jsou i předmětem

Metodiky činnosti asistenta policie ČR pro práci v sociálně vyloučených lokalitách, jakožto základního koncepčního materiálu, který se dotýká problematiky vztahu policie a menšin.

Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 – 2018 definuje v obecné rovině čtyři základní cíle: Snížit míru experimentálního a příležitostného užívání drog zejména mladými lidmi, snížit míru problémového a intenzivního užívání drog, snížit potenciální rizika spojená s užíváním drog pro jedince a společnost a snížit dostupnost drog zejména pro mladé lidi. Podrobnější definování dílčích cílů, nástrojů a aktivit k dosažení strategických cílů a definování priorit protidrogové politiky na nejbližší období bude úkolem a obsahem tří navazujících akčních plánů na období platnosti strategie, každého v délce 3 let.

Ministerstvo vnitra vypracovalo Koncepci boje proti extremismu pro rok 2011 a Zprávu o problematice extremismu na území České republiky v roce 2010. Koncepce přináší návrhy konkrétních a zacílených řešení, soustředěných do pěti pilířů. Zpráva o problematice extremismu obsahuje informace o vývoji na extremistické scéně, aktivitách extremistů, trestné činnosti s extremistickým podtextem a dalších problémech a bezpečnostních rizicích.

Bydlení a místní rozvoj:

Vláda v červenci 2011 schválila svým usnesením č. 524 Koncepci bydlení ČR do roku 2020 Ministerstva pro místní rozvoj. Její teoretická východiska jsou následující: 1) bydlení je privátním statkem, nikoli statkem veřejným, jak jej chápe ekonomická teorie, 2) bydlení je základní lidskou potřebou, 3) bydlení je typem privátního statku, jehož spotřeba je pro soudržnou společnost důležitá (podobně jako kvalitní vzdělání nebo zdravotnictví) a zasluhuje si podporu státu. Neuspokojení potřeby bydlení může totiž vést k extrémním formám sociálních nerovností, posilování sociálního napětí, zvyšování patologických sociálních jevů (kriminality, dlouhodobé nezaměstnanosti) a ohrožení politické stability. Bytová politika bude v příštích letech čelit následujícím výzvám: Jedná se o zhoršení finanční dostupnosti bydlení velké části domácností, demografické změny spočívající ve snižujícím se počtu mladých rodin a naopak zvyšujícím se počtu domácností starší generace a omezené veřejné prostředky. Návrhová část Koncepce vychází ze tří základních principů: Těmi jsou ekonomická přiměřenost, udržitelnost veřejných i soukromých financí a odpovědnost státu za vytváření podmínek, které jednotlivcům umožní naplnění práva na bydlení. Jedině přísné dodržování principů ekonomické přiměřenosti a udržitelnosti veřejných financí může být zárukou, že stát bude schopen dlouhodobě naplňovat své poslání v oblasti bytové politiky. Cílem státu v oblasti bydlení musí proto být zajištění dostupnosti přiměřeného bydlení; vytvoření stabilního legislativního a ekonomického prostředí pro oblast bydlení a trvalé zvyšování jeho kvality. Pro Ministerstvo pro místní rozvoj Koncepce vytyčuje úkol připravit návrh komplexního řešení sociálního bydlení s využitím institutu tzv. bytové nouze. Úkolem MPSV při přípravě výše uvedeného návrhu je vymezení osob v bytové nouzi. Bytová nouze bude definována prostřednictvím sociální situace, resp. událostí, ve které se oprávněné osoby nacházejí, a to ve spojení s neuspokojenou bytovou potřebou.

Politika územního rozvoje České republiky vypracovaná Ministerstvem pro místní rozvoj ČR je celostátním nástrojem územního plánování, který slouží zejména pro koordinaci územního rozvoje na celostátní úrovni a pro koordinaci územně plánovací činnosti krajů a současně jako zdroj důležitých argumentů při prosazování zájmů České republiky v rámci územního rozvoje Evropské unie. Dokument určuje požadavky na konkretizaci úkolů územního plánování v republikových,

mezinárodních, nadregionálních a přeshraničních souvislostech, určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů a stanovuje republikové priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území.

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR rovněž zpracovalo Strategii regionálního rozvoje České republiky na roky 2007-2013 (dále jen „Strategie“). Dokument určuje orientaci politiky regionálního rozvoje České republiky v období let 2007–2013. Vychází ze Strategie udržitelného rozvoje České republiky a v ekonomické oblasti ze zpracovávané Strategie hospodářského růstu. V oblasti politiky soudržnosti naváže Strategie na základní programové dokumenty na národní úrovni (Národní rozvojový plán a Národní strategický referenční rámec). Cílem Strategie je formulování témat a aspektů významných pro podporu regionálního rozvoje a zahrnutí regionální dimenze do těchto politik tam, kde je to účelné a potřebné. Strategie regionálního rozvoje tak představuje strategickou orientaci pro budoucí programy regionálního rozvoje na centrální i regionální úrovni.

Doporučení Veřejného ochránce práv pro obce a města pro předcházení tvorby a rozšiřování sociálně vyloučených lokalit se zdůrazněním zajištění potřeby bydlení je praktickým návodem pro obce a města, který jim může pomoci předcházet rozšiřování a tvorbě sociálně vyloučených lokalit se zdůrazněním potřeby zajištění bydlení. Obsahem Doporučení je shrnutí současných nástrojů státní správy a samosprávy, které k tomu mohou sloužit, včetně konkrétních případů dobré praxe. Doporučení obsahuje také informace, které mohou obcím sloužit pro práci s osobami ohroženými sociálním vyloučením nebo již sociálně vyloučenými.

Finanční gramotnost a zadluženost:

Národní strategie finančního vzdělávání na období let 2010 – 2015 Ministerstva financí ČR reflektuje téma předluženosti prostřednictvím opatření ke zvyšování finanční gramotnosti obyvatel se specifickým zaměřením na děti a mladé osoby, nepomíjí však ani určité skupiny dospělé populace (dlouhodobě nezaměstnaní či lidé se základním vzděláním). Jejím cílem je vytvoření uceleného systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti občanů v České republice. Národní strategie vymezuje hlavní problémy a navazující prioritní úkoly v oblasti finančního vzdělávání, včetně specifických úloh klíčových aktérů, s důrazem na roli institucí veřejné správy. Na Národní strategii navazuje System budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který je dílčí koncepcí zaměřenou na finanční vzdělávání v uvedených vzdělávacích institucích.

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR připravilo Priority spotřebitelské politiky 2011 – 2014, jejichž účelem je posílení a rozvíjení úrovně ochrany spotřebitele. Týkají se především důsledného zajišťování bezpečnosti výrobků a služeb pro zaručení ochrany života, zdraví a majetku spotřebitelů. Další prioritou je zvyšování znalostní úrovně v oblasti ochrany spotřebitelů nebo rozvoj informačních a vzdělávacích aktivit napomáhajících spotřebitelům orientovat se na trhu díky základním znalostem v uvedené problematice.

Integrace cizinců:

Ministerstvo vnitra ČR pravidelně připravuje Koncepci integrace cizinců. Koncepce vnímá otázku integrace cizinců jako klíčovou pro zachování sociální soudržnosti a ekonomického rozvoje. Na dokument navazuje Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců - Společné soužití, jež se zabývá analýzou aktuální situace v oblasti integrace cizinců a formulováním integračních opatření, definicí

postupu ČR v oblasti integrace cizinců, a v poslední části jsou navrhována konkrétní opatření, kterými příslušné rezorty odpovědné za realizaci integrační politiky podpoří úspěšnou integraci cizinců v ČR.

Sociálně vyloučení Romové:

Koncepce romské integrace na období 2012 – 2013 Úřadu vlády ČR si klade za cíl dosažení bezkonfliktního soužití příslušníků romské menšiny s ostatní společností. Materiál se nejprve zaměřuje na Romy z hlediska národnostní menšiny a soustředí se na naplnění jejich kulturních potřeb. V další části se věnuje řešení situace té části romské menšiny, která trpí sociálním vyloučením. Zabývá se klíčovými oblastmi života, jako je vzdělávání, zaměstnanost, bydlení, oblast zdraví, sociální ochrany a v neposlední řadě i bezpečnost romských komunit. Součástí materiálu je Realizační plán koncepce romské integrace 2010 - 2013, kde je uveden celkový výčet úkolů pro jednotlivé rezorty a doporučení pro další subjekty, které vyplývají z jednotlivých opatření.

Sociální ekonomika:

Podnikatelské aktivity zaměřené na sociální podnikání mají potenciál umožnit sociálně vyloučeným osobám a osobám ohroženým sociálním vyloučením vstup na trh práce a do podnikatelského prostředí a současně jejich začlenění do společnosti. Sociální ekonomika je zapracována do Koncepce romské integrace na období 2010 – 2013 a je též součástí Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na roky 2011 – 2015. Stala se také součástí Doporučení pro obce a města pro předcházení tvorby a rozšiřování sociálně vyloučených lokalit se zdůrazněním potřeby bydlení, které vydalo Ministerstvo vnitra ČR ve spolupráci s Kanceláří veřejného ochránce práv. Sociální podnikání bylo též součástí Národního akčního plánu sociálního začleňování na léta 2008 – 2010, Národního plánu podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2010 – 2014 a Strategie udržitelného rozvoje. Rovněž v připravované Strategii regionálního rozvoje České republiky pro období 2014 - 2020 se Ministerstvo pro místní rozvoj v souvislosti s řešením regionálních disparit zabývá vytvářením vhodných podmínek pro sociální podnikání. Ve většině případů se v uvedených dokumentech jedná o nástroje sociální integrace znevýhodněných skupin obyvatelstva na trh práce.

Vzdělávání:

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR připravilo Národní akční plán inkluzivního vzdělávání. V tomto dokumentu je inkluzivní vzdělávání chápáno jako zcela klíčový prvek k podpoře sociálního začleňování a boje proti chudobě, zvýšení účasti na trhu práce a snížení strukturální nezaměstnanosti.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR dále zpracovalo Koncepci státní politiky pro oblast dětí a mládeže pro období 2007 – 2013. Základním východiskem je jak zodpovědnost státu za vytváření podmínek pro rozvoj mladé generace a za plnění úkolů, které státu v této věci přísluší nebo k jejichž plnění se v rámci celé řady mezinárodních úmluv přihlásil, tak zodpovědnost rodiny a přiměřeně věku i zodpovědnost jednotlivce za sebe sama. K uvedené koncepci byl v roce 2011 připraven nový Akční plán na roky 2012 – 2013.

V roce 2008 byla vládou schválena aktualizace Koncepce včasné péče o děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí (dále jen „Koncepce“), v roce 2009 pak akční plán k realizaci této

koncepte. Tato koncepce je jedním ze základních dokumentů vymezujících rámec aktivit realizovaných s cílem předcházet vzniku sociálních handicapů, v jejichž důsledku děti socializující se a trvale žijící v sociálně znevýhodňujícím prostředí nedosahují naplnění svého vzdělávacího potenciálu a předčasně ukončují vzdělávání, a naopak vytvářet předpoklady pro zvýšení jejich školní úspěšnosti, prodloužení vzdělávací dráhy a následné získání kvalifikace. Cílem Koncepce je koordinace činnosti subjektů podílejících se na realizaci včasné péče o děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí, realizace programů zaměřených na pilotní ověřování projektů včasné péče o děti se sociálním znevýhodněním, realizace výzkumných záměrů a dalších výzkumných aktivit v oblasti vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním. Koncepce se zaměřuje též na zvyšování kvalifikace pracovníků podílejících se na realizaci včasné péče, vytvoření podmínek pro standardizaci, evaluaci a další zkvalitňování mechanismů včasné péče, zajištění odpovídajícího legislativního prostředí a dostatečného a kontinuálního financování programů včasné péče.

Závěrečná zpráva Národní ekonomické rady vlády pro konkurenceschopnost a podporu podnikání v kapitole III. Vzdělanost obsahuje analýzu efektivity systému školství České republiky a přináší návrhy variant jejího zlepšení.

Zdraví:

Zdraví pro všechny ve 21. století (dále jen „Zdraví 21“) je dlouhodobým programem Světové zdravotnické organizace (WHO) ochrana a rozvoj zdraví lidí po jejich celý život a snížení výskytu nemocí i úrazů a omezení strádání, které lidem přinášejí. ČR jako jeden ze signatářů programu rozpracovala jeho cíle do národních priorit. Zdraví 21 přikládá velký význam účasti všech složek společnosti na zlepšování národního zdraví a společné odpovědnosti všech resortů. Největší samostatnou determinantou špatného zdraví je dle materiálu WHO chudoba, ať je definována v kategorii příjmu, sociálně-ekonomického postavení, životních podmínek nebo úrovně vzdělání.

Vyhodnocení připomínkového řízení

Předložený materiál „Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí v oblasti sociálního začleňování“ byl dne 24. dubna 2012 rozeslán do vnitřního připomínkového řízení, s termínem pro zaslání připomínek do 9. května 2012.

Přehled připomínek a způsob jejich vypořádání obsahuje následující tabulka.

Č.	Autor	Místo v dokumentu	Připomínka	Vypořádání
1.	21		V dokumentu chybí detailnější popis problémů osob opouštějících zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a mladistvých osob opouštějících zařízení pro výkon trestu odnětí svobody - navrhuje upravit v kapitole o soc. bydlení, že existuje absence systému sociálního bydlení na úrovni národní i regionální a nesystémové postupy u zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy připravit děti a mladistvé na budoucí život. Připomínka je zásadní.	Akceptováno, text doplněn.
2.	21		Materiál nepracuje s novými strategickými dokumenty na národní úrovni, na úrovni EU a na úrovni světových organizací. Navrhujeme doplnit kap. o strategické dokumenty vztahující se k dětské chudobě, k rodině a jejich soc. začlenění na světové a evropské úrovni - zvláště Evropskou sociální chartu, Úmluvu o právech dítěte, na úrovni národní doplnit Národní strategii ochrany práv dětí, která stanovuje priority na léta 2012-2018. Připomínka je zásadní.	Akceptováno, text doplněn.
3.	21		Obecně žádáme o doplnění strategických dokumentů o Národní strategii ochrany práv dětí	Akceptováno, popis doplněn.

			<p>a o Strategii prevence kriminality na léta 2012 – 2015 Ministerstva vnitra s krátkým popisem hlavních cílů těchto výše uvedených strategií, které se váží k transformaci systému péče o ohrožené děti a k prevenci kriminality dětí a mládeže velmi úzce související s dětskou chudobou.</p> <p>Připomínka je zásadní.</p>	
4.	21		<p>Mezi kritické faktory sociálního vyloučení je třeba doplnit nedostatečné zajištění jedinců, kteří jsou potencionálně ohrožení sociálním vyloučením nedostupnosti ze strany sociálního systému, zvláště sociálních služeb specializovaných pro oblast dětí a rodiny a nestandardizované a nejednotné fungování orgánů a institucí působících v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a obecně agendy rodiny. Sociální vyloučení nemusí být totiž způsobeno jenom selháním, či nepřipraveností jedinců, ale i selháváním systému, či nedosažitelností záchrané sociální sítě.</p> <p>Připomínka je zásadní.</p>	<p>Prioritní oblasti schválené vládou a rozpracované ve Vizi toto respektují, viz zejména obě hlavní identifikované priority „systémová priorita“ č. 1 a priorita č. 2 zaměřená na rozvoj sítě sociálních služeb a služeb pro rodiny a děti. Dále je odkazováno na zásadní strategické dokumenty (jako je např. Národní strategie ochrany práv dětí), které v připomínce č. 7 odboru 21 uvedená témata komplexně a podrobně reflektují. Zde jsme tedy s odborem 21 v naprosté shodě.</p>
5.	21		<p>Doporučujeme doplnit kapitolu, která by detailněji hovořila o využití finančních prostředků z ESF a zahrnout výsledky zhodnocení příspěvku OP LZZ a dalších programů ESF v této oblasti, případně zaměřit pozornost na to, jakým způsobem byly v minulém operačním období podporovány inkluzivní aktivity ve vztahu k rodině a k dětem ve smyslu aktivní rodinné politiky státu zabraňující soc. vyloučení.</p> <p>Připomínka je zásadní.</p>	<p>Akceptováno, text doplněn. Úkolem Vize není dublovat existující dokumenty a samotná Vize je pouze jedním z východisek pro nastavení operačních programů v období 2014+. Evaluace ESF proběhla v rámci „Strategické evaluace ESF s důrazem na OP LZZ“ dovolujeme si proto na ni odkázat na adrese http://www.esfcr.cz/file/8293/.</p>
6.	21		<p>Navrhujeme v novém programovém období 2014+ upřednostnění priority zabývající se výslovně rodinou a otázkou práv dětí ve smyslu cílů a priorit Národní strategie ochrany práv dětí. Tyto</p>	<p>Připomínka vypořádána. Vize je pouze jedním z východisek pro nastavení operačních programů v období 2014+. Materiál sám neurčuje oblasti podpory v novém programovacím období ESF.</p>

			priority zmínit i v tomto dokumentu. Připomínka je zásadní.	V blízké době bude ustavena pracovní skupina, která se bude zabývat mírou a proporcemi budoucí podpory v rámci nových operačních programů.
7.	21		U kapitoly 4.2.2, kde je chybně uvedeno: „Hlavním cílem je podpora harmonizace pracovních a rodinných rolí a zkvalitnění systému péče o ohrožené děti prostřednictvím Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015 a jejích Akčních plánů.“ Uvést správně pouze: „Hlavním cílem je podpora harmonizace pracovních a rodinných rolí a zkvalitnění systému péče o ohrožené děti prostřednictvím Národní strategie ochrany práv dětí na období a jejích Akčních plánů.“ Připomínka je zásadní.	Akceptováno, text upraven.
8.	23	str. 10 a další	ohrožení chudobou a ohrožení příjmovou chudobou jsou dvě různé situace, je nutno rozlišovat mezi ukazateli míra ohrožení chudobou a míra ohrožení příjmovou chudobou. Připomínka je zásadní.	Akceptováno, text upraven.
9.	23	Str. 12	ve výčtu sociálních dávek chybí dávky pro osoby se zdravotním postižením. Nutno doplnit. Připomínka je zásadní.	Akceptováno, text upraven.
10.	23	Str. 21	týkají-li se změny pouze roku 2011, pak tam nepatří zvýšení částek životního minima od 1. ledna 2012. Je-li bráno období 2011 a 2012, pak by u rodičovského příspěvku měly být popsány i změny od 1. ledna 2012, kdy se rodičovský příspěvek vyplácí flexibilně dle potřeb rodiny do vyčerpání celkové jednotně stanovené částky. A uveden by měl být také nový zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Žádáme upravit. Připomínka je zásadní.	Akceptováno, text upraven.
11.	23	Str. 43	tvrzení, že sociální transfery mají velmi nízký vliv na neúplné a vícečlenné rodiny a dlouhodobě nezaměstnané, není podloženo analyticky. Naopak, podíl	Akceptováno, text přeformulován. Analytické podklady pro uvedená tvrzení jsou k dispozici, viz např. Trbola, R., Sirovátka, T. <i>Efektivnost sociálních transferů při eliminaci</i>

			sociálních příjmů na celkových příjmech těchto skupin osob je nad průměrem populace a sociální transfery tyto osoby udržují nad hranicí (příjmové) chudoby nebo je alespoň zvedají za dna. Rovněž nelze dávat rovnítko mezi dlouhodobě nezaměstnanými a osobami v hmotné nouzi a osobami žijícími v chudobě. Žádáme upravit. Připomínka je zásadní.	<i>chudoby v České republice.</i> Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, a další studie VÚPSV.
12.	23	Str. 47	nadpis Sociální reforma I: sociální služby neodpovídá obsahu, v textu jsou popsána též opatření realizovaná v dávkových systémech. Žádáme upravit. Připomínka je zásadní.	Akceptováno, text upraven.
13.	23	Str. 51	poznámka č. 98 neobsahuje aktuální informace (valorizace sociálních dávek se vzhledem k úsporným opatřením nepředpokládá, příspěvek na bydlení bude transformován). Odkaz č. 98 žádáme vypustit. Připomínka je zásadní.	Akceptováno, text upraven.
14.	3	str. 25, poznámka pod čarou č. 62	domníváme se, že v textu uvedená „pružná pracovní doba“ a „flexibilní začátek a konec pracovního dne“ je totéž. Doporučujeme proto druhý z uvedených termínů vypustit a ponechat jen institut „pružného rozvržení pracovní doby“ , jak je definován v § 85 zákoníku práce. Připomínka zásadní	Akceptováno, text upraven.
15.	3	str. 51, bod 4.3.1 Důchodová reforma	upozorňujeme, že v případě postupného zvyšování věkové hranice pro odchod do starobního důchodu je česká legislativa v rozporu s článkem 29 Evropského zákoníku sociálního zabezpečení, která stanoví minimální příspěvkovou dobu nebo dobu zaměstnání ve výši 15 let. Připomínka zásadní	Připomínka byla vysvětlena, v daném místě text Víze pouze odkazuje na práce, které probíhají v rámci důchodové reformy.
16.	42	Str. 15, poznámka pod čarou č. 28	Dle studie Unicorn College pro Tematickou síť pro sociální ekonomiku TESSEA stojí běžný nezaměstnaný stát 109 tisíc Kč za rok (především za ušlý výběr daní a pojištění) Uvedené náklady však nejsou	Akceptováno. Text doplněn.

			<p>počítány na rok, nýbrž jsou spočteny jako náklady veřejných rozpočtů na jednoho středního nezaměstnaného. V uváděné studii je střední doba nezaměstnanosti uváděna v délce 5 měsíců. Uvedený výpočet však nelze jednoznačně aplikovat na období 12 měsíců, neboť je právě bráno v potaz, že střední doba nezaměstnanosti činí 5 měsíců. Je nutné vysvětlit, jinak hrozí riziko nepřesného výkladu.</p> <p>Přípomínka je zásadní.</p>	
17.	42	Str. 23, údaje o míře nezaměstnanosti - tab. 2	<p>Bez dalšího vysvětlení použity obě metody výpočtu míry nezaměstnanosti – jak registrovaná míra (MPSV, použita pro jednotlivé měsíce roku 2011 a v tab. 2), tak obecná míra nezaměstnanosti používaná ČSÚ na základě mezinárodní metodologie Eurostatu a ILO (odstavec nad tabulkou. V tabulce č. 2 pak dále uvedeny za roky prosincové hodnoty, nikoliv průměrné roční, rovněž bez vysvětlení. Takto je zavádějící a nepřehledné. Prosíme o použití jednotné metodiky či doplnění o konkrétní vysvětlení přímo v textu či v poznámkách pod čarou.</p> <p>Přípomínka je zásadní.</p>	Akceptováno. Text upraven.
18.	S 5		<p>Ekonomický rozvoj je sice oprávněně vnímán jako jedna z nutných podmínek pro sociální soudržnost, zvyšování kvality života a posilování jeho udržitelnosti. Platí však i opačný vztah (vizí neuvedený) – sociální soudržnost, kvalita a udržitelnost života je jedním ze základních faktorů ekonomického rozvoje. Mezi těmito dvěma aspekty ideální proporce dosud neexistují. Přesto je třeba i v této dlouhodobé vizi uvést, že na jedné straně sice roste význam majetku a náplně volného času, ale naopak klesá vnímání významu „být užitečný druhým lidem“ a významu veřejně prospěšné činnosti (dobrovolnictví,</p>	<p>Přípomínka vypořádána.</p> <p>Vize klade důraz na sociální odpovědnost všech aktérů sociálního začleňování, včetně samotných osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením. Identifikováním a vyzdvižením témat, jako je spolupráce, odpovědná politika založená na důkladné analýze dat, princip mainstreamingu sociálního začleňování, tj. zohledňování sociálního začleňování při tvorbě politik na všech úrovních, konkrétně reaguje na potřebu sociální soudržnosti ve společnosti.</p>

		charita, pomoc potřebným). Neutěšený stav v oblasti mravního vědomí ve značné míře ovlivňuje míru podpory sociálního začleňování znevýhodněných skupin obyvatel a snižování výskytu chudoby. Připomínka zásadní	
19.	S 5	<p>Předkladatel uvádí, že v dokumentu záměrně nepracuje s cílovými skupinami sociálního vyloučení (míněno seniory, OZP, dlouhodobě nezaměstnané, menšiny apod.), ale obecně s osobami (jednotlivci) ohroženými sociálním vyloučením. To je však v protikladu např. s konceptem chudoby zavedeném v 60. letech americkým antropologem O. Lewisem, který chápal chudobu jako jednu z charakteristik celých skupin, nikoli jednotlivců. Stejně tak s používanými indikátory míry chudoby v zahraničí, ale i nyní zpracovávanými VÚPSV, který indikátory vztahuje k hodnocení situace výše uvedených cílových skupin, jinak by šlo o příliš obecné vymezení a použití indikátorů míry chudoby s chybějícími relevantními údaji. Z toho proto plyne, že vize a následně zpracovávané prováděcí dokumenty, by měly být zaměřeny prioritně na cílové skupiny nejvíce ohrožené sociálním vyloučením.</p> <p>Připomínka zásadní</p>	<p>Připomínka vypořádána.</p> <p>Uvědomujeme si, že některé skupiny osob jsou a mohou být více ohroženy rizikem chudoby a sociálního vyloučení. V současné době se odborníci včetně VÚPSV, se kterým spolupracujeme, přiklání k vyhodnocování sociální situace na základě jevů, nikoliv podle příslušnosti člověka k sociální skupině. Na úrovni Vize by opačný přístup vedl k riziku nezahrnutí málo početných, nesnadno identifikovatelných nebo multiproblémových skupin ohrožených sociálním vyloučením, k rigiditě dokumentu samotného a roztříštěnosti navrhovaných opatření.</p> <p>Společným jmenovatelem v oblasti sociálního začleňování je chudoba a sociální vyloučení. Ten dovoluje měřit míru chudoby u každého jednotlivce stejně.</p> <p>Priority Vize jsou tak zaměřeny systémově a určují směr politiky sociálního začleňování bez vynášení hodnocení, která (definovaná) skupina si více či méně zaslouží být do opatření na úrovni politiky sociálního začleňování zahrnuta.</p> <p>Ve Vizi je zároveň odkazováno na strategické dokumenty věnující se komplexně jednotlivým cílovým skupinám (např. senioři, osoby se zdravotním postižením, rodiny s dětmi) či konkrétním oblastem (vzdělání, bezpečnost apod.). Tyto dokumenty jsou na své úrovni vnímány rovnocenně.</p>

20.	Sekce 5		<p>Obecné klíčové aspekty ovlivňující sociální začleňování doporučujeme doplnit o oblast naplňování základních lidských a sociálních práv. Je zřejmé, že chudoba a sociální vyloučení znemožňují dotčeným jednotlivcům uplatňovat jejich základní sociální a lidská práva. Je-li chudoba chápána jako nedostatek materiálních statků, zahrnuje sociální vyloučení i nemožnost participovat na základních občanských a sociálních právech. Nejde vždy jen o absenci garancí těchto práv a jejich fungování, ale i o rovnost šancí se na těchto právech podílet. Sociální vyloučení je spojeno i s nemožností a neschopností zajištění přístupu těchto skupin obyvatel ke zdrojům a příležitostem ve společnosti, např. na trhu práce, k bydlení, vzdělání, zdravotní péči apod., tedy s právy, které zaručuje Ústava a Listina základních práv a svobod. Praxe potvrzuje, že sociální soudržnost ovlivňuje zejména právní rámec a vynutitelnost práva, což by mělo být zahrnuto jednak do obecné části vize, ale mělo by být i obsahem popisu současného stavu v ČR (v dokumentu od str. 14).</p> <p>Připomínka zásadní</p>	Akceptováno, text doplněn o význam dodržování základních lidských a sociálních práv jako jeden z důležitých aspektů pro sociální začleňování.
21.	65	Str. 21	<p>Text v poznámce pod čarou č. 48 požadujeme nahradit textem: <i>„Částky životního a existenčního minima byly zvýšeny podle skutečného růstu příslušného indexu spotřebitelských cen (bez bydlení, vody, energie a paliv) za domácnosti celkem v rozhodném období od října 2006 do září 2011, který podle údajů ČSÚ činil 9 %. Díky valorizaci částek životního a existenčního minima se domácnosti lépe vyrovnají se zvýšením snížené sazby DPH na 14 %, ke kterému došlo od 1. ledna 2012.“.</i></p> <p>Připomínka zásadní</p>	Akceptováno. Text v poznámce doplněn v navrhovaném znění.
22.	21		Dokument nedostatečně definuje	Souhlasíme. Tvůrci jsou si

			<p>dětskou chudobu v rámci obecné definice chudoby. Navrhujeme, aby byla pro účely tohoto materiálu přesně zmíněna dětská chudoba jako jeden z problematických bodů sociálního začleňování a přijetí nápravných opatření, které ji budou snižovat.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	<p>závažnosti problému dětské chudoby vědomi. V dokumentu se s tímto pojmem pracuje a v jednotlivých prioritních oblastech jsou pokryta opatření ke snižování dětské chudoby, příp. činěn odkaz na Národní strategii ochrany práv dětí vzhledem k tomu, že účelem Vize není dublovat opatření z jiných dokumentů.</p>
23.	21		<p>V kapitolách 4.2.1 a 4.2.2. hovořících o problémech dětí, mládeže a mladých dospělých navrhujeme doplnit informaci, že chybí dostupné specializované sociální služby pro rodiny s dětmi a existuje neodpovídající systém péče, který není kvalitativně připraven podporovat děti a rodiny, případně náhradní rodinnou péči.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	<p>Akceptováno, text doplněn.</p>
24.	21		<p>Rizikové skupiny, které jsou nejvíce ohroženy sociálním vyloučením a chudobou doplnit o děti a mladistvé, případně rodiny. Případně vytvořit v dokumentu samostatnou kapitolu k výše uvedeným skupinám a doplnit jakým způsobem provést soc. začleňování.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	<p>Neakceptováno. Priority dokumentu vycházejí z priorit kohezní politiky v oblasti sociálního začleňování. Na úrovni „Dlouhodobé vize resortu práce a sociálních věcí v oblasti sociálního začleňování“ (dále jen „Vize“) nejsou priority a opatření tříděna podle cílových skupin. Opačný přístup by vedl např. k riziku nezahrnutí málo početných, nesnadno identifikovatelných nebo multiproblémových skupin ohrožených sociálním vyloučením, k rigiditě dokumentu samotného a roztříštěnosti navrhovaných opatření.</p> <p><i>Společným jmenovatelem v oblasti sociálního začleňování je chudoba a sociální vyloučení.</i> Priority jsou zaměřeny systémově a určují směr politiky sociálního začleňování bez vynášení hodnocení, která skupina si více či méně zaslouží být do opatření zahrnuta.</p> <p>Uvědomujeme si však, že některé skupiny osob jsou a mohou být více ohroženy rizikem chudoby a sociálního vyloučení.</p>

				Konkrétní opatření na podporu identifikovaných cílových skupin jsou uvedena v dalších existujících či připravovaných strategických dokumentech MPSV a dalších resortů, které Vize reflektuje a na něž odkazuje.
25.	21		<p>Dokument rozšířit o specifickou oblast rodiny a práv dětí, která bude obsahovat podoblasti, případně oblasti podpory, jako je reforma systému péče o ohrožené děti, zajištění kvality života pro děti a rodiny, podpora participace dítěte, právo na rodinnou péči a případně další konkrétní cíle zmiňující se v Národní strategii ochrany práv dětí, včetně transparentnosti financování, sjednocování systému, procesů ochrany a podpory prosperity dětí, rozvinutí alternativ péče o ohrožené děti, deinstitucionalizaci péče, prevenci chudoby včetně podpory náhradní rodinné péče, vytvoření a zpřístupnění služeb a podpory rodinám a dětem apod.</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	Účelem Vize není dublovat existující strategické dokumenty, jako je Národní strategie ochrany práv dětí. Jsme si však existence tohoto zásadního dokumentu vědomi a odkazujeme na něj v identifikovaných prioritních oblastech a opatřeních.
26.	21	Str. 8	<p>V úvodu, kde se hovoří na str. 8 o materiální deprivaci /počet a podíl osob v populaci, které si nemohou dovolit nejméně čtyři z následujících devíti položek: 1) zaplatit nájem nebo účty, 2) adekvátně vytápět dům či byt, 3) uhradit nečekaný výdaj, 4) jídlo s masem nebo jeho vegetariánským ekvivalentem každý druhý den, 5) jeden týden dovolené mimo domov v roce, 6) osobní automobil, 7) pračku, 8) barevnou televizi, 9) telefon;/ upozorňujeme na neadekvátní výčet oblastí, materiálních prostředků, které nehovoří o skutečné materiální deprivaci. Body 4) -9) mohou spíše hovořit o nadbytku.</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	Souhrnný indikátor je zkonstruován na EU úrovni (s příspěvím všech členských států) pro možnost srovnatelného hodnocení chudoby a sociálního vyloučení. V intervalu několika let je přehodnocován (nejblíže v r. 2015).
27.	21		U kapitoly 2.2.4 Shrnutí situace	Neakceptováno, tato rizika jsou již

			<p>metodou SWOT, kde se uvádí rizika, doplnit u č. 4. Sociální služby, rodina následující body:</p> <p>a. zajištění dostatečných finančních zdrojů. b. politická vůle c. legislativní ukotvení</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	u příslušných oblastí ve SWOT analýze uvedena.
28.	21		<p>Požadujeme doplnění samostatné oblasti Rodiny a dětí do Přílohy dle Národní strategie ochrany práv dětí a návazného Akčního plánu k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015.</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	Neakceptováno. Příloha se týká navazujících dokumentů dalších resortů z oblasti sociálního začleňování. Dokumenty uvedené v připomínce č. 13 jsou zapracované přímo v textu Vize.
29.	22	Str. 15, 38, 43-44, 53	<p>aktuální informace k právní úpravě dlouhodobé péče je taková, že projednávání předloženého návrhu LRV opětovně přerušila, navrhujeme materiál v tomto smyslu aktualizovat</p>	Akceptováno. Text upraven.
30.	22	Str. 42, 6. odrážka	<p>zvyšování počtu sociálních služeb jednak není v přímé kompetenci MPSV, jednak (a zejména) vždy záleží na možnostech veřejných rozpočtů. Materiál se nemůže tvářit, že se úsporná opatření netýkají oblasti sociálního začleňování.</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	Akceptováno, text upraven následovně: motivace zvýšení počtu některých typů sociálních služeb a programů ve spolupráci s veřejnými rozpočty (integrační aktivity pro osoby po výkonu trestu, zařízení služeb péče o děti, služeb podporujících udržení vlastního bydlení, prevence vystěhování aj.);
31.	22	Str. 42, poslední odrážka	<p>i když jde o dlouhodobou vizi, nepovažujeme za vhodné zavazovat se jako rezort k zakotvení povinnosti obcí plánovat rozvoj sociálních služeb. Tento požadavek zatím vždy narazil na odpor Poslanecké sněmovny. Žádáme proto přeformulovat návrh následovně:</p> <p><i>„Opatření: podpora spolupráce mezi obcemi s rozšířenou působností a kraji v oblasti střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb; podpora přípravy střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb u obcí s rozšířenou působností (např. prostřednictvím programů OP</i></p>	Akceptováno po zvážení, text upraven. „- rozšíření působnosti obce s rozšířenou působností o zpracování střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb;“

			LZZ);,, Připomínka je doporučující.	
33.	22	Str. 46 bod 4	ve větě první doporučujeme nahradit slovo „eliminace“ slovem „snížení“ – rizika jsou a budou ve všech oblastech lidského bytí a seriózní materiál si nemůže klást za cíl jejich eliminaci. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
34.	22	Str. 54	Koordinovaná rehabilitace, první odstavec ve větě druhé žádáme přehodit pořadí složek rehabilitace, tj. dát na první místo rehabilitaci léčebnou a pak pokračovat dál poslední větu doplnit o Národní plán: <i>Potřeba komplexní zákonné úpravy rehabilitace osob se zdravotním postižením vychází ze závazků plynoucích jak z Národního plánu vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014, tak i z mezinárodní Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.</i> druhý odstavec v poslední větě doplnit spolupracující subjekty; věta pak bude znít takto: <i>„ MPSV ve spolupráci s MZd a MŠMT připravuje věcný záměr právní úpravy koordinace rehabilitace osob se zdravotním postižením.“</i> Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
35.	23		Lépe vysvětlit důvod vzniku dokumentu, zdůraznit jeho specifickou a objasnit pozici mezi jinými národními a evropskými strategiemi, aby bylo zřejmé, že se nejedná jen o další z řady dokumentů, který bude rozpracován do plánu úkolů a návrhů opatření, jejichž plnění se bude průběžně monitorovat a vyhodnocovat. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text doplněn.
36.	23		Potlačit popisné a analytické části, které v dokumentu převažují, více se věnovat vizionářské stránce věci,	Více respektuje evidence-based policy. Priority a opatření musí vycházet z dobře popsání stavu.

			cílům, možným cestám jejich dosažení. Připomínka je doporučující.	
37.	23		1) Text podstatně zkrátit, tzn. např. 2) odstranit překrývání a opakování stejných údajů (např. o míře ohrožení příjmovou chudobou, nezaměstnanosti) a stejných témat (např. sladění pracovního a rodinného života) na různých místech, 3) zvážit účelnost pasáží popisujících probíhající výzkumný projekt VÚPSV „Indikátory strategie...“ (str. 9), 4) omezit rozvláčné citace z jiných strategických dokumentů a výzkumných studií (stačí odkazy na ně), 5) potlačit didaktické pasáže typu jak měřit míru sociálního vyloučení (str. 25) a opakované vymezení pojmů, ukazatelů, 6) část 1.1 K pojmům sociálního začleňování přesunout do přílohy, část 2.2.4 Shrnutí situace metodou SWOT také. Připomínka je doporučující.	Viz výše. Co se týče výzkumný projekt VÚPSV „Indikátory strategie...“, je zásadní pro budoucí efektivní politiku sociálního začleňování, a to zejména po roce 2014, kdy začne nové programové období ESF a silný důraz EU na silně analyticky podložené materiály.
38.	23		Provést formální a gramatickou revizi textu, minimalizovat používání termínů v angličtině. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
39.	23	Str. 12	rozdíl mezi sociálními službami a sociálními dávkami spočívá ve formě poskytování (věcná x peněžní), cíl mají obě oblasti stejný. Doporučujeme upravit. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
40.	23	Str. 15	vysoký počet dětí v institucionální péči je skutečností, která má s demografickou situací jen volný vztah. Tomuto problému doporučujeme věnovat samostatný bod. Připomínka je doporučující.	Neakceptováno, zde se jedná pouze o souhrn základních demografických údajů majících vztah se sociálním vyloučením.
41.	23	Str. 22	není zřejmé, jakého období se týkají údaje o počtu uchazečů o zaměstnání a volných pracovních místech. Doporučujeme časově ukotvit. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.

42.	23	Str. 40	vztah mezi prioritami, cíli a opatřeními doporučujeme popsat, nebo tyto alespoň formulačně odlišit. Přípomínka je doporučující.	Neakceptováno, vztah je logický a jasný.
43.	23	Str. 51	text prvních dvou odstavců části nazvané Zajištění adekvátního příjmu ... je sestaven z bezobsažných frází. Doporučujeme přepsat. Přípomínka je doporučující.	Neakceptováno, text uvozuje další text a propojuje jej s dalšími jeho částmi.
44.	41	Str. 10	Stylistické úpravy v textu. Přípomínka je doporučující.	Akceptovány.
45.	41	Str. 11	Stylistické úpravy v textu. Přípomínka je doporučující.	Akceptovány.
46.	41	Str. 25	Doplnění textu: česká rodina je založena na dvojpříjmovém rozpočtu, flexibilní formy práce ve své podstatě snižují příjmovou stránku rodiny a ani nenahrazují ani preferovanější stabilnější sociální příjmy). Přípomínka je doporučující.	Akceptováno. Flexibilní formy práce se netýkají pouze zkrácených pracovních úvazků, ale také institutu „pružné pracovní doby“. V tomto případě nedochází k snižování příjmu. Nicméně text byl upraven, flexibilní pracovní úvazky nahrazeny „flexibilními pracovními režimy a zkrácených pracovních úvazků“.
47.	41	Str. 37	Doplnění e) adaptace výstupů ze školské vzdělávací soustavy na nové požadavky trhu práce. Přípomínka je doporučující.	Akceptováno. Doplněn bod e) pružné reakce vzdělávacího systému na nové požadavky trhu práce;
48.	41	Str. 37	Doplnění d) mj. i podpora opatření vedoucích k rovnému přístupu na trh práce Přípomínka je doporučující.	Akceptováno. Doplněn bod e) podpora opatření vedoucích k rovnému přístupu na trh práce;
49.	41	Str. 38	Doplnění b) podpora flexibility vzdělávacích procesů na očekávané změny trhu práce, Přípomínka je doporučující.	Akceptováno. Doplněn bod b) podpora flexibility vzdělávacích procesů na změny trhu práce,
50.	41	Str. 40	Doplnění „kvality bydlení, dopravní obslužností, neuplatnitelnou kvalifikací apod.);“ Přípomínka je doporučující.	Akceptováno.
51.	41	Str. 41	vysvětlit komplexnost – buďto sled navazujících aktivit k získání nebo udržení se v zaměstnání nebo vytvoření odpovídajících sociálních podmínek pro navazující aktivity služeb zaměstnanosti na trhu práce Přípomínka je doporučující.	Vložena pozn. Pod čarou: Komplexní program zaměstnanosti obsahuje všechny aspekty problematiky zaměstnávání včetně sled navazujících aktivit k získání nebo udržení se v zaměstnání i vytvoření odpovídajících sociálních podmínek pro navazující aktivity služeb zaměstnanosti na trhu

				práce),
52.	42	Str. 24, poslední odstavec	Počet uchazečů o zaměstnání ve věku nad 50 let, kteří byli v evidenci tehdejších úřadů práce k 30. červnu 2011, se v porovnání s rokem 2010 (136 500) nezměnil 30. června 2011 již existoval Úřad práce České republiky (od 1. 4. 2011), navrhujeme proto nahradit text tehdejších úřadů práce pouze Úřadu práce České republiky. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
53.	42	Str. 25, výčet odlišností ČR od EU poslední odrážka	nízké výdaje na politiku zaměstnanosti Navrhujeme pozměnit pouze na výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti, neboť nízké výdaje na pasivní politiku zaměstnanosti jsou trendem pozitivním (cílem APZ je mimo jiné snížit výdaje na pasivní PZ) Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
54.	S 5		Pouze okrajově je v dokumentu pozornost věnována rozvoji sociální ekonomiky (sociálnímu podnikání), která akcentuje sociální cíle a solidaritu, vytváří nová kvalitní pracovní místa, posiluje sociální, hospodářskou a územní soudržnost, vytváří sociální kapitál, podporuje aktivní občanství a typ hospodářství s demokratickými hodnotami, které klade zájmy a potřeby lidí na první místo, a kromě toho podporuje udržitelný rozvoj, sociální a technické inovace. Jde o soukromé podniky reagující na potřeby obecného zájmu, přispívající k sociálnímu začleňování, pro jejichž působnost je dlouhodobě postrádáno potřebné legislativní vymezení. Připomínka je doporučující.	Téma sociální ekonomiky sledujeme, účastníme se jednání na toto téma a jsme v kontaktu se sociálními partnery na národní i mezinárodní úrovni. Ve Vizi vyslovujeme jasnou podporu sociálnímu podnikání.
55.	65	Str. 14	Vzhledem k dlouhodobému charakteru dokumentu doporučujeme v příslušném textu hodnotit vývoj v roce 2011, popř. dlouhodobější vývoj do roku 2011 (necharakterizovat vývoj za jednotlivá čtvrtletí). Pokud by měl text zůstat,	Akceptováno. Věta byla přeformulována na rok 2011.

			doporučujeme první větu nahradit textem „ <i>Vývoj českého národního hospodářství v 1. pololetí roku 2011 probíhal ve znamení poklesu tempa růstu hrubého domácího produktu.</i> “. Přípomínka je doporučující.	
56.	65	Str. 15	Vzhledem k tomu, že aktuální údaje v demografických projekcích Českého statistického úřadu a OECD jsou totožné, doporučujeme vypustit texty v závorkách „(dle Českého statistického úřadu 10 283 929)“ a „(dle Českého statistického úřadu 2 088 333,...)“. Přípomínka je doporučující.	Akceptováno. Po ověření text v závorkách vypuštěn.
57.	65	Str. 21-22	Ve třetí větě druhého odstavce je potřeba z textu v závorce vypustit údaj 42,8. Přípomínka je doporučující.	Akceptováno.
58.	65	Str. 27-28	Opakovaně upozorňujeme, že v textu je potřeba některé údaje upravit dle aktuálních statistik Eurostatu. Poslední větu druhého odstavce (str. 27) je nutné nahradit textem „ <i>Počet osob v domácnostech bez zaměstnané osoby nebo s velmi nízkou pracovní intenzitou v roce 2010 činil 520 tis. (o 61 tis. osob méně než v roce 2008) a indikátor podíl osob žijících v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou byl na úrovni 6,4 %.</i> “. ▪ První větu čtvrtého odstavce (str. 27) doporučujeme upravit následovně: „ <i>Podle souhrnného indikátoru, který byl vytvořen na základě uvedených tří indikátorů, bylo v ČR v roce 2010 ohroženo chudobou nebo sociálním vyloučením cca 1 495 tis. osob (14,4 % z celkové populace), což bylo přibližně o 71 tis. osob méně než v roce 2008.</i> “. ▪ Čtvrtou a pátou větu šestého odstavce (str. 27) doporučujeme nahradit textem „ <i>Efektivnost sociálních transferů v ČR, jejichž</i>	Akceptováno. Text upraven dle požadavků.

			<p><i>podíl na HDP je o cca 9 procentních bodů nižší, než činí průměr EU-27, je velmi dobrá. Vzhledem k tomu chudoba nepostihuje rozsáhlé a početné kategorie populace, avšak více se koncentruje např. u neúplných a vícečetných rodin.“.</i></p> <p>Další text šestého odstavce „S ohledem na vysoký podíl nezaměstnaných...“ (str. 27-28) požadujeme vypustit nebo zásadním způsobem přeformulovat. V uvedeném kontextu by sociální transfery musely být vyšší, což však neznamená, že by byly efektivnější.</p> <p>■</p> <p>První větu osmého odstavce (str. 28) doporučujeme upravit dle aktuálních údajů Českého statistického úřadu ze šetření „Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2010“ následovně: „Dle šetření Českého statistického úřadu „Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2010“ byly chudobou více ohroženy ženy (10 %) než muži (8 %).“.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	
59.	65	Str. 29-30	<p>Druhou větu třetího odstavce doporučujeme nahradit textem „Příjmovou chudobou bylo v ČR podle předběžných údajů ohroženo 1 008 tis. osob (tj. 9,7 % všech osob), tedy o 72 tis. více než ze šetření z roku 2010.“.</p> <p>Text v poznámce pod čarou č. 77 navrhujeme upravit následovně: „Dle předběžných výsledků ze šetření EU-SILC 2011 hranice chudoby činila 114 097 Kč za rok.“</p> <p>Poslední větu odstavce pod grafem č. 4 (str. 30) doporučujeme nahradit textem „Dle údajů Eurostatu za rok 2010 hodnota tohoto ukazatele v Německu dosahovala 4,5 %, ve Francii 5,8 % a v Belgii 5,9 %“.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	Akceptováno.
60.	65	Str. 31	Poslední dvě věty prvního odstavce	Akceptováno

			<p>na str. 31 doporučujeme upravit následovně „Dosažení tohoto podílu, i když je reálné nejdříve počítat s tím, že výsledky ze šetření EU-SILC v období 2011 – 2012, budou v důsledku krize méně příznivé (zohlední příjmovou situaci z let 2010 - 2011) lze považovat za možné - za předpokladu hospodářského růstu, realizace připravovaných reforem a zejména plnění cílů v oblasti zaměstnanosti.“.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	
61.	65	Str. 35-37	<p>V částech „ Systém sociální ochrany“ na str. 35 a 37 je uvedena nízká efektivnost sociálních transferů, resp. zvyšování efektivnosti sociálních transferů ve vztahu k nezaměstnaným osobám či osobám se zvláštním zřetelem na situaci osob ohrožených sociálním vyloučením a chudobou. Opakovaně v této souvislosti upozorňujeme, že není zřejmé, co je míněno těmito vyjádřeními. Pokud by se jednalo o zvyšování sociálních transferů ve vztahu k těmto skupinám osob, aby se snížilo jejich riziko ohrožení chudobou, neznamenaloby to vyšší efektivnost sociálních transferů.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	Nižší efektivita sociálních transferů u vyjmenovaných skupin osob je analyticky podloženým konstatováním. Nenavrhujeme zvyšování sociálních transferů, zjištění pouze naznačuje, že existuje prostor pro jejich modifikaci, a to i mimo dávkový systém.
62.	65	Str. 52	<p>Poslední větu, která je uvedena v odstavci nad grafem č. 5, doporučujeme stylisticky upravit.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	Akceptováno. Již upraveno.
63.	65	Str. 57	<p>Upozorňujeme, že termín pro vypracování návrhu komplexního řešení sociálního bydlení Ministerstvem pro místní rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí (uvedený ve druhém odstavci) byl prodloužen do 30. června 2013.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	Akceptováno.
64.	65		<p>V textu části „Národní hospodářství a vládní opatření“ (na str. 12) doporučujeme první větu upravit na „Vývoj českého národního</p>	Akceptováno, text upraven.

			<p>hospodářství v roce 2011 probíhal ve znamení poklesu tempa růstu hrubého domácího produktu.“ , dále jsou chybně uvedeny údaje o meziročním nárůstu HDP, o zrychlení meziročního růstu spotřebitelských cen a o růstu domácí ekonomiky. Třetí větu prvního odstavce doporučujeme nahradit textem „Hrubý domácí produkt vzrostl meziročně o 1,7 %“; text šesté věty prvního odstavce je nutné upravit následujícím způsobem „Došlo k mírnému zrychlení meziročního růstu spotřebitelských cen o 1,9 %.“; desátou větu prvního odstavce nahradit textem „Nicméně růst domácí ekonomiky o 1,2 % zajistil ve 3. čtvrtletí výhradně zahraniční obchod, zatímco domácí poptávka stagnovala.“ V závorce jedenácté věty prvního odstavce doporučujeme slovo „listopadu“ nahradit slovem „prosince“.</p>	
65.	65	str. 13 - 14	Část „ Demografická situace“ obsahuje nesprávné údaje vztahující se k demografické projekci v roce 2020.	Akceptováno, text upraven.
66.	65	str. 18	o V části „Dopady ekonomické krize na domácnosti“ (str. 18) je nutné upravit druhou větu - doporučujeme nahradit textem „I přes mírné oživení ekonomiky došlo k poklesu reálných běžných příjmů domácností o 0,5 %.“). Dále doporučujeme upravit poslední větu následujícím způsobem: „Příjmy sociálního charakteru v domácnostech reálně meziročně klesly o 1,1 %, k čemuž významně přispělo snížení nominálních příjmů z dávek nemocenského pojištění (o 12,5 %) a z podpor v nezaměstnanosti (o 11,4 %).“	Akceptováno, text upraven.
67.	65	str. 8, 52, 58	Formální úpravy.	Akceptováno, text upraven.
68.	71	na str. č. 51-53	Konkrétní formulační úpravy kapitoly „Důchodová reforma“ (na str. č. 51-53) zasíláme provedené	Akceptováno, text upraven.

			v režimu změn v příloze. Plus doporučujeme v této kapitole doplnit graf/tabulku rizika chudoby osob 65+ v kontextu zemí EU 27. Přípomínka je doporučující.	
69.	71	Str. č. 2	v Předkládací zprávě nutné stručně vysvětlit (např. odkazem pod čarou v čem spočívá „metoda SWOT“ Přípomínka je doporučující.	Vložena poznámka pod čarou popisující metodu SWOT analýzy.
70.	71	Str. 6, str. 8 + zbytek textu	V Předkládací zprávě je nadefinována zkratka Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí „(dále jen VÚPSV)“ – tuto zkratku je třeba nadefinovat i ve vlastním materiálu (str. č. 6) a hlavně ji dále důsledně používat. Nikoliv opět psát celý nezkratkovitý název jako např. na str. č. 8, poslední odstavec). Přípomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
71.	71	Str. 7, str. č. 10 + zbytek textu	Podobně nejednotně je v textu na mnoha místech používán výraz „Česká republika“ a „ČR“ (např. str. č. 7, odrážka první a druhá). Nadefinování zkratky pro Českou republiku je provedeno až na str. č. 10 nahoře). Přípomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
72.	71	Str. 6, str. 9 + zbytek textu	Zavedená zkratka „NPR“ na str. č. 6 není dále používána např. na str. č. 9 dole. Přípomínka je doporučující.	Národní program reforem používán v duchu názvu dokumentu, pokud se odkazuje na obsah, byla použita zkratka NPR
73.	71	Str. 24, pozn. Pod čarou č. 58 + zbytek textu	Naopak některé zkratky, např. „EC“, „ČSÚ“, „OECD“ jsou používány bez vysvětlení: např. zkratka „EC“ na str. č. 24 u poznámky pod čarou č. 58 Přípomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
74.	71	Str. 9	Není zřejmý důvod pro užití anglického termínu „...princip policy analysis...“ v textu na str. č. 9 dole Přípomínka je doporučující.	Neakceptováno. Domníváme se, že tyto pojmy jsou na MPSV dostatečně známé, nechceme se uchýlovat k didaktickému pojetí. Pro překlad neexistuje ekvivalent v českém jazyce, vložena poznámka pod čarou u prvního výskytu s vysvětlivkou metody.
75.	71	Str. 12, str. č. 31, str. č. 24,	Pro uvedení zkratky je v textu používán ustálený výraz „dále jen“. Nicméně tento úzus není dodržován např. na str. č. 12 pro	Akceptováno, text upraven.

		str. č. 6, str. č. 32 + zbytek textu	zavádění zkratk „OMC“ a „SPC“. Nebo pro „OPLZZ“ na str. č. 31. Zkratka SPC není využita na str. č. 24 u poznámky č. 60 pod čarou. Zkratka OPLZZ je také psána nejednotnou formou – str. č. 31. Zkratka pro „Integrovaný operační program je definována na str. č. 32, nicméně je rovněž definována na str. č. 31 dole Připomínka je doporučující.	
76.	71	Celý text	V celém textu je nutné sjednotit a uvést do pořádku psaní procent. Podoba „x%“ (bez mezery) znamená „x procentní“, ale podoba „x %“ znamená „x procent“. Někde znak „%“ úplně chybí, např. na str. č. 25 nahoře Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
77.	71	Str. 28	Na str. č. 28 je pro srovnání používáno jak „EU-25“, tak i „EU-27“, doporučujeme používat EU-27 – všechny státy EU, je-li to možné. Připomínka je doporučující.	Neakceptováno. Text zde cituje z literatury (viz pozn. Pod čarou) vydané v roce 2008, která používá data v době EU-25
78.	71	Str. 47, pozn. Pod čarou č. 93 + celý text	Schází mezera při citaci zákonů na str. č. 47 např. u poznámky pod čarou č. 93. Např. „zákon č.367/2001 Sb.“. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
79.	71	Str. č. 4	nápis „Duben 2012“ doporučujeme opravit na „Květen 2012“ Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
80.	71	Str. č. 18, str. č. 19	Nutno zvážit, zda na str. č. 18, poznámka pod čarou č. 41 by neměla být integrována přímo do textu. Objem textu je značný a jistě překračuje rozsah pouhé poznámky pod čarou. Podobně poznámka č. 43 na str. č. 19. Připomínka je doporučující.	Zvážili jsme zařazení do textu. Poznámku necháváme v původním znění, aby text nenabyl příliš didaktického rázu.
81.	71	Str. 44	V podnadpisu na str. č. 44 nahoře je vhodnější termín „...evidenced based přístup...“ nahradit termínem „...získávání a vyhodnocování relevantních dat...“. Připomínka je doporučující.	Opraveno: „, kooperace aktérů založená na vyhodnocování relevantních dat.“
82.	71	Str. 30 + celý text	Na str. č. 30 je graf uvedený jako tabulka. Nadpis „Tab. 4...“. Obdobně na str. č. 52 se nejedná o tabulku ale graf a špatně je i	Akceptováno, text upraven.

			číslování. Připomínka je doporučující.	
83.	71	Str. č. 8	Není jasné, k čemu se vztahuje neočíslovaná poznámka pod čarou na str. č. 8. Připomínka je doporučující.	Neakceptováno. Text jsme prokonzultovali a zdá se nám srozumitelný.
84.	71	Str. 14	Dáváme na zvážení, zda hned v úvodu kapitoly „2.1 Obecná situace v ČR“ na str. č. 14 začít větou „ČR má i přes probíhající negativní dopady ekonomické krize, vysokou míru korupce a další obtíže potenciál problémy spojené se sociálním vyloučením řešit.“ Není příliš jasné, jak souvisí subjektivně vnímaný ukazatel míry korupce s problémem sociálního vyloučení. Navíc odkaz pod čarou odkazuje na relativně starší výzkum z roku 2007. Připomínka je doporučující.	Akceptováno částečně, věta i odkaz pod čarou doplněn.
85.	71	Str. 15	Na str. č. 15 v rámci podkapitoly „Demografická situace“ působí poměrně nevěrohodně uvádění „odhadu“ počtu obyvatel v roce 2020 na jednotky občanů: např. 10 283 929. Doporučujeme čísla zaokrouhlit a rovněž uvádět vždy vcelku, nikoliv rozdělovat na dva řádky. Připomínka je doporučující.	Akceptováno. Čísla byla zaokrouhlena a vložena poznámka pod čarou.
86.	71	Str. 21	Na str. č. 21 nahoře působí nesrozumitelně část věty v závorce „...došlo k meziročnímu poklesu o 6,4 % (o 42,8 21,5 mil. Kč) na 0,3 mld. Kč ve srovnání...“ Připomínka je doporučující.	Akceptováno. Věta byla doplněna slovem „tedy“ v závorce.
87.	72		Odbor 72 považuje předložený materiál za nevyvážený. Některým prioritním oblastem je věnován minimální prostor, např. problematice seniorů, jejichž počty se budou zvyšovat v důsledku demografického stárnutí populace. Postrádáme zaměření na oblast jejich bydlení, přičemž je třeba se zaměřit výhradně nejen na seniory 65+ nebo dokonce 70+, ale i na cílové skupiny obyvatel v nižším věku v rámci aktivní strategie přípravy na stárnutí a stáří (forma	Neakceptováno. Úkolem „Dlouhodobé vize resortu práce a sociálních věcí v oblasti sociálního začleňování“ bylo představit směřování politiky MPSV v sociálním začleňování do roku 2020, v souladu s dokumenty dalších resortů. Identifikace opatření v oblasti bydlení není účelem tohoto dokumentu. V působnosti MPSV je definice a podpora sociálního prvku v tzv. sociálního bydlení (např. vymezení osob v bytové nouzi, kterýžto úkol

			<p>senior cohousingu i vícegeneračního cohousingu, forma sociálního bydlení – např. sociální byty na dožití seniorů atd.). Připomínka je doporučující.</p>	<p>MPSV splnilo), jehož komplexním řešením bylo pověřeno MMR. Na oblast bydlení mající vliv na sociální začleňování osob v působnosti dalších resortů je odkazováno v Příloze dokumentu v části Bydlení a místní rozvoj. Na problematiku seniorů je zaměřen samostatný materiál „Národní program přípravy na stárnutí“, na který Vize, jejímž účelem není dublovat existující a vznikající opatření, odkazuje. V současné době vzniká dokument pro období 2013 – 2017, který bude uvedená témata komplexně řešit.</p>
88.	72		<p>Nedostatečně jsou rozvedeny priority „Dlouhodobá péče“ a „Koordinovaná rehabilitace“, obzvláště za situace, kdy MPSV je garantem legislativních návrhů – příprava „věcného záměru zákona o koordinaci rehabilitace osob se zdravotním postižením“; návrh věcného záměru zákona o dlouhodobé zdravotně sociální péči. V této souvislosti dle našeho soudu jsou tyto priority nesprávně zařazeny pod bod 4.3.2. Reforma zdravotnictví. Považujeme za potřebné vyjasnit / definovat pojem „koordinovaná rehabilitace“, který nezná náš národní právní řád ani mezinárodní dokumenty; není také zřejmé, zda se jedná o zdravotní systém nebo o zdravotně sociální systém. Připomínka je doporučující.</p>	<p>Akceptováno částečně. Text upřesněn. Obsah pojmu „koordinovaná rehabilitace“ dostatečně vyplývá z textu.</p>
89.			<p>Dáváme ke zvážení, zda je účelné, aby součástí materie „Dlouhodobé vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování“ tvořila část věnovaná Důchodové reformě - bod. 4.3.1. Připomínka je doporučující.</p>	<p>Důchodový systém je v současné době v ČR hlavním nástrojem pro udržení největší skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením nad hranicí chudoby, jeho uvedení v rámci tohoto materiálu je proto zásadní.</p>
90.	3	Str. 15 odst. první, věta první	<p>„ČR dosud neexistuje...“ za „ V ČR dosud neexistuje...“ Připomínka je doporučující.</p>	<p>Akceptováno.</p>

91.	3	Str. 15	v textu <u>chybí poznámka pod čarou č. 46</u> , zato poznámky pod čarou č. 44 jsou tři; Přípomínka je doporučující.	Akceptováno..
92.	3	str. 25, Predikce vývoje na evropském trhu práce, bod č. 4	doporučujeme upravit slovo „ <u>změn ve struktuře nových pracovních míst</u> “ na „ změny ve struktuře.....“; Přípomínka je doporučující.	Akceptováno.
93.	3	str. 37, bod . Inkluzivní trh práce –	bod „e)“ neobsahuje žádný text; doporučujeme text doplnit nebo body e) – h) označit jako e) – g); Přípomínka je doporučující.	Akceptováno. Změněné číslování..
94.	3	str. 50, odst. čtvrtý, řádek třetí a čtvrtý + text	„...v _____ azylových _____ domech <u>specializovaných na domácí násilí...</u> “ doporučujeme nahradit např. textem „...v azylových domech specializovaných na pomoc obětem domácího násilí...“; Přípomínka je doporučující.	Akceptováno.
95.	3	str. 56, odst. třetí	dtto Přípomínka je doporučující.	Akceptováno.
96.	3	str. 51, bod 4.3.1	Důchodová reforma, odst. první – <u>v textu chybí poznámka pod čarou č. 99</u> Přípomínka je doporučující.	Opraveno.
97.	3	str. 56, odst. druhý, řádek první	text „Ministerstvo <u>...řpravilo...</u> “ doporučujeme upravit na „Ministerstvo <u>...přpravilo</u> “. Přípomínka je doporučující.	Akceptováno.
98.	800	Str. 3 – Rozdělovník	Odbor 81 už má nového ředitele Přípomínka je doporučující.	Akceptováno, text upraven.
99.	800	Str. 7, posl. odst.	Dokument avizuje, že nepracuje s předem klasifikovanými cílovými skupinami. Není však zcela zřejmé, zda s nimi mají počítat konkrétnější politiky tímto dokumentem předvídané, např. zda mají nebo nemají být některé politiky explicitně cíleny na Romy. Vzhledem k existenci protichůdných názorů na toto téma lze předpokládat, že pro některé typy politik to může být vhodné a	Na úrovni „Dlouhodobé vize resortu práce a sociálních věcí v oblasti sociálního začleňování“ (dále jen „Vize“) nejsou priority a opatření tříděna podle cílových skupin. Opačný přístup by vedl např. k riziku nezahrnutí málo početných, nesnadno identifikovatelných nebo multiproblémových skupin ohrožených sociálním vyloučením, k rigiditě dokumentu samotného a

			<p>pro jiné naopak. Jaký je zde názor sekce 9 coby tvůrce příslušných politik?</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	<p>roztříštěnosti navrhovaných opatření. Společným jmenovatelem v oblasti sociálního začleňování je chudoba a sociální vyloučení. Priority jsou zaměřeny systémově a určují směr politiky sociálního začleňování bez vynášení hodnocení, která skupina si více či méně zaslouží být do opatření zahrnuta.</p> <p>Uvědomujeme si však, že některé skupiny osob jsou a mohou být více ohroženy rizikem chudoby a sociálního vyloučení. Budou-li dokumenty k podpoře sociálního začlenění těchto skupin (např. sociálně vyloučených nebo rizikem sociálního vyloučení ohrožených Romů) dostatečně analyticky zabezpečeny a budou tak v souladu s ve Vizi doporučenou evidence-based politikou, není důvodu se na některé skupiny nezaměřovat.</p> <p>Tímto i sama Vize respektuje danou metodu. Evidence-based přístup chceme aplikovat i v následné, v případě potřeby aktualizované, Strategii sociálního začleňování do roku 2020.</p>
100.	800	Str. 8 – Tři hlavní ukazatele	<p>Uvítali bychom robustnější technickou definici indikátorů, vč. uvedení zdrojů dat, která jsou pro výpočet používána. Není zcela jasná konstrukce souhrnného indikátoru ze tří dílčích indikátorů. Jak se např. projeví osoba, kt. splňují charakteristiky dvou ze tří hlavních ukazatelů?</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	<p>Akceptováno. Text doplněn.</p>
101	800	Str. 8 (pozn. pod čarou)	<p>Uveden předpoklad o únoru 2012, jak to dopadlo?</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	<p>Finální „Souhrnný katalog sociálních jevů II (doplněný)“ byl k datu zpracování Dlouhodobé vize resortu práce a sociálních věcí v oblasti sociálního začleňování k dispozici v pracovní verzi.</p>
102.	800	Str. 8-9 – Projekt Indikátorů	<p>Uvítáme přizvání zástupců sekce 8 ke konzultacím nad průběhem projektu za účelem synchronizace indikátorů, které se budou používat pro potřeby sekce 9 a pro potřeby</p>	<p>Nabídku spolupráce vítáme, zástupci sekce 8 budou přizváni ke konzultacím sekce 9 a VÚPSV nad indikátory strategie sociálního začleňování.</p>

		strategie v potlačování chudoby a sociálního vyloučení	budoucího ESF operačního programu. Připomínka je doporučující.	
103.	800	Str. 10-11 Chudoba	<p>Nebylo by vhodné (i pro účely tvorby příslušných politik) definovat a odlišit tzv. příjmovou a výdajovou chudobu? (Income poverty vs. Expenditure poverty). Operacionalizace chudoby pomocí příjmu může vést k situacím, kdy jako chudá je označena osoba bez příjmů, která však má např. majetek, který jí umožňuje dostatečně uspokojovat potřeby a naopak i osoba s formálně vykázanými příjmy může trpět závažnou deprivací (např. rodiny gamblerů/alkoholiků). Viz např. http://www.crr.unsw.edu.au/media/File/DP131.pdf Připomínka je doporučující.</p>	<p>Toto je ošetřeno v konstrukci výše uvedeného souhrnného indikátoru pro národní cíl snižování chudoby. Souhrnný indikátor byl vytvořen na základě tří dílčích indikátorů:</p> <p>(1) <i>ohrožení chudobou</i> - počet a podíl osob v populaci s vyrovnaným disponibilním příjmem pod hranicí rizika chudoby, která je stanovena jako 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu na spotřební jednotku (po sociálních transferech);</p> <p>(2) <i>materiální deprivace</i> – počet a podíl osob v populaci, které si nemohou dovolit nejméně čtyři z následujících devíti položek: 1) zaplatit nájem nebo účty, 2) adekvátně vytápět dům či byt, 3) uhradit nečekaný výdaj, 4) jídlo s masem nebo jeho vegetariánským ekvivalentem každý druhý den, 5) jeden týden dovolené mimo domov v roce, 6) osobní automobil, 7) pračku, 8) barevnou televizi, 9) telefon;</p> <p>(3) <i>populace žijící v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou</i> - počet a podíl osob ve věku 0-59 let, které žijí v domácnostech bez zaměstnané osoby nebo s velmi nízkou pracovní intenzitou (tzn. v domácnostech, kde dospělé osoby ve věku 18-59 let během uplynulého roku vůbec nepracovaly nebo využily méně než 20 % jejich celkového pracovního potenciálu) vztahený k celé populaci ve věkové kategorii 0-59 let.</p> <p>Další specifikace indikátorů pro</p>

				měření chudoby a <i>sociálního vyloučení</i> (které tento souhrnný indikátor pojmut nedokáže) vylpne z projektu VÚPSV „Indikátory strategie v potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice“, na kterém spolupracujeme.
104.	800	Str. 12	Pro lepší vymezení pojmu integrace (který často nabývá zkreslených podob blízkým především asimilaci) dáváme ke zvážení význam pojmu podtrhnout porovnáním se souvisejícími pojmy segregace, asimilace a marginalizace, což jsou spolu s integrací související pojmy, kombinující faktory míry zachování kulturní identity a míry interakce s majoritní společností (integrace – vysoká interakce při zachování kulturní identity, asimilace – vysoká interakce při ztrátě kulturní identity, segregace – omezená interakce při zachování kulturní identity a marginalizace – omezená interakce při ztrátě kulturní identity). Připomínka je doporučující.	Neakceptováno. Domníváme se, že tyto pojmy jsou na MPSV dostatečně známé, nechceme se uchýlovat k didaktickému pojetí.
105.	800	Str. 13 – Sociální bydlení (a další výskyty tohoto pojmu)	Vedení MSPV se snaží prosazovat používání pojmu dostupné nebo prostupné bydlení namísto sociálního bydlení. (Pojem sociální bydlení konstruuje přesvědčení řady aktérů, že kompetenčně spadá do rezortu MPSV a nikoliv na MMR). Nakolik je tento přístup zohledněn v materiálu (je-li správný)? Připomínka je doporučující.	V Konceptci bydlení ČR do roku 2020 je stanoven úkol MMR do pol. roku 2013 zpracovat návrh komplexního řešení problematiky „sociálního bydlení“, MPSV na úkolu spolupracovalo např. v rámci vymezení osob v bytové nouzi. Momentálně tedy používáme termín „sociální bydlení“ v souladu se současnými strategickými dokumenty, probíhající diskuzi však sledujeme. Dojde-li ke změně, bude zohledněna v navazující Strategii sociálního začleňování do roku 2020, v příp. potřeby v některé z jejích aktualizací. Mimo to, tzv. prostupné bydlení neboli „housing ready“ je jen jedním z možných forem sociálního bydlení v praxi, dalším, v zahraničí stále více prosazovaným, je koncept „housing first“, viz např. http://www.socialni-

				zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-k-oblasti-bydleni/podpora-dostupnosti-bydleni-pro-lidi-akutne-ohrozene-soc-vyl-sociologicky-ustav-av-cr-2010/download
106.	800	Str. 22 – Tab 1	Z tabulky není zjevná věková skupina, ke které jsou údaje o zaměstnanosti vztaženy. Ze znalosti věci lze usoudit, že to je 15-64 let. Za vhodnější považujeme uvést údaje 20-64 let, které odpovídají cíli strategie Evropa 2020 Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text doplněn o aktuální údaj míry zaměstnanosti ve věkové skupině 20 – 64 let.
107.	800	Str. 23, pozn. 54	Doporučujeme ověřit, zda dle správné definice nejsou jako dlouhodobě nezaměstnaní nejsou bráni i mladí do 25 let při nezaměstnanosti nad 6 měsíců. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text doplněn.
108.	800	Str. 32	Není jasné, proč není uvedena i oblast 3.4. Opomenutí nebo záměr vzhledem k volnější vazbě na sociální začleňování (v druhém případě vhodné na toto upozornit, protože výčet budí dojem, že jde o výčet všech oblastí. Připomínka je doporučující.	Akceptováno, text doplněn.
109.	800	Obecná poznámka	Materiál považujeme za velmi kvalitní, zvláště v částech 1 a 2 a velmi oceňujeme přihlášení se k přístupu policy analysis. Přesto vidíme určitá slabá místa, na které by se předkladatel měl zaměřit (nikoliv nutně v tomto materiálu). Popis situace se věnuje spíše projevům sociálního vyloučení a chybí návazná hlubší analýza příčin současného stavu. To následně omezuje vypovídací schopnost kapitoly 3, která obsahuje jak určité obecnější cíle, tak často velmi konkrétní nástroje. Často nejasná je však vazba mezi nástroji a cíli, neboť zde právě chybí lepší prozkoumání příčin a nelze tedy argumentovat, k řešení jaké příčiny problému hodlá tvůrce politiky příslušný konkrétní nástroj použít. Připomínka je doporučující.	Priority a opatření vycházejí ze SWOT analýzy v oblasti sociálního začleňování v působnosti MPSV a z konzultací s Komisí pro sociální začleňování, a to vč. studia relevantních analytických a strategických dokumentů. Přesto si uvědomujeme slabiny použitých metod. Za účelem operacionalizace priorit a identifikace potřebných nástrojů a opatření v navazující Strategii sociálního začleňování do roku 2020 spolupracujeme s VÚPSV v rámci výše uvedeného projektu Indikátory strategie v potlačování chudoby a sociálního vyloučení.
110.	811	str. 32	V 1. odstavci, který začíná na	Akceptováno, text doplněn.

			<p>straně 33 předkládaného materiálu, se uvádí, že: „Z prostředků OP LZZ, z nichž tři čtvrtiny byly již na projekty přiděleny, bylo do roku 2011 celkem podpořeno 720 000 osob, z nichž 320 000 úspěšně absolvovalo kurzy v rámci jednotlivých prioritních os programu. Nové pracovní místo se díky investici z OP LZZ podařilo vytvořit pro 32 000 osob.“</p> <p>Uvedené údaje platí za celý OP LZZ, ale vzhledem k tomu, že se v předchozím textu hovoří téměř výhradně o ose 3 OP LZZ, pak to vyvolává dojem, že popsané úspěchy se týkají pouze Prioritní osy 3.</p> <p>Doporučujeme tedy ke zmíněnému odstavci uvést vysvětlující poznámku, že se jedná o souhrnná čísla za celý program OP LZZ.</p> <p>Přípomínka je doporučující.</p>	
111.	811	Obecná připomínka	<p>Dle našeho názoru se jedná o kvalitní dokument, který obsahuje velmi podrobnou popisnou část (současný stav), a z tohoto důvodu bude využitelný i pro přípravu podkladů pro příslušnou část operačního programu ESF (MPSV) pro příští programové období (2014 – 2020). Předkládaný materiál vychází i z Problémové analýzy pro strategii sociálního začleňování a boje s chudobou ČR do r. 2020, kterou zpracovalo MPSV jako podklad pro přípravu budoucího programového období (prosinec 2011).</p> <p>Důležitá bude rovněž Strategie sociálního začleňování, která by podle textu materiálu měla být zpracována až v roce 2014: „účelem předkládaného dokumentu (vize) je stanovit prioritní oblasti resortu práce a sociálních věcí v oblasti sociálního začleňování do r. 2020 a v lednu 2014 by měl být dokument doplněn o tzv. akční plán plnění této vize, tedy o strategii MPSV,</p>	Děkujeme za pozitivní zhodnocení. Funkce budoucí Strategie jakožto ex-ante kondicionality pro zahájení čerpání podpory ze strukturálních fondů v dané oblasti v budoucím programové období včetně termínu je nám známa, bude dodrženo.

			<p>kteřá by měla obsahovat již komplexní soubor opatření v oblasti boje s chudobou a sociálním vyloučením (vazba na výzkumný projekt VÚPSV „Indikátory strategie v potlačování chudoby a sociálního vyloučení v ČR“).</p> <p>V této souvislosti je třeba připomenout, že při vypracování dané Strategie by měly být dodrženy termíny jejího dokončení, protože její přijetí patří mezi tzv. ex-ante kondicionality uvedené v návrhu Obecného nařízení pro příští programové období, jejichž včasné zpracování bude nezbytné pro zahájení čerpání podpory ze strukturálních fondů v dané oblasti.</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	
112.	811		<p>Prioritní oblasti podpory sociálního začleňování jsou v předkládaném materiálu popsány velmi podrobně, respektive obsahují velké množství priorit a opatření.</p> <p>V této souvislosti doporučujeme, aby, pokud je možné, byly dané priority „hierarchizovány“, resp. aby bylo stanoveno, které oblasti jsou nejdůležitější pro dosažení vize (zdůraznit např. oblast prevence, preventivních opatření, apod.).</p> <p>Připomínka je doporučující.</p>	<p>Třídění priorit i opatření odpovídá jejich důležitosti pro oblast sociálního začleňování. Mezi primární tak patří oblast <i>prevence a včasné intervence</i>, podpora <i>komplexních</i> řešení, zásadní je oblast územní (role <i>místních</i> aktérů – samospráv, zejména obcí, zaměstnavatelů, škol apod.), v neposlední řadě též podpora kompetencí <i>samotných osob</i> ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.</p>
113.	811		<p>V části „Návrh rozhodnutí ministra práce a sociálních věcí“ předkládaného materiálu navrhujeme zvážít uložení konkrétního termínu pro zpracování návrhu „Strategie sociálního začleňování“, a to z důvodu, který je již uveden výše, že vypracování strategie je jednou z tzv. ex-ante kondicionalit, tj. předběžných podmínek (Předběžné podmínky by měly být splněny k datu předložení smlouvy/dohody o partnerství – předpoklad v r. 2013. Pokud nebudou splněny, musí členský stát uvést přehled opatření a harmonogram jejich provádění, aby bylo zajištěno splnění příslušné</p>	<p>Akceptováno, text doplněn.</p>

			podmínky, tedy Strategie, nejpozději do 31. prosince 2016.). Přípomínka je doporučující.	
114.	811		Na straně 14 je odkazováno na data z r. 2006 (otázka výdajů na prevenci a na následná opatření) a na straně 25 je údaj o výdajích na politiku zaměstnanosti z r. 2008. Doporučujeme uvedené údaje aktualizovat, pokud je to možné. Dále doporučujeme v kapitole 2.2.3 Financování procesů sociálního začleňování doplnit konkrétnější údaje (finanční částky) na jednotlivá opatření/oblasti podpory v OP LZZ i v IOP a v posledním odstavci, který je zaměřen na budoucí programové období 2014+, doporučujeme doplnit, že pro toto období bude závazný podíl (20 %) celkové alokace ESF právě na sociální začleňování a boje proti chudobě. Přípomínka je doporučující.	Akceptováno částečně. Doplněn aktuálnější údaj o nákladech na dlouhodoběji (5 měsíců) nezaměstnanou osobu. Další údaje nejsou pravidelně a systematicky zjišťovány, vychází z konkrétních, v textu uvedených analýz. Doplněny byly údaje za prioritní osu 3 OP LZZ, do poznámky pod čarou doplněn odkaz na jednotlivé oblasti podpory. Text o budoucí alokaci ESF na sociální začleňování a boje proti chudobě byl doplněn.
115.	824		Drobná doplnění v textu na str. 32. Přípomínka je doporučující.	Akceptováno, text doplněn.